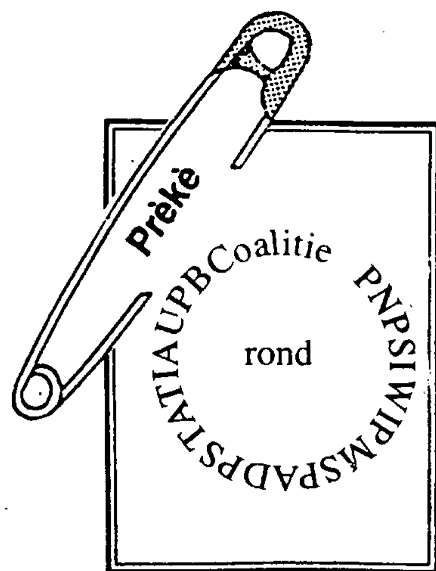
VANDAAG

MARIA LIBERIA

110E JAARGANG — NO.: 285 WOENSDAG 22 DECEMBER 1993

AMIGOE

Lord Owen voorspelt bloedbad bij uitblijven vrede:

Bosnië wijst plan Serviers-Kroaten af

GENEVE/SARAJEVO - De Bosnische delegatie, die in meerderheid uit moslims bestaat, heeft in de nacht van dinsdag op woensdag de voorstellen van de Serviërs en de Kroaten voor een nieuwe landkaart van Bosnië afgewezen. De afwijzing komt enkele uren voor nieuwe vredesonderhandelingen tussen de drie strijdende partijen in aanwezigheid van de ministers van Buitenlandse zaken van de Europese Unie en de internationale bemiddelaars Thorvald Stoltenberg (VN) en David Owen (EG). Eerder had Lord Owen voorspeld dat dit vredesoverleg geen effect zou sorteren en een bloedbad dreigt.

De inmiddels door Bosnie afgewezen gezamenlijke voorstellen van Kroaten en Serviërs moesten voor het brede vredesforum formeel in Brussel worden gepresenteerd. De Europese Unie oefent sterke druk uit op de drie partijen om nog voor de Kerst overeenstemming te bereiken. De Servische leider Slobodan Milosevic zei te hopen dat de Bosnische president Alija Izetbegovic woensdag wel positief zal reageren op de Servisch-Kroatische voorstellen.

De Serviërs en Kroaten willen de moslims 33,3 procent van het grondgebied van Bosnië toewijzen, waarmee zij voor een groot deel tegemoet komen aan de eisen van de moslims en de Europese Unie. De moslims zouden er stukken grondgebied bijkrijgen in centraal-, oost- en west-Bosnië. Volgens Milosevic is daarmee aan praktisch alle eisen van de moslims en de Europese Unie voldaan.

ONVOLDOENDE

De besprekingen in Geneve waren gebaseerd op een plan van de EU, dat de Serviërs paait met een geleidelijke verzachting van de economische sancties in ruil voor territoriale concessies aan de moslims, waardoor die 33,3 procent van Bosnië zouden krijgen. "De moslims hebben nu geen reden meer dit voorstel af te wijzen. En de internationale gemeenschap heeft geen argumenten meer om verdere eisen van de moslims te steunen", aldus de Servische president. De leider van de Bosnische Serviërs, Radovan Karadzic, reageerde op identieke wijze: "Zij (de moslims) hebben 33,3 (procent) gevraagd en zij hebben het gekregen".

Maar de Bosnische woordvoerder Mirza Hajric maakte duidelijk dat Kroaten en Serviërs op andere terreinen onvoldoende concessies hebben gedaan, waardoor het voorstel voor de moslims onaanvaardbaar was. "We zijn verder van een oplossing verwijderd dan uren geleden", zei Hajric woensdagmorgen. In september wees het door moslims gedomineerde Bosnische parlement een bereikt vredesplan af, omdat daarin de moslims slechts dertig procent van het Bosnische grondgebied zouden krijgen.

Een van de knelpunten voor de moslims is de toegang tot de Adriatische Zee via de havenstad Neum in Kroatië. De Bosnische Kroaten waren volgens hun leider Mate Boban bereid de moslims de toegang tot de zee te verschaffen via de havenstad Prevlaka, dichtbij Montenegro. De Kroaten willen Neum niet prijsgeven, omdat dat de splitsing van hun eigen grondgebied zou betekenen. Hajric, woordvoerder van president Alija Izetbegovic (moslim), meende echter dat het alternatief van Prevlaka "niet realistisch" is, omdat het op 120 kilometer afstand ligt van de toekomstige moslimrepubliek.

UNICEF: Jeugd is kind van oorlogsrekening:

In Balkan-oorlog alleen al 15000 kinderen gedood

SARAJEVO - Het VN-kinderfonds (UNICEF) heeft dinsdag in Sarajevo zijn jaarlijks rapport over de situatie van kinderen in de hele wereld gepresenteerd. Het had deze stad gekozen om er de aandacht op te vestigen dat oorlog de grootste bedreiging vormt voor kinderen.

Volgens functionarissen in Sarajevo zijn meer dan vijftienhonderd kinderen gedood en twaalfduizend gewond sinds de Serviërs twintig maanden geleden het beleg van de stad begonnen.

Unicef schat dat het afgelopen decennium bij gewapende conflicten anderhalf miljoen kinderen zijn gedood. In het voormalige Joegoslavië vonden de afgelopen twee jaar vijftienduizend kinderen de dood.

Oorlog doodt niet alleen kinderen, maar betekent ook een algehele verslechtering in hun situatie, aldus Manuel Fontaine van Unicef. Als voorbeeld daarvan noemde hij dat veel kinderen niet meer naar school kunnen en dat inentingprogramma's niet kunnen worden uitgevoerd.

Partijleidster Liberia-Peters:

'Kiesstelsel ter disscussie: nationale partijen nodig'

WILLEMSTAD — Ook de PNP vindt, dat het kiesstelsel op de Antillen dringend moet worden veranderd. Er moeten echte nationale partijen komen, met een gekozen premier, vindt de PNP. Deze partij hoopt binnenkort een brede maatschappelijke discussie te kunnen starten over dit onderwerp.

Veertig jaar Antillen hebben een ding geleerd: 'nationale' partijen die eilandelijke lijsttaanvoerders hebben, werken niet. Aldus PNP-leidster Maria Liberia-Peters. De DP heeft het geprobeerd met eilandelijke lijstrekkers, met als gevolg dat dit op centraal niveau tot eilandelijke politiekvoering leidde.

Omdat partijen van dezelfde signatuur bovendien vooraf coalitieafspraken maakten, kon het zijn dat een partij op het ene eiland de grote winnaar werd, maar toch niet in de regering kwam omdat de zusterpartij op het andere eiland zware verliezen had geleden. "We zeiden wel eens: we winnen vanavond om morgen te verliezen," zegt Liberia-Peters.

De PNP ziet dan ook meer in een stelsel waarin op ieder eiland een aantal 'landelijke politici' komen te staan (waar op de lijst wel mensen van het betrokken eiland kunnen zijn opgenomen), aangevuld met een aantal 'lokale' politici. En zo op ieder eiland.

Liberia-Peters staat dan ook niet afwijzend tegenover het voorstel van het gekozen premierschap plus de twee vice-premiers van de overige eilanden, zoals door de MAN gisteren werd voorgesteld. "De komende tijd moeten we ons, met andere groeperingen samen, gaan bezinnen op een herinrichting van het kiesstelsel," vindt ook de PNP.

Binnen het hele Koninkrijk staat het bestaande kiesstelsel ter discussie. In Nederland wordt gedacht aan het instellen van kiesdisctricten en een gekozen premier.

Limburg onder water

■ ITTEREN - *Een flink deel van de Nederlandse provincie Limburg staat onder water als gevolg van het buiten de oevers treden van de Maas. Inwoners van het plaatsje Itteren en Borgharen waren geheel geisoleerd van de buitenwereld. Zij zouden in de loop van dinsdag worden geëvacueerd.*
(AFP-satellietfoto)

In Australië:

Landrechten Aborigines erkend

SYDNEY - De Australische premier Paul Keating heeft woensdag een historische overwinning behaald toen het parlement een omstreden wet over grondrechten goedkeurde. Daarin wordt voor het eerst in twee eeuwen erkend dat de oorspronkelijke bevolking, de Aborigines, rechten op land hadden voordat de eerste blanken voet aan wal zetten.

"Wij moeten deze wet beschouwen als een overwinning voor alle Australiërs en de Australische natie, het is een ingrijpende gebeurtenis", verklaarde Keating, die beloond werd met een staande ovatie in het parlement. Aborigine-leider Noel Pearson noemde de wet, die 1 januari ingaat, "de belangrijkste eerste stap in het verzoeningsproces" met de 300.000 Aborigines. Na een marathondebat van zestig uur werd de wet, waarop meer dan tweehonderd amendementen waren ingediend, in de senaat goedgekeurd met een verschil van vier stemmen. In de loop van woensdagochtend nam ook het lagerhuis de wet aan.

Argentijnse gedetineerden met gijzelaars op dak

■ BUENOS AIRES - *Drie van de elf gevangenbewaarders (midden en rechts) proberen met de mensen op straat in verbinding te komen. Zij werden overmeesterd tijdens de opstand in de Villa Devoto gevangenis in Buenos Aires. In totaal zijn in verschillende Argentijnse gevangenissen zo'n drieduizend gedetineerden aan het muiten geslagen. Zij eisen versnelling van de rechtspleging en vermindering van de straffen.*
(AFP-satellietfoto)

Bij herhalen van opsporingsbericht:

Surinaamse TV en krant in Zeeuw-zaak bedreigd

PARAMARIBO - De Surinaamse televisiestichting STVS en het ochtendblad De Ware Tijd zijn anoniem bedreigd in verband met publikatie van een bericht tot opsporing van de verdachte legerofficier Marcel Zeeuw. Beide media hebben van de bedreiging aangifte gedaan bij de politierecherche in Paramaribo.

De STVS zendt sinds vrijdag drie keer per avond het opsporingsbericht van het Openbaar Ministerie uit. De anonieme beller zei maandagavond tegen een STVS-medewerkster dat het station in problemen zou komen als het bericht weer zou worden uitgezonden. Tegen De Ware Tijd zei een onbekende dinsdag, dat de foto van Zeeuw niet meer mocht verschijnen: "Anders merken jullie het wel".

Zeeuw wordt onder meer verdacht van overtreding van de Opiumwet, bedreiging en afpersing. Sinds 30 november loopt tegen hem een arrestatiebevel. De laatste poging van de Militaire Politie, waar Zeeuw vroeger zelf de scepter zwaaide, om haar vroegere baas te pakken, liep vrijdag op niets uit. De luitenant-kolonel is vermoedelijk het binnenland in gevlucht.

De bedreiging wordt bij de STVS serieus genomen. De studio van dit station werd in mei in brand gestoken door vier mannen die deel uitmaken van het bataljon Speciale troepen van het Nationaal leger. De indruk bestaat dat de bedreiging rond het opsporingsbericht uit militaire gelederen afkomstig is.

VN waarschuwen voor beeindigen Somalie-operatie

TOKYO/NEW YORK - De Verenigde Naties moeten hun operatie in Somalië wellicht begin volgend jaar staken als de politieke, financiële en logistieke problemen niet worden opgelost. Dat heeft secretaris-generaal Boutros Boutros-Ghali van de VN woensdag in een interview met de Japan Times gezegd.

"Wij doen ons best om geld en troepen te vinden en verzoening te bevorderen", zo zei Boutros-Ghali, die een rondreis door Azië maakt. Als de VN er echter niet in slagen een voorlopige regering in Somalië te helpen vormen, nieuwe fondsen aan te boren voor de vredesmacht en lidstaten over te halen troepen te leveren na het vertrek van de Amerikanen dan zullen de VN de operatie moeten stopzetten.

Veiligheid en zelfrespect moeten gegarandeerd:

Overleg PLO en Israël in Parijs vandaag vervolgd

JERUZALEM - Israël en de Palestijnse Bevrijdingsorganisatie (PLO) zijn in de nacht van dinsdag op woensdag in Parijs begonnen met het overleg over de uitvoering van Palestijns zelfbestuur voor de Gazastrook en Jericho.

De besprekingen zijn een vervolg op het overleg in Oslo, waar beide partijen afgelopen weekeinde tevergeefs probeerden de problemen rond de uitvoering van het in september gesloten Autonomieakkoord voor de bezette gebieden op te lossen. De gesprekken zouden aanvankelijk dinsdag al beginnen, maar werden voor korte tijd opgeschort doordat de Israëlische delegatie te laat in Parijs arriveerde. Shimon Peres, de Israëlische minister van Buitenlandse zaken, leidt de Israëlische afvaardiging; Yasir Abed Rabbo, lid van het Uitvoerend comite van de PLO (dagelijks bestuur), voert de Palestijnse delegatie aan.

Een lid van de Palestijnse delegatie zei dat de PLO voor elke oplossing is die Israël "veiligheid brengt en de Palestijnen zelfrespect garandeert". Een Franse diplomaat zei dat over de ontmoeting in Parijs pas mededelingen worden gedaan als het overleg is afgelopen. Een Noorse diplomaat zei ervan overtuigd te zijn dat Israël en de PLO binnen enkele dagen de impasse in de vredesbesprekingen kunnen doorbreken. Noorwegen speelde een belangrijke rol bij de totstandkoming van het autonomieakkoord tussen Israël en de PLO. Beide partijen hielden lange tijd geheime gesprekken in Oslo, waarbij Noorse diplomaten bemiddelden.

Na eis van tien jaar gevangenisstraf

Officier van justitie bedreigd door verdachte MCB-overval

WILLEMSTAD — Officier van justitie mr. G.M. Veen-Jonkhout werd niet alleen door advocaat mr. A.I. Martis beschuldigd van discriminatie, maar werd ook nog door de verdachte R.S. bedreigd. Dat gebeurde dinsdag in de strafzaak van R.S., volgens Veen-Jonkhout de leider van de groep Venezolaanse overvallers, die op 8 maart van dit jaar een filiaal van de Maduro & Curiels Bank te Colon had overvallen.

Aan het eind van de strafzitting kreeg R.S., alias 'Maracucho', het laatste woord. Hij voegde de officier van justitie toe: "Ik ben de laatste Venezolaan die u zult berechten. Ik zal het recht in eigen handen nemen om alsnog gerechtigheid te krijgen". Op verzoek van de officier liet rechter Goossens deze bedreiging schriftelijk vastleggen.

Bij de voortzetting van zijn strafzaak dinsdag in het stadhuis, bleef de verdachte betrokkenheid met de gewapende overval op het MCB-filiaal te Colon in alle toonaarden ontkennen. Dat was ook het geval in het vooronderzoek. Tijdens verhoren bij de politie, de rechter-commissaris en in een eerdere behandeling hield hij vol dat hij onschuldig is.

Ook gisteren verklaarde de verdachte stellig dat hij geen 'overvaller is, maar een huurmoordenaar'. De verdachte werd door maar liefst negen politie-agenten in de rechtszaal en buiten op de gang zwaar bewaakt. R.S. beschreef zichzelf als iemand die een moeilijke jeugd had gehad en in zijn kinderjaren in het crimineel circuit was beland. In een wereld waarin hij alleen door het vermoorden van mensen kon overleven. Naar zijn eigen zeggen maakte hij zijn eerste slachtoffer op zijn twaalfde. Daarna vermoordde hij nog eens drie personen.

Nadat hij zichzelf in de buik had gestoken, zodat hij in de ziekenboeg kon, kreeg hij de kans om de gevangenis in Venezuela te ontvluchten. Die strafinrichting kwalificeerde hij als een plaats waar de ergste misdaden gepleegd worden door bewakers, politie en justitiële autoriteiten en niet door de gedetineerden.

Voor de strafzitting begon, stelde advocaat mr. A.I. Martis dat het bewijs tegen zijn cliënt onrechtmatig is verkregen vanwege het ontbreken van een vermoeden van schuld. Verder zette hij vraagtekens bij de gevolgde procedure van gevangenneming. Ook noemde Martis het procesverbaal van de confrontatie van verdachte met getuigen leugenachtig.

Rechter mr. L.C.P. Goossens verwierp het verweer van de raadsman op gronden van een eerdere uitspraak in kort geding. Toen oordeelde rechter Warnink al dat de verdachte niet onrechtmatig vastzat en in bewaring moest blijven voor het onderzoek. Verder meende Goossens dat Martis wel wat vroeg kwam met zijn verweer en bovendien dat de raadsman zijn bezwaren best als een onderdeel van zijn verdediging kenbaar kon maken.

Martis begon zijn pleidooi met een beroep op het Gerecht in eerste aanleg. Hij wilde dat rechter Goossens in zijn veroordeling geen rekening houdt met de nationaliteit van de verdachte. De officier van justitie had namelijk op een bepaald moment in haar requisitoir gezegd dat die Venezolanen denken dat ze hier kunnen komen, een overval plegen en er makkelijk vandoor kunnen. Dat noemde Martis discriminatie. Veen-Jonkhout weersprak dat dat de bedoeling van haar requisitoir was geweest.

Ze eiste tien jaar gevangenisstraf voor de verdachte. **Uitspraak op 5 januari 1994.**

Samen de lucht in

■ *WILLEMSTAD — "In de wolken", dat waren gisteren de twee ALM-piloten die met elkaar in het huwelijk traden: Reggie Richie en Germaine Durand. Het is de eerste maal dat er binnen de ALM een pilotenhuwelijk plaatsvond. De huwelijksreis ging, hoe kan het ook anders, vliegend: naar Santo Domingo.*

MD 80 vast in Dominicaanse Republiek

Vertraging en gemiste vluchten vanwege defect ALM-toestel

WILLEMSTAD — Reizigers moeten rekening houden met vertragingen van ALM-vluchten. Zij kunnen hun aansluiting missen op andere vluchten. Dat komt doordat er een MD 80 met defecte motor vast zit in de Dominicaanse Republiek.

Een reservemotor en een technisch team worden vandaag nog overgevlogen aldus het management van de ALM. De mecanici zullen de motor vervangen.

De gezagvoerder ontdekte vanochtend omstreeks 03.30 uur het manco vlak na het opstijgen en besloot onmiddellijk de kist weer aan de grond te zetten. Het toestel vertrok zonder passagiers uit Santo Domingo. De oorzaak van de storing is vooralsnog onbekend.

De defecte motor zal niet eerder dan donderdagavond vervangen zijn. Voor de aanhoudende vertragingen worden oplossingen gezocht door middel van aangepaste vliegschema's waarover reizigers meer informatie kunnen krijgen via de informatielijn van de luchthaven, bij de ALM of bij de reisbureau's.

Het ALM-hoofdkantoor betreurt het ongemak voor reizigers ten zeerste. In overleg met ALM-vertegenwoordigers wordt gezocht naar mogelijkheden om overboekingen naar andere maatschappijen te regelen.

De vlucht vanochtend naar Miami via Port-au-Prince (Haïti) vertrok vanochtend met een uur vertraging. Die naar Paramaribo vertrok volgens schema. Het Surinaamse toestel zou vanmiddag ingezet worden om de uren vertraagde rechtstreekse vlucht naar Miami uit te voeren.

Twee voor vandaag geplande vluchten naar Kingston Jamaica zouden gecombineerd worden gezien het betrekkelijk kleine aantal reizigers. De nieuwe vlucht zou in de nacht uitgevoerd worden.

Commercieel directeur Ron Schipper waarschuwt dat ook de vlucht naar St Maarten donderdagmiddag vertraagd wordt.

Bestedingsoverleg

WILLEMSTAD/DEN HAAG — Minister Hirsch Ballin (Antilliaanse/Arubaanse Zaken) zal begin januari naar de Antillen en Aruba komen voor het halfjaarlijkse bestedingsoverleg in het kader van Ontwikkelingssamenwerking. Voorlopig staat daarvoor 12 tot en met 16 januari genoteerd.

Beleidsplan voor Otrobanda ontwikkeld

Nauwere samenwerking SKO en DMO

WILLEMSTAD — De Sosiedat pa Komersiantenan di Otrobanda (SKO) heeft een beleidsvisie ontwikkeld voor Otrobanda. Het plan geeft aan op welke punten Otrobanda economisch en toeristisch aantrekkelijker kan worden gemaakt en hoe aan de professionalisering van de organisatie kan worden gewerkt. Vorige week brachten voorzitster van de SKO Florida de Boon Daflaar en adviseur Frans van den Berg een bezoek aan gedeputeerde Eduard Mendes de Gouveia, waarbij de toekomstplannen uit de doeken werden gedaan. De officiële presentatie van het beleidsplan vindt in januari plaats.

Van den Berg stelde de gedeputeerde op de hoogte van de laatste ontwikkelingen in Otrobanda. Van den Berg, die inmiddels weer naar Nederland vertrokken is, kwam twee maanden geleden naar Curaçao in het kader van het Project Uitzending Managers (PUM). Deze organisatie biedt gepensioneerde Nederlandse bedrijfsleiders de mogelijkheid hun ervaring te delen met organisaties die niet over hooggekwalificeerde managers beschikken.

Van den Berg heeft tijdens zijn verblijf op Curaçao zowel de situatie in Otrobanda, als in Punda onder de loep genomen en enkele aanwijzingen gegeven voor veranderingen. De beleidsvisie spitst zich vooral toe op de professionalisering van de SKO. Een onderdeel daarvan was het betrekken van het nieuwe kantoor boven Mona Lisa aan het Plaza Brion deze maand. In de nieuwe huisvesting zijn computers geïnstalleerd. Van den Berg herschreef tevens het huisreglement.

Het SKO heeft onlangs vergaderd met het DMO over een samenwerkingsbasis. Een aparte commissie is al benoemd. Volgens voorzitster Florida de Boon Daflaar zijn er plannen om samen activiteiten te ontwikkelen en problemen aan te pakken. "Zo kunnen SKO en DMO bijvoorbeeld samen de parkeerproblematiek in de binnenstad aankaarten bij de overheid". De twee organisaties kunnen echter niet onder één vlag functioneren. De Boon: "Daarvoor verschillen onze prioriteiten teveel. Het stadium waarin de SKO nu zit is het DMO allang gepasseerd.

Het DMO houdt zich bezig met de inrichting van etalages en aankleding van de straten. Wij maken ons sterk (al bijna vijf jaar) voor een verbetering van de trottoirs. Wat heeft het voor zin om een mooie etalage te hebben als de stoep ervoor opgebroken is".

De voorzitster van de SKO vindt de vergelijking die regelmatig gemaakt wordt tussen het DMO en de SKO onredelijk. "Het DMO heeft een miljoen om te investeren, de SKO een ton. Dat heeft er mee te maken dat in Otrobanda slechts een vijfde van de percelen uit winkels bestaat, de rest zijn woonhuizen. Zij bepalen echter wel het aanzien van de wijk. Daarom helpen wij Plataforma Otrobanda, die zich bezighoudt met sociale aangelegenheden, zoveel wij kunnen. We willen daar graag een vinger in de pap hebben".

Volgens De Boon wordt Otrobanda nog altijd gezien als de plek waar de lokale bevolking winkelt. Punda daarentegen wordt beschouwd als het centrum voor de toeristen. De Boon heeft de indruk dat in Punda alles mogelijk is en dat Otrobanda niets gedaan krijgt. "We voeren al vijf jaar gesprekken met DOW over nieuwe trottoirs, maar tot nu toe is er nog niets gebeurt".

Volgend jaar keert Van den Berg terug naar Curaçao om de ontwikkelingen in Otrobanda te evalueren.

Hans Hermans overleden

WILLEMSTAD — In het In Memoriam dat gisteren op pagina 2 in de *Amigoe* verscheen is een verkeerde naam terecht gekomen. Niet Jan Hermans, doch zijn vader dr. Hans Hermans is maandag in Nederland overleden.

Jan Hermans is directeur van Publis n.v.

De politiek

WILLEMSTAD — Het is nog wennen, in de politiek. Zo bleek gistermiddag tijdens de persconferentie van de PNP in het Kas di Pueblo. Avansebestuurslid Giovanni Atalita, journalist van zijn vak, reageerde onwennig op de bijzondere belangstelling van de PNP-politici voor hun nieuwe collega.

"Ik ben journalist," vond Atalita, die meent dat alleen personen die op de kieslijst komen te staan politicus zijn en die een lastige vraag van een collega-journalist en van Chucho Smits wilde ontwijken.

"Nee, je bent bestuurslid van een politieke partij, dús ben je politicus," vond Faroe Metry. En de laatste tijd door pers en politici van andere partijen zeer geplaagde Chucho Smits voegde daar met enig leedvermaak aan toe: "Ja, journalisten kunnen je nu allerlei lastige vragen stellen, dan moet je niet weglopen."

Maar de sfeer was vriendelijk-plagend. "Echt waar, ik vind het fantastisch wat jullie doen, ik ondersteun het van harte als jonge mensen de politiek in gaan," zei Maria Liberia-Peters. "Hier, voor de partijkas." En zij drukte de nieuwe politicus een briefje van 25 gulden in de hand. En in ruil kreeg zij een CD.

Kippenfarm Avikola in moeilijkheden

WILLEMSTAD — De kippenfarm Planta Avikola Kòrsou heeft morgen overleg met gedeputeerde Mendes de Gouveia over de kritische financiële situatie van het bedrijf.

De directeur van het bedrijf, José Manuel Lobo, wilde vooruitlopend op dit gesprek geen mededelingen doen over de huidige problemen in het bedrijf.

Eilandsraadlid Erwin Koense (PNP) heeft een duidelijk standpunt van het Bestuurscollege geëist over de toekomst van het bedrijf. De *dumping* van kip-producten uit de Verenigde Staten op de lokale markt, vormt volgens Koense een bedreiging voor de werkgelegenheid van het bedrijf. Volgens het eilandsraadlid moet daarnaast ook rekening gehouden worden met het feit dat het een onderneming van eigen bodem betreft.

Jaime Spinola van de supermarktketen Super Jumbo, die buitenlandse kipproducten importeert, vindt de bezorgdheid van het eilandsraadlid overdreven. "Het bedrijf moet bij problemen niet gaan leunen op de schouder van de overheid. Als zij financiële steun krijgen, dan wil ik het ook", zo zegt hij.

OPINIE

door **Ronnie Rens Sr.**

OVER DE WANSTALTIGHEDEN van de politiek had ik dit jaar niet meer willen schrijven. Ten eerste is er een formatiepoging aan de gang, ten tweede komt een interim-kabinet met een beperkte levensduur er aan en ten derde vind ik het deprimerend u in deze periode opnieuw een Opinie met een negatieve tendens te moeten voorschotelen.

Maar ik kom er niet onderuit. Tegen elke vorm van ethiek in en met volkomen achterstelling van het algemeen belang is de PNP bezig van de goedbedoelde en ijverige pogingen van Jandi Paula een paskwil te maken.

Waarom ik dat zeg? Om de volgende redenen:

1. het interim-kabinet is het afgelopen weekeinde vrijwel geformeerd en bestaat uit politieke partijen van elk van de vijf eilanden;
2. de PNP heeft een bewuste vertragingstaktiek gevolgd door het overleg over het concept-regeerprogramma overmatig te rekken en ook te weigeren haar ministers bekend te maken. Als dat was gebeurd, had het kabinet al maandag geboren kunnen worden;
3. op eigen houtje en buiten professor Paula om is de PNP gesprekken begonnen met de SI. Deze twee partijen kwamen vervolgens overeen Paula ervan in kennis te stellen dat SI ook deelnam aan de regering. De formateur was evenwel allang klaar met SI; vertegenwoordigers van die partij heeft hij al een week lang niet gesproken en nu wordt hij gedwongen de SI aan het interim-kabinet toe te voegen. Niet de formateur formeert dus in dit geval, maar PNP en SI;
4. met de SI is afgesproken dat in een later stadium kan worden beraadslaagd over deelname aan het Curaçaose Bestuurscollege. Bij voorbaat gooit de PNP een toch wel loyale partner als de DP er nu al uit.
5. de PNP heeft bekend gemaakt de namen van haar ministers pas bekend te zullen maken nadat de formateur zijn werk heeft beëindigd. Wanneer is dat precies? Juist, wanneer de PNP dat bepaalt.

Waarom dit alles zo ingewikkeld moet gebeuren? Naar verluidt, hebben topfiguren van de PNP belangen in - aan telecommunicatie-gelieerde bedrijven - op de eilanden. Nu een eigenzinnig en niet tot de PNP behorend man als Leo Chance minister wordt van Telecommunicatie dienen die belangen kennelijk veilig te worden gesteld. Nu kan daarom ook het gesprek plaats hebben tussen PNP en Leo Chance. En als Chance niet wil doen wat de PNP wil, dan kunnen de drie Bovenwindse partijen zich terugtrekken, maar heeft het interim-kabinet door de SI toch een meerderheid in het parlement.

Ik zie het allemaal al voor me: in de komende interim-regeerperiode kan Nelson Monte een rapport maken over deugdelijk bestuur, Cornelis Smits over strak financieel management en Maria Liberia-Peters over het verheffen van de normen en waarden. Met dit interim-kabinet wordt het dan ook: voorwaarts naar het verleden!

Niet in bestuurscollege

SI ook in het interim-kabinet

WILLEMSTAD — De SI gaat inderdaad meedoen aan het interim-kabinet. Maar deelname aan het bestuurscollege zit er, althans voorlopig, nog niet in. Dat laatste is een voorwaarde van de PNP, die zeer tevreden is over de samenwerking met de DP op eilandsniveau.

Waarschijnlijk zal formateur Jandi Paula vandaag nog naar de gouverneur gaan om hem te vertellen dat de coalitie rond is. Ook de besprekingen met de gedoodverfde minister van Verkeer en Vervoer van de Bovenwinden, Leo Chance, lopen goed.

Het Bovenwindse blok wilde meer informatie over het telecommunicatiebeleid en over de positie van de Winair versus ALM, beide landsmaatschappijen. Wat dat laatste betreft is men overeengekomen dat er gezocht wordt naar garanties dat beide luchtvaartmaatschappijen elkaar niet beconcurreren.

Over namen van kandidaten wilde partijleidster Liberia-Peters gistermiddag nog niet spreken. Dat had mede te maken met het feit dat op dat moment nog niet 100 procent zeker was dat de SI zou deelnemen. Ook moest nog worden afgewacht of de besprekingen met de SPA wel goed zouden verlopen.

Nu de SI deelneemt aan de coalitie, zal de partij een ministerspost toegewezen krijgen. Welke post en welke minister is nog niet bekend. Mogelijk krijgt de SI die van Volksgezondheid/Milieu/Arbeid en Sociale Zaken; op eilandsniveau altijd de voorkeursposten van de bruine partij. In deze wordt de naam van oud-minister Eithel Pietersz genoemd, maar zeker is dat nog allerminst.

Voor de PNP blijven Algemene Zaken (de premier), Financiën en Justitie over. Het Bovenwindse blok krijgt Verkeer en Vervoer plus het vice-premierschap en de UPB Ontwikkelingssamenwerking en Volksgezondheid, terwijl de drie staats-secretarissen (die van de Bovenwinden en de twee PNP-ers van Algemene Zaken en Financiën) zullen aanblijven.

Het nieuwe kabinet heeft overigens maar een beperkte 'actieve' levensduur: per 1 januari wordt het demissionair, zoals ook het oude kabinet demissionair zou zijn geworden per 1 januari, gezien de dan nog maar zes weken die te gaan zijn tot de verkiezingen. Verschil is echter, dat nu de overige eilanden in de (demissionaire) regering vertegenwoordigd zijn, terwijl indien alles bij het oude gelaten zou worden, alleen Curaçao vertegenwoordigd zou zijn geweest in de landsregering.

Wie de verschillende posten gaat bemannen, is het laatste onderdeel van de formatie. Maria Liberia-Peters gaf gisteren aan dat iedere partij het recht heeft haar eigen kandidaten naar voren te brengen. "Het is niet juist dat andere partijen daarover beslissen," aldus Liberia in reactie op het feit dat de UPB bezwaar heeft gemaakt tegen Chucho Smits op de post Financiën. Als dat patroon wordt doorbroken, is het hek van de dam, vindt de PNP. Waarmee overigens nog niet is gezegd, dat het zeker is dat Smits de post Financiën krijgt. "Maar het gaat om het principe."

Overigens heeft de PNP-top het mandaat van haar wijkleiders om met haar kandidaten niet eerst weer naar de wijkleiders terug te hoeven gaan. Daardoor kunnen de nieuwe ministers nog voor Kerstmis op hun post ingezworen worden, verwacht de PNP.

Gloria in excelsis Deo

■ *WILLEMSTAD — Het bijwonen van het kerstconcert van Orfeon Crescendo behoort voor sommigen zo ongeveer tot het vaste pakket van voorbereidingen op het kerstfeest. Hoog en minder hooggeplaatsten kropen dinsdagavond te Janwe in de kerkbanken en hoorden het resultaat van Frank Davelaars dirigeer-talenten aan.*

Negen tenoren en bassen en drie keer zoveel sopranen en alten presenteerden werken van Mozart, Pergolesi Händel, Mendelssohn en verrassenderwijs ook Venezolaanse aguinaldo-composities van Izaza en Perez die door Davelaar werden gearrangeerd en door Caroline Hurd op de piano werden begeleid.

De sopraan Tica Giel soleerde opvallend. Voor de pauze ondersteunde een klein orkest onder leiding van Eric Gorsira het koor. Het publiek was schuchter bij de samenzang, maar aarzelde niet bij de staande ovatie voor Crescendo en zijn dirigent.

Overheid start vragenhalfuurtje op televisie

WILLEMSTAD — Hoe zit het nu eigenlijk met de kabinetsformatie? Is het waar dat de loonbelasting stijgt? Wat is nu eigenlijk een tweede bestuurslaag? Voorbeelden van vragen die in januari aan de orde zullen komen in een voorlichtingsprogramma van de overheid, dat zal worden uitgezonden via Tele-Curaçao.

Het moet geen saai informatieprogramma worden, zegt rijksvoorlichter Edward Heerenveen. Er wordt nog steeds gesleuteld aan de formule van het programma, maar wel is al duidelijk dat de burger ook in beeld zal worden gebracht. "We zijn reeds aan het oefenen met presentators." 'Puntra pa bo sa' is een productie die geheel in handen is van de Rijksvoorlichtingsdienst.

De afdeling voorlichting van de overheid besloot met 'Vraag om te weten' te beginnen, omdat zij overstelpt wordt met vragen uit de samenleving over actuele zaken.

In een halfuur durend programma zal getracht worden om brandende kwesties, die in de gemeenschap leven, op een zo verantwoord mogelijke manier te behandelen. Per vraag zal bekeken worden wie het beste antwoord kan geven. Dat kan een minister, een staatssecretaris zijn, maar ook een direct betrokken ambtenaar of deskundige.

Na een aanlooptijd is het de bedoeling dat het programma wekelijks te zien zal zijn.

"Ambtenaar best betaalde werknemer"

VBC: snijden in ambtenarencorps en verlaging lonen onontkoombaar

WILLEMSTAD — Het is hoog tijd dat de hardnekkige fabel dat de ambtenaar slecht betaald wordt, uit de wereld wordt geholpen. Verdient een werknemer in de private sector gemiddeld 27.000 gulden op jaarbasis, de gemiddelde loonkosten van een ambtenaar bedragen 'maar liefst 55.300 gulden'. Een loonsverlaging voor de overheidsdienaar en een afslanking van het ambtenarenkorps is volgens de Vereniging Bedrijfsleven Curaçao (VBC) onontkoombaar wil de overheid aan het vonnis 'gelijke betaling' willen voldoen.

In haar wekelijks commentaar heeft de VBC geen goed woord over voor de opstelling van gedeputeerde van Financiën Stanley Betrian, die gezegd heeft dat de hele gemeenschap zal moeten bijdragen aan de uitvoering van het vonnis, waarin de rechter 25 personeelsleden van het RK Centraal Schoolbestuur in het gelijk stelde. Met het vonnis is een precedent geschapen dat zowel de eilands- als landsoverheid duur kan komen te staan. Met terugwerkende kracht dient de ongelijke beloning van gehuwde en ongehuwden te worden rechtgetrokken. Tevens hebben vrouwen (ongehuwd danwel gehuwd) evenals mannen recht op een kostwinner- en kindertoelage, meent de rechter.

Het schoolbestuur schat dat per personeelslid 30.000 gulden zal dienen te worden uitgekeerd. Een subsidieverzoek is inmiddels bij de overheid ingediend om aan de eis te voldoen. Een kostwinnen- en kindertoelage voor 130 vrouwelijke werknemers met terugwerkende kracht tot 1987 uitbetalen wordt ruw geschat op vier miljoen gulden. Een domper op het beleid van de gedeputeerde, die met het Nieuw Beleid aanstuurt op een forse sanering van de overheidsfinanciën.

Betrian heeft verder laten weten gehoor te willen geven aan het vonnis, maar tevens opgemerkt dat er geen geld is voor de gelijktrekking. De gedeputeerde wil in gesprek met de bonden tot een vergelijk komen.

De vakbond voor onderwijzend personeel Sitek vecht al jarenlang voor gelijk loon bij gelijke werkzaamheden. De overheid had het volgens de VBC nooit zover moeten laten komen en protesteert tegen de suggestie van de gedeputeerde dat 'eenieder een steentje zal moeten bijdragen', waarmee, aldus de Vereniging afleidt Betrian doelt op belastingverhogingen.

In de private sector is geen ruimte meer voor belastingverhogingen, aldus de VBC. Zij meent dat in de publieke sector naar middelen moet worden gezocht. Gezien de discrepantie tussen de lonen in de private en de publieke sector kan 'zeker bespaard worden op de bezoldiging van de overheidsdienaar'. (Het Eilandgebied Curaçao heeft de loonkosten voor 5512 ambtenaren en arbeiders over 1994 begroot op 305 miljoen gulden. In totaal worden de uitgaven op de gewone dienst begroot op 823 miljoen.) Ook kan de overheid 'met gemak' 25 miljoen gulden besparen wanneer het misbruik van de onderstandfaciliteiten wordt aangepakt.

De 'drastische afslanking' van de overheid zal niet op basis van vrijwilligheid dienen te geschieden zoals in het verleden gebeurde. "De niet of nauwelijks presenterende ambtenaar zal naar huis moeten." Het bezoldigingssysteem dient bovendien gebaseerd te zijn op het beginsel loon naar prestatie. "Het automatisch verhogen van ambtenarensalarissen is onhoudbaar geworden."

Consumentenstichting wordt gereorganiseerd

Overheid stelt 7 opsporingsambtenaren aan voor bescherming consument

WILLEMSTAD — In 1994 worden zeven opsporingsambtenaren aangesteld om de prijzen en kwaliteit van producten te controleren. Dit moet leiden tot zelfregulering van het bedrijfsleven. Ook de mentaliteit van de Curaçaose consument moet veranderen. De Fundashon pa Konsumidó (FpK) zal na een interne reorganisatie belast worden met een bewustwordingscampagne onder de bevolking. Dit zegt Lativa Cijntje van de afdeling Consumentenbeleid over de definitieve nota Consumentenbeleid, die afgelopen maandag aan gedeputeerde Mendes de Gouveia is aangeboden.

Eerder dit jaar werd een concept-nota Consumentenbeleid aangeboden aan betrokken overheidsdiensten en maatschappelijke groeperingen. Uit de reacties is de definitieve nota opgesteld. Deze nota wijkt nauwelijks af van het concept.

Volgens Lativa Cijntje is het overheidsbeleid erop gericht om de zelfregulering van bedrijven en consument te versterken. Op dit moment hebben consumenten geen grip op het aanbod van producten. Om de communicatie tussen consument en producent te verbeteren, stelt de overheid een overlegorgaan in. Daarnaast is het aangekondigde opsporings- en vervolgingsbeleid van groot belang voor de zelfregulering van bedrijven. "De opsporingsambtenaren krijgen de bevoegdheid om prijsinspecties uit te voeren bij bedrijven. Ook zal worden gecontroleerd of er een vervaldatum op de producten staat. De controles die de GGD uitvoert zullen in het consumentenbeleid opgenomen worden. Bedrijven kunnen de inspectie niet weigeren", aldus Cijntje.

De prijsvergelijkingen van de consumentenstichting FpK waren afhankelijk van de vrijwillige medewerking van bedrijven. De wettelijke bevoegdheid van de overheid om te gaan controleren, betekent voor de FpK een belangrijke ondersteuning in haar voorlichtingstaak, zo zegt Cijntje.

De subsidie van de overheid voor de consumentenstichting is inmiddels stopgezet. Volgens ex-directrice Alcantara zijn de werkzaamheden van de stichting gefrustreerd door de mentaliteit van de Curaçaose consument en door politieke desinteresse. Volgens Lativa Cijntje is gedeputeerde Mendes de Gouveia echter sterk betrokken bij het consumentenbeleid. De subsidie aan de consumentenstichting zal dan ook worden hervat, zodra er een reorganisatie heeft plaatsgevonden. "Het belang van een organisatie als FpK is van groot belang om de consument bewust te maken van de rol die zij kan spelen in de beheersing van prijzen en kwaliteit van producten. Daarvoor zal de stichting onder anderen via de radio en folders met een bewustwordingscampagne van start gaan. De stichting krijgt voor onbepaalde tijd een subsidie van de overheid, al is het uiteindelijk wel de bedoeling dat de stichting financieel zelfstandig wordt", aldus Cijntje. Gedeputeerde Mendes de Gouveia was niet voor commentaar bereikbaar.

Het budget voor het consumentenbeleid is nog niet vastgesteld. Een aantal onderwerpen zijn echter al wel geregeld, zoals de aanstelling van de 7 opsporingsambtenaren. "Het budget hiervoor komt vanuit de betrokken overheidsdiensten, zoals de GGD. Hiervoor is dan ook geen apart budget nodig", aldus Cijntje.

Het wetsontwerp voor het consumentenbeleid is deze week ook gereedgekomen. In de Warenwet zijn ondermeer regelingen opgenomen over de kwaliteit, aanprijzing, registratie en etikettering van producten. Het ontwerp Warenwet moet nog worden aangeboden aan de Staten.

Proces start tegen vier lokale handlangers MCB-overval

WILLEMSTAD — Zes, drie, twee en een jaar. Dat zijn, als het aan het openbaar ministerie ligt, de celstraffen die vier Antillianen te wachten staan omdat ze een Venezolaanse bende hielpen bij de spraakmakende roofoverval op de M&C Bank te Saliña op 27 juli.

Officier van justitie Oscar Kraal, bijgestaan door zijn collega mr. Huibert Donker, vroeg de zwaarste straf voor de man C.W. die halverwege het jaar als contactpersoon had gefungeerd. Hij had de Venezolaanse kapitein van een fruitbark, de bendeleden en lokale handlangers met elkaar kennis laten maken. Zijn vrouw huurde de auto op haar naam die de overvallers nodig hadden voor hun plannen. W. reed de mannen ook rond.

Drie jaar werd geëist tegen R.S. Hij wist van de overval, reed ook mee in de auto en had de zware wapens gezien waarmee de rovers rondliepen.

X.R. die samenwoonde met C.W. huurde een auto voor de bende op haar naam. Ze wist dat er iets zou gebeuren, maar niet precies wat. Tegen haar is twee jaar geëist. Op 9 november beviel zij van een baby in de gevangenis.

De vrouw M.S.-J die getrouwd is met de verdachte R.S. hoorde een jaar tegen zich eisen vanwege het beschikbaar stellen van haar woning te Rooi Santu aan de bende, een dag voordat ze toesloegen.

Rechter L. Goossens hoorde na de eis van de officier de advocaten Hernandez en Lieuw Kie Son aan.

De roofoverval op zich slaagde, maar de vluchtende daders werden nog diezelfde dag door een politiemacht opgespoord en klemgezet in de wijk Normandie tegenover het politiebureau van Rio Canario. Een van de Venezolanen werd doodgeschoten toen hij een handgranaat wilde gooien.

Behandeling van begroting uitgesteld

WILLEMSTAD — De behandeling van de Landsbegroting is uitgesteld tot in de tweede of derde week van januari. Zo maakte Statenvoorzitter Dudley Lucia gistermiddag bekend.

Tot het moment van behandeling blijven de bedragen van de oude begroting van kracht: die mogen niet worden overschreden. Het uitstel van de begrotingsbehandeling vloeit voort uit de kabinetsformatie.

UNIQUE OPPORTUNITY
MARBLE

1st. Grade Bianco Carrara
white marble **TILES**
60 x 30 x 1.5 cm
172 m2 fls. 24,000
Telef. 602740

COCO

Binnengekomen chique badmode van "GRUPPO LA PERLA" maat 36 t/m 48

Openingstijden ma t/m vr 9 - 12.15 en 14.30 - 18.30
Zaterdag nonstop open 10 - 16 uur
Parkeerterrein Avila Beach Hotel

RASONABLE Clothing Store

wishes all her clients a Merry Christmas!!!

Don't forget us for a perfect outfit for this occasion at a reasonable price!

- **December 20: open 9 - 12 / 2 -7**
- **December 21: open 9 - 12 / 2 - 7**
- **December 22: non stop 9 - 9**
- **December 23: non stop 9-9**
- **December 24: open 9 - 5**

Winkelcentrum Brievengat * Winston Churchillweg

UNIVERSITEIT VAN DE NEDERLANDSE ANTILLEN

In het kader van het certificatenprogramma biedt de Faculteit der Sociale en Economische Wetenschappen dit voorjaarssemester 1993/1994 het volgende vak aan:

Luchtvaarteconomie
gecombineerd met Vervoerseconomie

In deze cursus worden de grondslagen van de luchtvaarteconomie behandeld zowel van de vraag- als de aanbodzijde bezien. Hierbij ligt het accent op de luchtvracht; het passagiersvervoer wordt op raakvlakken behandeld. In het vervoerseconomische deel zal o.a. worden ingegaan op algemene verkeers- en vervoerseconomische begrippen, prijsvorming van vervoersdiensten en zee- en luchthavens als vervoersknooppunten.

Docenten :
- **Prof. Dr. H.B. Roos, hoogleraar Luchtvaarteconomie, Universiteit van Amsterdam; hoogleraar Logistiek Management, Erasmus Universiteit Rotterdam;**
- **Drs. D.H. van der Laan, assistent Prof. Dr. H.B. Roos, Universiteit van Amsterdam;**
- **Drs. R.Th. Bosman, afgestudeerd econoom (specialisatie Luchtvaarteconomie) en thans werkzaam als project-adviseur bij de ALM.**

Periode : **10 januari 1994 - 4 februari 1994.**
Colleges : **in principe op maandag en woensdag van 18:00 - 21:00 uur; schema beschikbaar bij administratie UNA vanaf 4 januari 1994.**
Aanmelding : **administratie UNA tussen 07:30 - 16:00 uur vanaf 4 januari 1994 t/m uiterlijk 15 januari 1994. Stortingsbewijs van f.250,- dient hierbij overgelegd te worden.**
Rekeningnummers :

ABN-AMRO Bank N.V.	#	1339826
Maduro & Curiel's Bank N.V.	#	881341
Giro	#	545848

Mr. Carl R.T. Camelia
Decaan Faculteit der Sociale
en Economische Wetenschappen.

LEGO BASIC

De BASIC bouwdozen van het LEGO SYSTEM zijn de "grondleggers" van het nu zo enorm uitgebreide favoriete speelgoed van elk kind. BASIC bouwdozen zijn er voor kinderen vanaf 3 tot 12 jaar. Kijk naar de verschillende BASIC indicaties (3+, 5+ en 7+). Al jaren geleden is ook de Sint met LEGO® BASIC begonnen.

Verkrijgbaar bij alle betere boekhandels en speelgoedzaken.

LEGO SYSTEM

LEGO® bouwt mee aan de toekomst van uw kind.

TOP WATERSPORTS
BEACH SHOP

OXBOW GOTTEX AMC AMICI

At Seaquarium Beach

Bikini', badpakken, shorts, T-shirts, zwembroeken en veel meer beach artikelen zijn toch de origineelste
KERST KADO'S
Wij hebben de gevraagde modellen, in de nieuwste style voor de laagste prijs.
Top watersports op Seaquarium-beach open van 10.00 tot 18.00 uur non stop
KADO VERGETEN? WIJ ZIJN OOK DE KERSTDAGEN OPEN!!

1993, een bewogen jaar !

FATUM Unu
LOOP 10 KILOMETER
Op 24 Okt. 1993 de 10e maal de loop erin!
De kadetienden van 1945 FATUM
Nos ta na kaminda...!
FATUM-1
333333
...'s name?

Prettige Feestdagen en een jaar vol zekerheid zonder zorgen

1994, opnieuw trendzettend !

ING FATUM

FOR A QUALITY LOOK...

Calvin Klein
PERRY ELLIS
TOMMY HILFIGER
BALLY®
POLO RALPH LAUREN
nautica

GOMEZPLEIN • BREEDESTRAAT (P)

L'Orangerie

L'Orangerie
Nu ook open voor lunch
de ideale plek voor zakenlunches.
Privé, gezellig en tongstrelend
voor uw reserveringen
bellen 367888 ext. 1091
na 10.00 uur.

20% korting op alle tennisrackets
(Spalding, Donnay, Prince) geldig t/m december 24 1993 (bij cash aankoop)
bij Salas Sport Shop, op Mahaai.

FAXNUMMERS: AMIGOE
Redactie: 674744
Advertentie: 674524

GEZOCHT · TE HUUR

Gezocht per 1 januari
appartement/huis te huur
voor werknemer
huur tot 800,-
bel. ***658811*** tijdens kantooruren

De BOUTIQUE **PET**

De nieuwe kollektie voor Kerst is binnen

Winkelcentrum Brievengat
Exclusieve Europese Herenkleding
TEL.: 371748

Aan alle medische instanties

De Directeur van het Departement van Financiën maakt hierbij bekend dat de thans in gebruik zijnde garantiekaarten (grijze kleur) per 1 januari 1994 komen te vervallen.
De **nieuwe garantiekaarten** voor het **jaar 1994** zullen **"boeuf" van kleur zijn** en ingaande bovenvermelde datum van kracht zijn.
Gelieve hiermee rekening te houden.

De Directeur a.i.

STICHTING PRINSES WILHELMINAFONDS
VOOR DE KANKERBESTRIJDING

Stichting Prinses Wilhelmina Fonds deelt mee,
dat zij gesloten zijn van
22 december 1993 tot 3 januari 1994.
Voor spoedgevallen kan men telefoon
605650 bellen.
Tevens wenst het Prinses Wilhelmina Fonds iedereen
Gezegende Kerst en een Gelukkig Nieuwjaar.

Vakature

Kommunikatiebedrijf zoekt op korte termijn een

ENTHOUSIASTE VERKOPER

- **Leeftijd 25 - 35 jaar**
- **In bezit van rijbewijs**
- **Enige ervaring als verkoper verdient de voorkeur.**

Denkt U voor deze funktie in aanmerking te komen bel dan 371178 of 371229. U kunt natuurlijk ook persoonlijk langs komen bij

Polycom N.V.
Schottegatweg Oost 36

ARUBA
AGENDA

KANTOORUREN AMIGOE
open van 08.30-12.00/14.30-17.30 uur; zaterdag gesloten.

TELEFOON
24333.
Voor spoedgevallen na kantoortijd: 21639, 22316 en 24508. **Pageboy 127-0379.**

TELEFAX: 22368.

BANKREKENINGNUMMER
10.815.445 Banco di Caribe.

POLITIE
11100 (centrale) en 11141 (informatie).

ALARMCENTRALE
115.

....

ZOEKERTJES verschijnen op dinsdag en vrijdag en kunnen iedere dag tussen 08.00-12.00/14.00-17.00 uur worden opgegeven; behalve op zaterdag. Alleen zoekertjes, die op maandag en donderdag vóór 10.00 uur binnen zijn, kunnen de dag daarop (dus dinsdag en vrijdag) verschijnen.

....

WACHTREGELING DOKTOREN (maandag t/m zaterdag van 18.00-07.00 uur)
Oranjestad, Madiki, Tanki Flip, Noord, Tanki Leendert, Paradera en Sta. Cruz: dokter A.S. Ridderstap via Dr. Horacio Oduber Hospitaal (tel.: 74300) of via Alarmcentrum (115).
Pos Chiquito. Savaneta en San Nicolas: dokter E. Weststrate via Centro Medico San Nicolas (tel.: 48833) of via Alarmcentrum (115).

....

BOTICA'S (nachtdienst)
Beneden de brug:
Sta. Maria, Sta. Cruz 52-D. Tel.: 35585.
Boven de brug:
San Lucas, B. v/d Veen Zeppenveldtstraat z/n. Tel.: 45119.

....

VOOR BRANDGEVALLEN, ongelukken of een of ander ongeluk gelieve Alarmcentrale (tel.: 115) op te bellen.

....

CENTRO MEDICO CARABOBO (Engelandstraat 7, tel.: 21777)
De wacht heeft dr. Lili G. Beke-Martínez, tel.: 24696.

....

WIT GELE KRUIS ARUBA ZUIGELINGENBUREAU (Koningstraat 22, tel.: 24444)
Dagelijks geopend van 07.30-12.00/13.50-17.00 uur; maandag te Paradera (tel.: 25543) van 08.00-11.00 uur: dinsdag: San Nicolas (45906)/Noord (23425) van 08.00-11.00 uur; woensdag: Santa Cruz 28288) van 08.00-11.00 uur; donderdag: Dakota (29008), Oranjestad (23168), Savaneta (47020) en Brazil (48301) van 08.00-11.00 uur.

....

ZWANGER? STICHTING CIZKA geeft informatie en brengt u in contact met leden die zwangerschapsbegeleiding, verloskundige hulp en kraamzorg bieden. Bel 37687.

....

INFORMATIECENTRUM KONINGIN WILHELMINA FONDS (voor de kankerbestrijding op Aruba)
Geopend van maandag t/m vrijdag van 08.30-11.30 uur - J.E. Irausquinplein 3 (juist achter de pastorie van Oranjestad).

....

NARCOTICS ANONYMOUS HELPLINE
Tel.: 38989 (24 uur per dag).

....

AIDS-HOTLINE
Vragen? Bel dan 23040/27352 tussen 07.30-12.00/13.00-16.30 uur.

....

FADA/PRIDE (Van Walbeeckstraat 25, tel.: 32999)
Open van maandag tot en met vrijdag van 08.00-16.00 uur voor inlichtingen omtrent preventie alcohol/drugsmisbruik.

....

FUNDACION RESPETA MI (Stichting tegen seksuele misbruik van minderjarigen)
Tel.: 24433.

....

AMNESTY INTERNATIONAL ARUBA
P.O. Box 1029, tel.: 27808/48124.

....

DIERENARTSEN
P. Barendsen en T.J.M. Wools, tel.: 21720. Voor spoedgevallen buiten kantooruren tel.: 115.

....

BRIDGECLUB ARUBA ARIBA (Tivoliclub, Wilhelminastraat 16)
Dinsdagavond om 19.30 uur speelavond. Voor opgave/informatie tel.: 24953.

....

PARKE TIRAKOCHI (Kinderpark te Savaneta, achter kleuterschool Promé Paso)
geopend van maandag t/m zaterdag van 16.00-18.30 uur en op zondag van 11.00-18.00 uur voor kinderen van 1-13 jaar.

....

TELEARUBA
WOENSDAG: 18.00 Local News Highlights; 18.03 Sesame Street; 19.00 Local News Highlights; 19.03 Programa di Misa Katoliko; 19.30 X-mas Special: **The Elf Who Saved Christmas**; 20.00 Telenoticias; 19.50 Sportlotto; 20.00 Telenoticias; 20.30 X-mas Special; 21.00 CNN International Hour; 21.40 Showbizz Today; 22.00 Local News Highlights; 22.03 X-mas Musical Special; 23.00 Local News Highlights; 23.03 Latin Musical Special; 23.30 Sports Tonight; 24.00 Sluiting.

DONDERDAG: 15.00 Cartoons; 16.00 Heathcliff & Marmaduke; 16.23 He-Man; 16.46 Puppy's Further Adventure; 17.07 X-mas Special: **Little Drummer Boy**; 17.30 X-mas Special: **George and the Stars**; 18.00 Local New Highlights; 18.03 Sesame Street; 19.00 Local News Highlights; 19.03 X-mas Special: **Old Fashion Christmas**; 20.00 Telenoticias; 20.30 Gobierno ta Informá; 21.00 CNN International Hour; 21.40 Showbizz Today; 22.00 Local News Highlights; 22.03 X-mas Musical Special; 11.00 Local News Highlights; 23.03 Latin Musical Special; 23.30 Sports Tonight; 24.00 Sluiting.

....

WOENSDAG
DIVERSEN
HEILIG HART KERK: 19.30 uur kerstconcert van zangkoren uit Savaneta en Pos Chiquito.

....

DONDERDAG
DIVERSEN
BIJBELMUSEUM: geopend op elke werkdag van 10.00-12.00 uur en zondag van 11.00-12.00 uur in de protestantse kerk.

MUSEO HISTORIKO ARUBANO: openingstijden maandag t/m vrijdag van 09.00-12.00/16.00-19.00 uur; zaterdag van 09.00-12.00 uur.

BUREAU LEVENS-, GEZINS- EN HUWELIJKSMOEILIJKHEDEN (Layex Building, Wilhelminastraat 19): iedere werkdag van 07.30-12.00/13.00-16.30 uur (ook mogelijk afspraak te maken via tel.: 23145 Of 25111).

AHATA bezorgd over toekomst toerisme:
'Arubaanse kip met gouden eieren in groot gevaar'

ORANJESTAD — Tijdens een persconferentie liet het bestuur van de Aruba Hotel And Tourism Association (AHATA) haar ernstige bezorgdheid horen over de toekomst van het toerisme. Gevreesd wordt dat de overheid met de opnieuw aangekondigde maatregelen 'de kip met de gouden eieren wil slachten'.

"Terwijl elders in de regio alles wordt gedaan om met concurrerende prijzen te kunnen komen, praat de regering van Aruba over verhogingen van kamerbelasting, de invoer van belasting op verhuurauto's, verhoging van de luchthavenbelasting met 25 procent en mogelijk in de toekomst invoering van een 'salestax". AHATA-directeur dr. Rori Arends noemde deze gang van zaken funest voor het toerisme.

Betreurd wordt dat de regering deze maatregelen wederom unilateraal aankondigt, zonder behoorlijk overleg met de betrokken partijen. Zelfs niet met het bestuur van de AHATA, dat bijzonder nauw betrokken is bij de maatregelen die het toerisme raken en in gevaar brengen. Opgemerkt werd dat de regering op de gevaren van haar maatregelen werd gewezen, maar tot op heden zonder enig succes. Voorts wordt gesteld dat als het kalf verdronken is, men de put pas dempt.

De regering heeft plannen deze maatregelen tegen het toerisme per 1 januari aanstaande af te kondigen onder het mom de financiële situatie van de overheid te verbeteren. Maar in feite brengt het daarmee de voornaamste industrie van Aruba, het toerisme, een genadeslag toe. De in juli afgekondigde maatregelen hebben reeds invloed gehad op prijzen in de verschillende hotels, onder meer ten aanzien van drank, waarvan de prijzen nu hoger liggen dan in Europa.

AHATA is bovendien van mening dat de overheid allereerst in eigen huis orde op zaken moet stellen. Want het is niet de bedoeling dat de regering maatregelen doorvoert, waardoor meer inkomsten worden verkregen en de overheid haar gewraakte beleid daardoor kan voortzetten.

Dr. Arends zette uiteen dat een studie werd gemaakt van de kosten op Aruba, waaruit duidelijk is gebleken dat Aruba erg duur is en nog duurder gaat worden. Hij noemde als voorbeeld dat Aruba, de elf voorkeurplaatsen waar toeristen heengaan, vanuit New York naar het Caribisch gebied het zevende duurste eiland is.

Vanuit Boston, met een pakket van drie dagen en twee nachten met American Airlines, blijkt dat Aruba van de tien bestemmingen met een prijs van 639 dollar de negende duurste is. Voor dit bedrag kan iemand vanuit Boston naar Orlando vliegen voor drie nachten en betaalt daar slechts 329 dollar voor. Zes nachten in London, voor de prijs van 445 dollar, is eveneens goedkoper. Een toerist uit Toronto betaalt voor 7 nachten op Curaçao 759 dollar en op Aruba 779 dollar.

In kringen van de AHATA maakt men zich eveneens zorgen over de bekendmaking van de minister van Justitie dat vreemdelingen na vijf jaar op Aruba werkzaam te zijn geweest, moeten vertrekken. Dit geeft aanleiding tot vele problemen. In dit verband werd aangehaald dat twee hotels tesamen 200 Filippijnen in dienst hebben. Hun vijfjarige werkperiode loopt volgend jaar af. Dat betekent volgens de bekendmaking van de minister dat deze werknemers Aruba moeten verlaten. AHATA vraagt zich af waar het nieuwe werknemers vandaan moet halen. Overigens heeft de AHATA ook over deze zaak van de regering geen officiële mededeling ontvangen.

Ten aanzien van de maatregelen die de minister van Justitie recentelijk nam ten aanzien van de watersport, meent de AHATA dat wat deze sport betreft duidelijke regels moeten komen. Met nadruk stelde Arends dat de AHATA niets tegen de lokale en internationale watersportbedrijven heeft, maar dat deze zich aan de regels moeten houden. Hierdoor worden niet alleen de klanten maar ook de bedrijven zelf beschermd. "Het bedrijven van watersport heeft nu eenmaal zijn risico's. Daarom moet ieder bedrijf goed verzekerd zijn en rekening houden met het milieu", aldus Arends.

Volgens de AHATA-president gaat het pensioenfonds voor de hotels in januari 1994 van start. Reeds 12 hotels, met 1000 werknemers, zouden zich al hebben aangesloten. Verwacht wordt dat het fonds de komende maanden aanmerkelijk zal groeien wat deelnemersaantal betreft.

Rechter Vroom bepaalt:
Handhaving van beslag Coastal op Wickland

ORANJESTAD — Het beslag dat Coastal heeft gelegd op de eigendommen van Wickland Oil blijft ingevolge het vonnis van rechter mr. P.G. Vroom gehandhaafd. Coastal legde het beslag vanwege een gemeend verlies van vijftien miljoen dollar bij het overladen van ruwe olie van de Wickland-terminal naar Coastal.

Volgens de rechter kon Wickland niet voldoende bewijzen dat het beslag op haar eigendommen te groot is in verhouding tot het bedrag dat Coastal meent te moeten vorderen als schadevergoeding.

Bij behandeling van het kort geding stelden mr. Hans Sjiem Fat en mr. Arie Swaen namens Wickland dat het gelegde beslag niet juist was en dat de eigendommnen van Wickland voldoende onderpand bieden in geval van een mogelijke schadeclaim van Coastal.

De advocaat van Coastal, mr. Hendrik Croes, ontkende deze beweringen, waarop de rechter Wickland in de gelegenheid stelde om met cijfers te komen, waaruit de waarde en investeringen in haar bedrijf zou blijken. Volgens de rechter kon Wickland dit bewijs onvoldoende leveren. Wickland overlegde enige rapporten waaruit niet de executiewaarde bleek maar alleen de marktwaarde.

Voorts kwam tijdens het proces niet duidelijk uit de doeken hoeveel Wickland in het bedrijf heeft geïnvesteerd. De rechter voldeed dan ook niet aan de eis van Wickland om het beslag van Coastal op te heffen.

Doek valt in december voor stichting Osticeba

ORANJESTAD — Uit een verklaring van de Organisacion pa Desaroyo Social Cultural (Osticeba) blijkt dat de stichting eind december 1993 haar kantoor definitief moet sluiten en in aansluiting daarop zal worden opgeheven. Oorzaak hiervan is dat de directie geen redelijke toekomst ziet voor wat betreft het financiële en personeelsbeleid. Reeds jaren vecht de stichting vergeefs om de salarissen van acht beroepsmensen te kunnen betalen.

Secretaris mr. ing. H. Maduro geeft een verslag van wat Osticeba in de loop der jaren heeft gedaan, maar ook wat het de laatste jaren niet heeft kunnen doen vanwege het financieel tekort. De subsidie voor de stichting werd aanmerkelijk verlaagd, terwijl er ook moeilijkheden ontstonden om aan personeel te komen. Enige personeelsleden stapten op en gingen elders bij de overheid werken, waarna de vacatures moeilijk te vullen waren.

Sollicitanten moesten een jaar wachten voordat de overheid een beslissing nam hen in dienst te nemen of niet. De moeilijke financiële situatie was eveneens van invloed om personeel aan te trekken. Het eiste veel moed om bij een stichting te gaan werken die geen geld had. Weliswaar kwam hierin enige verbetering, maar het bleef moeilijk personeel aan te trekken.

Het bestuur is er trots op dat de stichting de afgelopen 24 jaar veel goed en belangrijk werk in de gemeenschap kon verzetten. In alle wijken was de stichting werkzaam en ook mede dankzij vele vrijwilligers kon veel werk verzet worden. Belangrijk daarbij was de steun die van zowel de lokale mensen als van Nederland werd ondervonden bij de bouw van wijkgebouwen en bij de organisatie van verschillende groepen en activiteiten.

Leiding werd gegeven aan de besturen van de wijkgebouwen en deelgenomen werd aan congressen, met name toegespitst op de jeugd. Verder werden groepen voor vrouwen opgericht, zoals Grupo Uni, Grupo Ban Topa, Grupo Jasmin en Grupo Pegasaya. Ook de bejaarden in de wijken werden niet vergeten, onder meer door de oprichting van Grupo Bini Bini, Grupo Flor di Brazil en Grupo Kawara. Aanzet werd gegeven en daarna de coördinatie voor haar rekening genomen voor het project Ontwikkeling van Volwassenen, waarbij jarenlang opleidingen in de wijken werden geboden.

Tijdens een van de vele seminars van Osticeba kwam het idee naar voren om een vereniging van sociale werkers en werksters op te richten. Hulp werd geboden aan de oprichting van de Asociacion di Trahadornan Social na Aruba (ATSA). Als lid van de Associacion Trabou di Hubentud na Aruba (ATHA) werkte de stichting hard met de overige 49 instanties die deel uitmaken van deze organisatie.

Tot slot wordt dank gebracht aan iedereen, die op welke wijze dan ook de stichting de afgelopen 24 jaar heeft gesteund.

Donaties zakenman Fuchs

■ *ORANJESTAD — Ook dit jaar gaf zakenman Adolf Fuchs via de door hem opgerichte Stichting 'Caritavivo di Famiya Fuchs' tijdens een bijeenkomst in Kowloon een aantal donaties aan sociale instellingen. Op deze wijze wil de heer Fuchs zijn dank aan de gemeenschap tonen, waarin hij vele jaren werkzaam was en gastvrijheid genoot. Donaties werden uitgereikt aan de Stichting Bestrijding Alcoholmisbruik, Funari, FADA, Aruba Yuda bo Prohimo, Casa Cuna, Imeldahof, Ambiente Feliz, Meals on Wheels, Centro pa nos Grandinan, Asistencia Social Oranjestad, Fundacion Respeta Mi en de Joodse Gemeenschap. Op de foto het bestuur van de Stichting onder voorzitterschap van mr. Max Croes, penningmeester mr. Angel Bermudez, secretaris Shon Lopez en de leden Oscar Henriquez en Isio Gottfried met de heer Fuchs en vertegenwoordigers van de instellingen die een donatie ontvingen.*

Gomez verliest beroep in vonnis tegen Aruba Bank

ORANJESTAD — Zakenman Michael Gomez, bijgestaan door mr. J.H. van der Kuyp, heeft voor het hof van justitie zijn beroep in een vonnis tegen de Aruba Bank n.v., bijgestaan door mr. Rudy Oomen, verloren. Gomez beschuldigde destijds de Aruba Bank dat een cheque voor de verhuur van auto's aan de overheid daar was uitgekeld en vervolgens in handen van de nieuwsmedia terecht was gekomen.

Gomez had op 4 januari 1993 tijdens een door hem belegde en op de televisie uitgezonden persconferentie onder meer gezegd dat er volgens hem aanwijzingen waren die wijzen in de richting van de Aruba Bank. maar dat hij het onderzoek van de recherche afwacht. In eerste instantie werd Gomez vanwege deze uitlatingen veroordeeld; tegen dit vonnis ging hij in beroep.

De grief van Gomez in deze beroepszaak richt zich tegen het oordeel van de eerste rechter dat de aangehaalde uitlating als een beschuldiging aan de bank moet worden opgevat. Naar het voorlopig oordeel van het Hof tevergeefs. Gelet op de voorgeschiedenis alsmede de context waarin deze uitlating werd gedaan, is zij als een beschuldiging op te vatten, ongeacht het feit dat Gomez een slag om de arm hield.

Het publiek, aldus het Hof in haar beoordeling, zal de uitspraak van Gomez hoogstwaarschijnlijk als zodanig hebben opgevat en Gomez heeft zich daarvan onvoldoende rekenschap gegeven. Het Hof komt gezien de ernst van de beschuldiging tot de beoordeling dat Gomez niet de vereiste zorgvuldigheid in acht heeft genomen. Hij is dus destijds terecht tot rectificatie veroordeeld.

Hyatt schenkt voor 40 mille aan donaties

ORANJESTAD — De terecht trotse general manager Carlos Cabrera van het Hyatt Regency hotel maakte dinsdagmiddag de uitslag van de jaarlijkse 'World's largest office party' bekend. Casa Cuna en Fundacion Respeta Mi mochten ieder een donatie van maar liefst 20.000 florin in ontvangst nemen. Volgend jaar hoopt Hyatt nog meer te kunnen aanbieden.

Carlos Cabrera maakte allereerst de uitslag bekend van de 'topserveerders' tijdens de party, waarbij bleek dat politiewoordvoerder en onderinspecteur Sjon Pe Krozendijk 460 dollar aan tips binnenbracht, gevolgd door Mikel Haley, die 215 dollar verzamelde. Zoals bekend traden personen uit alle lagen van Aruba tijdens de *office party* als serveerders op en verleenden op die manier hun bijdrage aan het Hyatt-initiatief.

Vervolgens kregen Yvonne Spellen, voor kindertehuis Casa Cuna, en Helen Guda, voor de Fundacion Respeta Mi, ieder een cheque aangeboden. Een resultaat dat door de aanwezigen met instemming werd begroet. Carlos Cabrera benadrukte blij te zijn dat zijn hotel op deze wijze kan tonen deel uit te maken van de gemeenschap en sprak de hoop uit volgend jaar weer iets beter uit de doeken te komen.

Minister Wever:
'Aruba blijft een paradijs'

ORANJESTAD — In zijn kerstboodschap vanuit het Arubahuis te Den Haag stelt gevolmachtigd minister drs. Booshi Wever dat bij een terugblik op het afgelopen jaar blijkt dat Aruba, ondanks de financiële problemen, nog steeds een paradijs is.

"De inwoners van Aruba zullen samen de problemen moeten zien te overwinnen, zoals in het verleden ook steeds gezamenlijk problemen zijn opgelost", aldus Wever. Volgens minister Wever zijn er genoeg redenen om het nieuwe jaar met optimisme tegemoet te zien, waarbij het belangrijk is dat de mensen in zichzelf blijven geloven. Mede namens zijn staf biedt de bewindsman de Arubaanse gemeenschap de beste wensen voor de komende feestdagen en het nieuwe jaar.

Ontzetting over uitkeringen WEB-directie

ORANJESTAD — Overheidsvakbond STA heeft fel protest aangetekend tegen de Kerstbonus van 127.000 florin en een vakantieuitkering van ruim 88.000 florin aan negentien stafleden van het Water- en Energie Bedrijf (WEB).

In kringen van de WEB-werknemers is grote deining ontstaan, nadat de 'Kerst-lijst' uitlekte en de grote bedragen aan vakantie-uitkering en bonus van de stafleden bekend werd. Het grootste stuk van de WEB-taart gaat naar directeur ing. Jossy Laclé, die met twee maandsalarissen van in totaal 24.000 florin en 11.520 florin aan vakantie-uitkering, deze Kerst met een extra 35.520 florin naar huis gaat.

Vakbond STA noemt deze gigantische uitkeringen absurd, zeker in een tijd van financiële moeilijkheden, waarbij de werknemers de buikriem steeds vaster moeten aanhalen. De bond vindt het al helemaal belachelijk als men zich bedenkt dat de regering stelt dat er geen geld voor bonussen beschikbaar is en de overheid aankondigt met de vakbonden te gaan onderhandelen over de vakantieuitkering.

"Terwijl tijdens de caoonderhandelingen werd bepaald dat de werknemers slechts 3 procent krijgen, nemen de stafleden nu een derde maand en de directeur een additionele veertiende maand in ontvangst. En dit alles achter de rug om van de STA", aldus een verontwaardigde vakbond.

DINE & DANCE FOR CHRISTMAS

In Groningen spelen 54 schakers

Eerste PCA-toernooi luidt een nieuw tijdperk in voor schakers

GRONINGEN — De schaakwereld staat met een been in een nieuw tijdperk, dat van het grotegeldcircuit. Niet het geld dat in een enkel los toernooi valt te verdienen, maar inkomsten die door de Professional Chess Association (PCA) worden gegarandeerd. De bond van PCA-wereldkampioen Gari Kasparov en de Britse schaakgrootmeester Nigel Short sloeg zaterdag in Groningen zijn ambitieuze weg in met de officiële opening van zijn eerste kwalificatietoernooi.

Tot en met 30 december strijden 54 schakers uit de wereldtop om 230.000 dollar, waarvan 40.000 is bestemd voor de winnaar. De eerste zeven verlenen toegang tot de kandidatenmatches van de PCA in 1994. Samen met Nigel Short gaan die zeven verder. Uiteindelijk kan een van hen de strijd aanbinden met Gari Kasparov, die half oktober in Londen de eerste wereldtitel van zijn eigen bond veroverde.

Het kwalificatietoernooi werd op aandrang van Kasparov ondergebracht in Groningen, waar al sinds de jaren zestig continu een toernooi wordt gespeeld. Na moeizame onderhandelingen over de financiering van het PCA-evenement kon toernooidirecteur J. Zwanepol in oktober het groene licht geven voor de organisatie.

Het prijzengeld voor het kwalificatietoernooi komt geheel voor rekening van de PCA. Maar niemand van de organiserende Stichting Schaak Groningen heeft enig idee of de PCA daadwerkelijk 440.000 gulden heeft klaarliggen. PCA-directeur Bob Rice beloofde tijdens de opening de spelers zo snel mogelijk te informeren wie nu eigenlijk die geheimzinnige sponsor is waarmee Kasparov al zolang schermt.

Kasparov en Short besloten in februari tot de oprichting van hun bond toen bleek dat de wereldschaakbond FIDE hen als kandidaten voor de wereldtitel 'slechts' 3 miljoen gulden als buit in het vooruitzicht kon stellen. Dat konden ze zelf beter. Hun PCA wist vervolgens 4,6 miljoen gulden aan fondsen binnen te slepen. In het najaar zette het tweetal zich aan de strijd om hun wereldtitel.

Kasparov's bewering dat het commerciële schaak meer dan levensvatbaar is zolang de onwillige voorzitter Campomanes en zijn FIDE er maar buiten blijven, moet dan nu bewaarheid worden. Al snel circuleerden er in het voorjaar geruchten dat de Amerikaanse computerfirma Intel de eerste grote PCA-sponsor zou zijn. Ook PCA-directeur Rice liet zich zaterdagavond in Groningen in die richting uit. Maar harde cijfers en plannen gaf hij niet.

Scepsis en vertrouwen klonken dan ook beide door tijdens de openingshandelingen in Groningen. De 54 schakers hielden zich vooral op de vlakte. Voor hen is de jacht op 440.000 gulden de eerste prioriteit, waarbij het hen onverschillig is wie dat geld op tafel legt. KNSB-voorzitter Tommel illustreerde de onwenningheid met de situatie door tijdens zijn toespraak FIDE-titelhouder Karpov 'de enige echte wereldkampioen' te noemen. Een opmerkelijke uitspraak tijdens het eerste grote PCA-gala. De organisatie en PCA-directeur Rice trokken neutrale gezichten en uit de rangen van de deelnemers klonk wat onderdrukt gelach.

Grote afwezige in Groningen was zonder twijfel Kasparov. Volgens de toernooi-directie hield hij zich in Moskou bezig met zaken van politieke aard. Volgens Rice duikt hij zonder twijfel nog op. Ook Nigel Short was er niet. Hij is nog steeds aan het bijkomen van zijn nederlaag tegen diezelfde Kasparov. FIDE-kampioen Karpov ontbreekt op de deelnemerslijst evenals Jan Timman. Zij genieten nog na van de 1,3 miljoen gulden die de FIDE hen regelementair moest uitkeren na hun match in Nederland en Indonesië.

De Indiër Anand is op basis van zijn ELO-rating (2725) de grootste kanshebber op de eindzege in Groningen. Kramnik (2710) en Shirov (2685) benaderen hem. Maar het schaakgeweld zal elf ronden lang zo groot zijn dat een voorspelling hachelijk is. De gemiddelde rating ligt ruim boven de 2600. Er doen drie Nederlanders aan het PCA-toernooi mee: Jeroen Piket (2590), Loek van Wely (2585) en Friso Nijboer (2555). Er zijn twee vrouwelijke grootmeesters, te weten Judit Polgar (met haar zeventien jaar de jongste deelnemer aan het toernooi) en haar zus Zsuzsa.

Vijfde partij WK-Dammen ook remise

Tsjizjov en Wiersma nemen geen risico's

IZJEVSK — Alexei Tsjizjov, in moeilijkheden in de eerste partij uit de tweekamp om de wereldtitel tegen Harm Wiersma, heeft bij de vijfde krachtmeting de balans in evenwicht gehouden. De score is met andere woorden nog steeds gelijk, 5-5 na de 42 zetten van die vijfde wedstrijd en na eveneens vijf remises. De Nederlandse uitdager met wit noch de damgrootmeester uit Rusland, speelde de vijfde partij agressief.

Het verlangen naar voordeel in de vijfde ontmoeting werd onderdrukt. Er werd afgewacht of er kansen zouden komen en de scherpere varianten uit de openingstheorieën werden vermeden. Wit en zwart laveerden rond het centrum.

Alexei Tsjizjov stapte af van zijn gewoonte iets vlugger te spelen dan Harm Wiersma. Hij nam meer dan een half uur voor zijn tiende zet, maar ook de lange denkpauze bracht geen enkele terreinwinst op. De strijd op de vleugels, waarbij wederzijds aanvallen werden opgezet en onderbroken, leidde tot een vijf-tegen-vijf eindspel dat niets kon opleveren. Wiersma stelde na 42 zetten remise voor.

De Russische titelverdediger had na afloop een verklaring voor het vooral oerdegelijke spel in het begin van de tweekamp: "De regel dat per partij tenminste veertig zetten moeten worden gedaan, is geen stimulans tot het nemen van risico's. De andere ingevoerde wijziging dat de kampioen bij een gelijke eindstand zijn titel niet prolongeert, is van veel meer invloed."

Bij de oude regeling moest de uitdager in ieder geval in een paar partijen op winst spelen. Nu zijn de kansen gelijker en wordt er gewacht tot er kansen ontstaan.

ZETTENVERLOOP

In de vijfde wedstrijd van de WK-tweekamp dammen werden de volgende zetten gespeeld:

Wit: Harm Wiersma (Nederland), zwart: Alexei Tsjizjov (Rusland) 1. 32-28, 19-23; 2. 28x19, 14-23; 3. 37-32, 10-14; 4. 41-37, 5-10; 5. 34-29, 23x34; 6. 39x30, 14-19; 7. 44-39, 10-14; 8. 30-25, 17-22; 9. 50-44, 11-17; 10. 40-34, 6-11; 11. 44-40, 1-6; 12. 34-30, 22-27; 13. 31x22, 18x27; 14. 32x21, 17x26; 15. 38-32, 12-18; 16. 32-27, 7-12; 17. 43-38, 18-23; 18. 49-43, 13-18; 19. 33-29, 23x34; 20. 40x29, 20-24; 21. 29x20, 15x24; 22. 39-33, 11-17; 23. 45-40, 18-23; 24. 40-34, 12-18; 25. 33-29, 24x33; 26. 38x29, 8-13; 27. 37-31, 26x37; 28. 42x31, 17-21; 29. 27-22, 18x27; 30. 31x22, 6-11; 31. 29x18, 11-17; 32. 22x11, 16x7; 33. 46-41, 13x22; 34. 34-29, 7-12; 35. 41-37, 12-18; 36. 37-32, 19-23; 37. 32-28, 22x24; 38. 30x28, 14-19; 39. 35-30, 9-13; 40. 47-42, 3-8; 41. 30-24, 19x30; 42. 25x34, 18-23 en remise.

Gebekvecht over Olympisch vuur

OSLO — De Noorse koning moet er aan te pas komen om een verhit debat tussen de organisatoren van de Olympische Winterspelen en het Griekse Olympisch Comité over het Olympisch vuur te sussen. 'Lillehammer' heeft het voornemen het vuur, dat op de Olympus wordt ontstoken, te mengen met het vuur dat al wekenlang in een 8000 kilometer lange estafette-loop door Noorwegen wordt gedragen.

Dat vuur werd in Morgedal ontstoken door twee stukjes hout tegen elkaar te wrijven. De Grieken waren het daar al niet mee eens. Het mengen van de twee vlammen heeft bij hen opnieuw ergernis gewekt.

Mellina Mercouri, de minister voor Cultuur, dreigde de openingsceremonie te boycotten. "De Noorse toorts moet ver van het echte Olympisch vuur worden gehouden", is de mening van de voormalige filmdiva. "Wat de Noren willen is heiligschennis. Alleen het echte Olympisch vuur, dat op 16 januari wordt ontstoken, mag gebruik worden bij de opening."

Gerhard Heiberg van het organisatie-comité in Lillehammer verklaarde het Noorse koningshuis in te schakelen. Kroonprins Haakon is gevraagd het laatste stukje van de estafette te lopen en in het stadion het vuur te ontsteken.

SPORT AGENDA

SENTRO DEPORTIVO KORSOU
Zwembad:
open van 09.00-12.00/14.00-17.00 uur; dinsdag- en donderdagmorgen gesloten.

SENTRO DI BARRIO JANWE
Dammen:
elke donderdag van 15.00-18.00 uur damles en -training voor de jeugd vanaf acht tot achttien jaar.
Schaakvereniging Janwé:
elke zaterdag van 09.00-12.00 uur schaakles en -training voor de jeugd vanaf zeven tot 23 jaar.

SKOL DI DAM STRATEGIA
elke donderdag van 19.30-23.00 uur in Sentro di Bario Janwé.
elke zaterdag van 09.00-12.00 uur in IPK-gebouw (naast Martinus mavo, Plasa Brion.

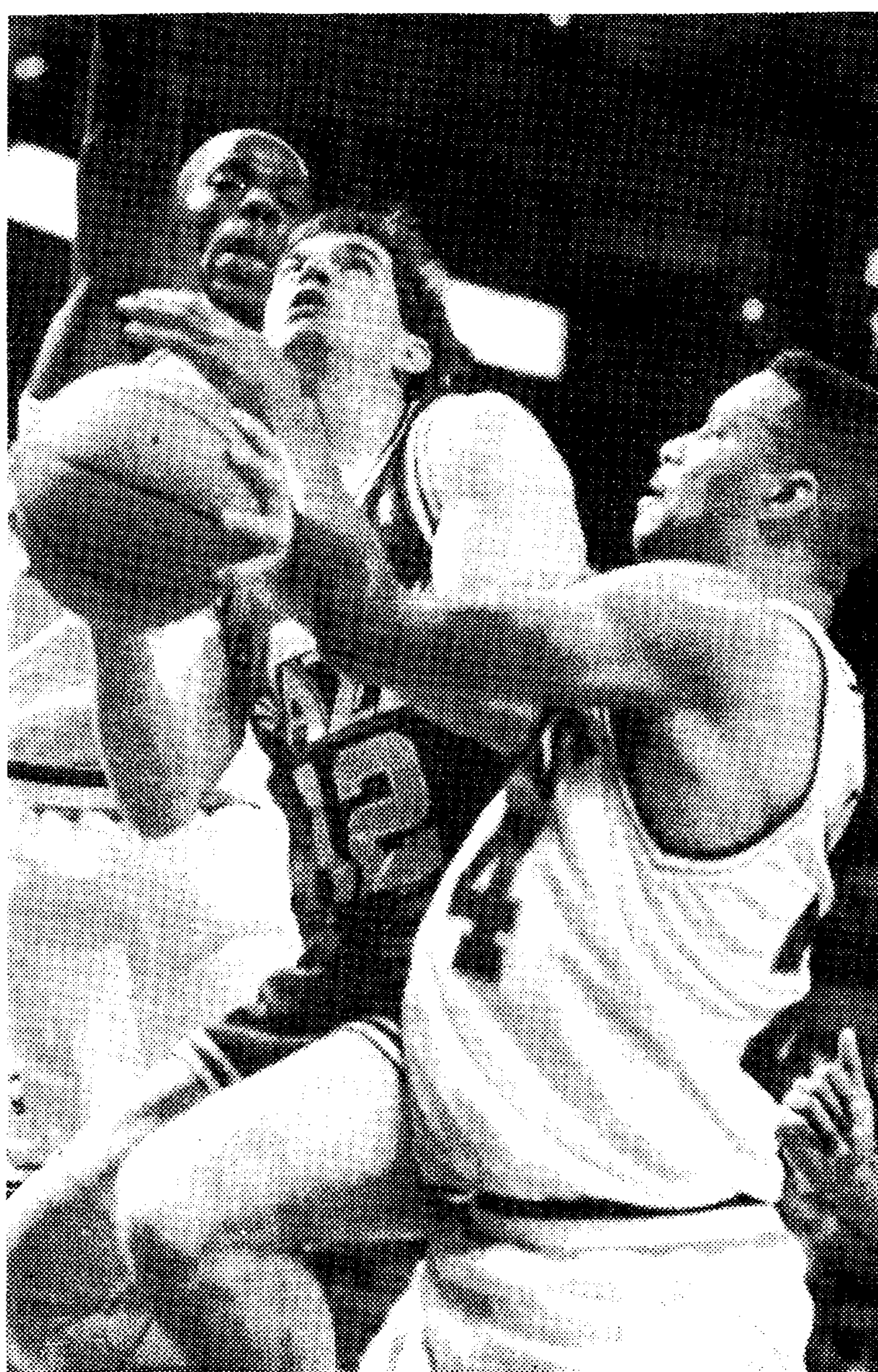
RUST & BURGH
(Schaakvereniging Curaçao)
iedere maandagavond om 20.00 uur gelegenheid tot schaken.

WOENSDAG

BOWLING
(Curaçao Bowling Club)
18.30 uur *beginner's mixed league*;
20.30 uur *mixed league*- Curacao Bowling Club, Chuchubiweg 10-A.

BRIDGEN
(Baranca)
20.00 uur prijsuitreiking Kersttoernooi - Scherpenheuvel.

VOETBAL
(Concacaf)
20.00 uur Jong Colombia vs Violette Athletic Club (Haïti) - Sentro Deportivo Kòrsou.

■ *RICHFIELD — De NBA-competitie is in volle gang in de VS. Naarmate de competitie van het professionele basketbal vordert, krijgen de toeschouwers en basketballiefhebbers een beter beeld van de teams en de verschillen tussen die clubs. Cleveland Cavaliers bijvoorbeeld beschikt over een goed team, maar toch zijn de resultaten wat minder. Dinsdag werd echter gewonnen van Utah Jazz met de overtuigende score van 112-97. Op de foto een actiemoment uit de NBA-match.*

Anderlecht herfstkampioen

Koploper in België met vier punten voorsprong

BRUSSEL — Anderlecht is herfstkampioen van België geworden. De ploeg uit Brussel gaat de winterstop in met vier punten voorsprong op Club Brugge. Anderlecht kon zaterdagavond in het Bosuil-stadion in Antwerpen echter bepaald niet imponeren tegen de plaatselijke FC. De thuisclub was vrijwel de gehele wedstrijd in de meerderheid, kreeg een aantal kansen maar scoorde niet. Anderlecht had in N'Wamu, overgenomen van Beveren zijn beste man op het veld lopen.

Trainer Jan Boskamp kon in Antwerpen niet beschikken over de geschorste Bruno Versavel en miste ook de nog altijd geblesseerde Marc Degryse. John Bosman maakte nauwelijks indruk. Hij werd in de slotfase dan ook gewisseld voor Emmers. Voor FC Antwerp raakte Porte eenmaal de paal en Severeyns had weinig geluk met twee lobballen. FC Antwerp staat vijfde met 22 punten.

Seraing, dat zaterdagavond gelijkspeelde (2-2) tegen Standard Luik en Charleroi delen de derde plaats met 23 punten. De 14.000 toeschouwers zagen in Seraing een aantrekkelijke wedstrijd, waarin de thuisclub al vrij vroeg de leiding nam door Edmilson. Standard kwam echter terug en ging door doelpunten van Wilmots en Asselman de rust in met een voorsprong van 2-1. In de tweede helft zakte het tempo maar het duel bleef het aanzien tenvolle waard. Lakaku zorgde met een treffer dat Seraing toch nog een punt rijker werd.

Charleroi had in de uitwedstrijd tegen het onderaanstaande Genk weinig problemen. Het werd een gemakkelijke overwinning met 4-0 door drie doelpunten van Malbasa en een van Misse-Misse. De Nederlander Maurice van Ham was een van de drie doelpuntenmakers van debutant Oostende, dat op bezoek was bij Beveren en daar een gelijkspel weghaalde.

Simon Tahamata was opnieuw waardevol voor Germinal Ekeren. De 37-jarige Nederlander maakte het derde doelpunt voor zijn club, die tegen RWDM uit bij de rust met 0-1 door een treffer Thairet achterstond. Voordat Tahamata scoorde waren Buia en Dheedene succesvol.

Cerkel Brugge en AA Gent deelden de punten: 2-2. De Kroaat Weber bracht Cerkel aan de leiding maar voor de rust zorgden Verdegem en Foeke Booy, met een kopbal, voor 1-2. Hoewel de Brugse club de tweede helft met tien man speelde omdat Demol vlak voor de rust wegens het neerleggen van Booy van het veld was gestuurd, werd het door opnieuw Weber, die in de 84ste minuut een strafschop benutte, toch nog 2-2.

De penalty werd door scheidsrechter Sandra gegeven. Dat omdat Weber door De Roover in het strafschopgebied onderuit werd gehaald. De Roover kon na zijn overtreding ook vroegtijdig de kleedkamer opzoeken.

TU Eindhoven tekent voor primeur in schaatswereld

Nieuwe en geavanceerde schaatsen ontwikkeld voor Nederlands team

EINDHOVEN — Schaatsen moeten scherp zijn maar ook rond. Met een geavanceerd meetsysteem om de zogeheten ronding te controleren gaat de Nederlandse schaatsploeg naar de Olympische Winterspelen. Het op de Technische Universiteit Eindhoven ontwikkelde apparaat werd dinsdag overhandigd aan Egbert van 't Oever. Hij is over twee maanden chef d'equipe van de schaatsploeg in Hamar.

Het gaat om een simpel boogje in een stuk staal. De machine is het werk van Frans van Stiphout, technisch medewerker aan de universiteit. Van Stiphout zal als materiaalverzorger in Hamar zijn. Zijn meetsysteem is exclusief en gratis voor de Nederlandse ploeg beschikbaar. Bij de universiteit wordt de 51-jarige Brabander omschreven als een man met gouden handjes. Twee jaar geleden werd hij ook al door de schaatsers in vertrouwen genomen.

"De ronding van een schaats", zei Bart Veldkamp in een vraaggesprek, "dat scheelt alles. Een verkeerde ronding kan een seizoen om zeep helpen. De stalen buis lijkt recht, maar als je goed kijkt, zit er een bocht in. Als je die bocht zou doortrekken, krijg je een denkbeeldige cirkel met een straal van rond de 21 meter."

De Olympische tien-kilometerkampioen legde uit dat die ronding zeer persoonlijk is. Is de bocht te scherp, dan lijkt het of je op de weg fietst en in de tramrails belandt. Is de bocht te flauw, dan lijkt het alsof je op een bal loopt en is je afzet weg. Met het oog is een ronding nauwelijks waarneembaar, met de hand niet voelbaar. Daar is een machine voor nodig.

Twijfelende schaatsers zullen als eerste het materiaal verantwoordelijk stellen voor tegenvallende prestaties. "Schaatsers zijn wegstrepers", legt Van 't Oever uit. "Ben ik gezond, is het eten goed, slaap ik goed, is mijn ronding goed. Dan is alles in orde." Van 't Oever nam het apparaat in ontvangst, de kernploegschaatsers zijn nog op trainingskamp in Collalbo.

Kernploegleden en minder getalenteerden zijn bereid honderden kilometers te reizen om hun schaatsen door Van Stiphout, zelf schaatser en in het bezit van een trainersdiploma, te laten slijpen. In de jaren zeventig werd Van Stiphout voor het eerst geraadpleegd door de toenmalige schaatser en bondscoach Leen Pfrommer.

In het midden van de jaren tachtig hernieuwde Henk Gemser de kennismaking. "Die vond dat de motoriek van zijn schaatsers in de loop van het seizoen zo veranderde", zegt Van Stiphout. "De schaatsers pasten hun techniek aan."

In de weken voor haar nimmer verklaarde zegereeks in Calgary ging Yvonne van Gennip bij Van Stiphout langs. "Het was januari 1988. Bij Yvonne luisterde alles heel precies. Maar binnen een dag waren er er uit." Van Gennip, die uren lang naar haar schaatsen kon kijken, veroverde een maand later drie gouden medailles.

Het college van bestuur van de universiteit stelde dit jaar een subsidie van 10.000 gulden beschikbaar om het systeem te automatiseren. Het apparaat, uitgerust met een computer en een printer, zorgt ervoor dat de schaatser een papier in handen krijgt waarop te zien is of de goede ronding in de schaats is geslepen.

Het meetsysteem is ontwikkeld binnen de vakgroep produktietechnologie en -automatisering van de Faculteit Werktuigbouwkunde, onder supervisie van prof. dr. ir. Toon van der Wolf. Zelf een verdienstelijk recreatieschaatser. "Ik ga nu werken aan een automtische slijpmachine", zegt Van Stiphout, wiens pleister op de linkerduim ook iets met het slijpen van schaatsen te maken heeft.

Simon Tahamata blinkt uit voor Germinal Ekeren

BRUSSEL — Met Simon Tahamata in de hoofdrol heeft Germinal Ekeren zich als eerste geplaatst voor de kwartfinales van het Belgische bekertoernooi. Germinal versloeg dinsdag op eigen terrein FC Seraing met 4-1.

Oud-international Tahamata maakte het eerste en derde doelpunt en stond aan de aan de basis van het tweede, dat op naam kwam van Hofmans. Die tekende ook voor nummer vier. De tegentreffer was van Lukaku.

Club Brugge schakelde bekerhouder Standard Luik uit, 3-2 na verlenging. Cossey werd matchwinner. Asselman en Goossens scoorden voor Standard, door twee doelpunten van de Nigeriaan Amokachi werd de balans hersteld.

* * * * *

BOKSEN / LAS VEGAS — Zuid-Afrika is, zeventien jaar na de uitsluiting, weer opgenomen in de World Boxing Council, de grootste boksbond voor profs. Dat besluit is genomen tijdens de jaarvergadering in Las Vegas. Zuid-Afrika was uitgesloten vanwege de Apartheidspolitiek.

Laudrup leidt Barcelona naar de overwinning

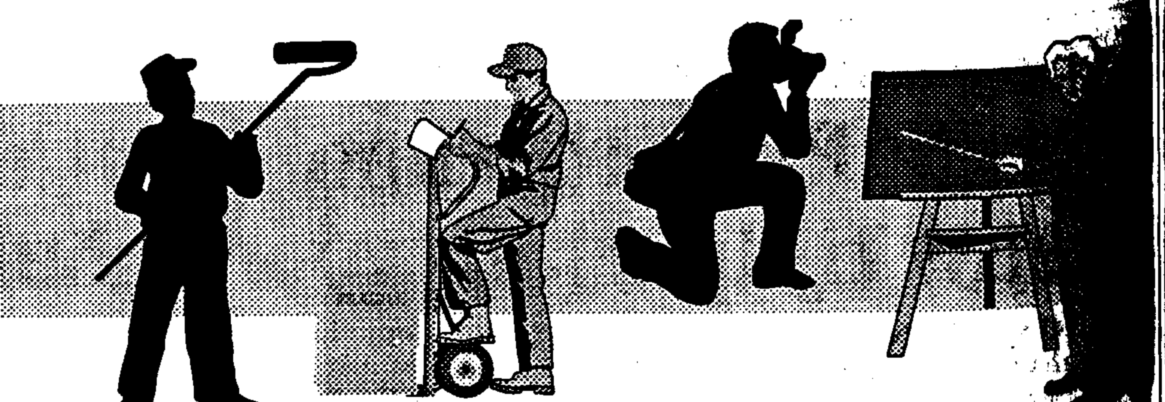
BARCELONA — Michael Laudrup hield FC Barcelona in de race om de Spaanse titel. De Deen scoorde in Nou Camp voor 50.000 toeschouwers in de 17e minuut tegen het laag geklasseerde Celta, 1-0. Koploper Deportivo La Coruna behield de voorsprong van een punt door de 2-0 op hekkesluiter Lleida.

Het was de slechtste thuiswedstrijd van La Coruna in de laatste twee jaar in het Riazor-stadion. De Braziliaan Donato benutte in de 11e minuut een strafschop. Zijn landgenoot Bebeto stelde de zege veilig in de 72ste minuut. Daartussendoor had Lleida de ene kans na de andere verspeeld.

Cruijff stuurde Barcelona tegen Celta het veld in met Stoitsjkov, Koeman en Laudrup. Romario zat de eerste helft op de bank. Na de pauze nam hij de plaats in van Stoitsjkov. Achttien minuten na de rust werd Ferrer weggestuurd. Met tien tegen elf had Barca het knap benauwd in de slotfase. Real Madrid verloor de aansluiting. De winnaar van de Super Cup verloor met 2-0 bij Real Sociedad.

Bewaar deze pagina met handige adressen en telefoonnummers

Heeft u belangstelling voor deze pagina? Bel 672000

WILLEMSTAD — De Curaçao Karate Bond ofte CuKarBo is een van de sportbonden op het eiland die gelooft in de jeugd als de toekomst in de sport. De bond heeft dit jaar diverse toernooien gehouden waarin met name zeer jeugdige karateka's op de mat zijn verschenen die actief streden voor de winnaarsbokaal. Zo ook onlangs in de sporthal van het Sentro Deportivo Kòrsou (SDK) te Brievengat.

Tijdens de Curaçaose kampioenschappen werden namelijk speciaal voor die jeugdige karate-beoefenaars categorieën ingesteld. Op de foto het meisje Jeruda Lodriguez (eerst links) die op de tweede plaats eindigde in groep B. Ze vocht zich naar het subkampioenschap door diverse jongens van haar leeftijd en lengte te verslaan. Verder op de foto kampioen Jonatan Boddie (midden) en derde-prijswinnaar Christopher-Lee Drenthe.

Bridgeclub Korsow

WILLEMSTAD — Op vrijdagavond 17 december werd bij bridgeclub Korsow de zesde en laatste wedstrijd van het Kersttoernooi en tevens de laatste wedstrijd van 1993 gespeeld op Scherpenheuvel. Van de achttien aanwezige paren eindigden de volgende tien boven de vijftig procent:

1. Heren Blufpand/Cox 6[illegible]%; 2. echtpaar De Jong 6[illegible]%; 3. mevr. Geenen/[illegible]own 63.10%; 4. heren [illegible]der Pol/Van den Ende [illegible]%; 5. dames Den Dulk/[illegible] 56.85%; 6. echtpaar [illegible]a 55.95%; 7. mevr. [illegible] Ende/heer De Paula [illegible] [illegible]paar Agarwal 54.46%; [illegible] dames van Beek/Bustraan [illegible]% en 10. dames Van [illegible]/Valkenberg 50.00%.

Het Kersttoernooi werd gewonnen door de dames Saladin/De Vries. Die prestatie was des te opmerkelijker omdat zij slechts vier maal konden spelen, terwijl de overige paren de laagste twee scores van zes wedstrijden mochten laten vallen.

Van de 48 spelers, die in totaal deelnamen, worden de volgende veertien beloond met meesterpunten (MP): 1. dames Saladin/De Vries 61.[illegible]% - 220 MP; 2. heer Van der POl 61.05% - 200 MP; 3. mevr. Van den Ende 60.[illegible]% - 180 MP; 4. mevr. [illegible]/heer Brown 60.49% - 15[illegible]; 5. heer Van den E[illegible] 59.12% - 135 MP; 6. heer De Paula 58.90% - 115 MP; 7. echtpaar Bergsma 55.[illegible]% - 95 MP; 8. heer Blufpand 53.90% - 75 MP; 9. mevr. Bongers 53.29% - 55 MP en 10. dames Den Dulk/[illegible] 52.48% - 30 MP.

De eerstvolgende wedstrijd in 1994 wordt gespeeld op vrijdag 7 januari op Scherpenheuvel.

Mats Wilander krijgt wildcard

MELBOURNE — Mats Wilander krijgt een wildcard voor het Australian Open in Melbourne. De Zweedse tennisser is aan een comeback bezig, nadat hij zich de laatste jaren aan muziek had gewijd.

De voormalige Zweedse topper, Mats Wilander, is drievoudig winnaar van het Australian Open. Hij behaalde de titels in 1983, '84 en in 1988. Dit jaar haalde hij de derde ronde van het US Open in New York.

De Fransman Guy Forget wordt wel verplicht tot het spelen van het kwalificatietoernooi. De voormalige nummer 10 zakte door een blessure en een knie-operatie naar de 151ste positie op de wereldranglijst. De Australian Open zijn van 17 tot 30 januari van het volgend jaar.

SKIEN / ST. ANTON — De hevige sneeuwval in de Alpen stuurt het programma voor de wereldbeker skien danig in de war. De tweede afdaling voor vrouwen, vrijdag in St. Anton, is afgelast vanwege 30 centimeter nieuwe sneeuw.

Voetbalminnend Nederland ziet en hoort

Cruijff denkt dat publiek niet zal begrijpen waarom hij thuis blijft

BARCELONA — "Oranje gaat naar Amerikaaa, Johan blijft *'en casaaa'*." Na het afgelopen weekeinde en na twee dagen slapen is de vraag of de Oranje-geschilderde man in de straat nog wel begrijpt waarom Johan Cruijff niet naar het WK gaat en thuis blijft. "Ik vermoed van niet", zei Johan Cruijff zondag zelf in Barcelona. Staatsen in Las Vegas verklaarde op zijn beurt dat diezelfde man in de straat het belachelijk zou vinden als hij hoort dat de plannen op een shirtje-conflict is afgeketst. Cruijff repliceert: "Maar hier spelen veel belangen." Een korte analyse van het hoofdstuk 'Onderhandelen KNVB - Cruijff bv'.

Vreemd was dat de eigenzinnige Johan Cruijff nog een halve teen tussen de deur stak. Die deur die de KNVB zaterdag al in Las Vegas poogde dicht te gooien. Een duidelijk 'nee' op een volgend gesprek sprak hij niet uit. "Als Staatsen en ik om een tafel gaan zitten, zouden we waarschijnlijk snel tot een akkoord komen."

De succesvolle oefenmeester in Barcelona toonde nauwelijks emotie in de perskamer van Nou Camp, na de belabberde vertoning van zijn club tegen Celta. Even analyseerde hij de wedstrijd, even sprak hij de Spaanse pers toe over de afgeketste zomerschnabbel. Na een paar minuten in zijn moedertaal vond hij dat hij wel genoeg had gezegd over Oranje. Zo belangrijk was het allemaal niet (!), alsof het hem weinig interesseerde.

TOCH EMOTIE

Heel even toonde hij toch enige emotie, want diep in zijn hart wilde Cruijff naar het WK. "Het is een goede groep spelers. Met sommigen heb ik zelf nog gevoetbald. Of ik hebze getraind. Ik heb een binding met ze. Ik had het leuk gevonden met hen internationaal afscheid te nemen. Meedoen om te winnen. Want we konden winnen. Of dat nu ook nog kan? Dat weet ik niet. Voor mij was het waarschijnlijk de enige kans als bondscoach een WK te doen. Zeg nooit nooit, maar het zal er wel niet meer van komen."

Het klonk oprecht. Waarom zou hij anders met Marco van Basten naar een Spaanse arts zijn geweest, om de kapotte enkel van de Milanees te laten onderzoeken?' Alleen omdat hij Marco tot zijn vriendenkring rekent? Nee, hij had Van Basten nodig voor de verovering van de wereld.

Het kledingprobleem was eigenlijk onbegrijpelijk, zelfs voor Cruijff. Van de KNVB mocht Cruijff zijn eigen merk dragen, mits hij niet provoceerde. Hijzelf eiste bovendien helemaal niet dat de hele selectie in Cruijff Sportswear zou rondlopen in plaats van Lotto-kloffies van de sponsor. "Ben je gek. Kijk naar de elftalfoto's van Barcelona. Al zes jaar lang dragen spelers en trainer verschillende merken. Bij Ajax was het vroeger precies hetzelfde." Wat was het probleem dan? Cruijff zei het niet te weten. "Aan die kleding-afspraken viel gewoon niet te tornen."

MAAND SALARIS

Het salaris dan. Cruijff vroeg voor twee maanden werk, zeg maar van half mei tot half juli, een maand salaris. Het gaat dan om zeker 300.000 gulden. Natuurlijk ontkende Cruijff bedragen, maar laat het wat meer of minder zijn. "Het was een normaal salaris, voor mijn begrippen." De KNVB zou niet verder willen gaan dan twee ton, maar ook dat verschil kon toch niet doorslaggevend zijn?

Wel wilde Cruijff eventuele extra inkomsten. "Als we 24ste zouden worden, hoefde de bond niets extra's te betalen. Bij een eerste plaats zou de bond meer verdienen, dan wilde ik meedelen." Dat argument klonk redelijk. Volgens Staatsen wilde Cruijff de mogelijkheid tot 31 januari onder het contract uit te kunnen. "Onzin", oordeelde de oefenmeester. Dat hij steeds nieuwe eisen had gesteld? "Ik zou niet weten welke."

Spanje was verbaasd. Zaterdag hadden de kranten groot gemeld dat de trainer van Barcelona het Nederlands elftal zou leiden op het WK. Nadat de zaak afketste, moeten ze wel vreemde gevoelens over Nederlanders hebben gekregen. Vice-voorzitter Gaspar van Barcelona vroeg zich af waarom Cruijff zo lang had gezeurd om mee te mogen en nu hij toestemming had opeens thuis bleef. Eigenlijk vond hij het niet zo erg, want zijn duurste werknemer krijgt nu tenminste vakantie.

Of Cruijff zelf verbaasd was? "Ja en nee, zoals gebruikelijk bij de KNVB." Tussen de regels door verweet hij de bond amateurisme. Staatsen, dat was een geschikte vent. Met hem alleen was hij er wel uitgekomen. Maar waarom, vroeg Cruijff zich af, zaten de belangrijke KNVB'ers met zijn allen in Las Vegas een gokje te wagen en naar een loting te kijken die ze toch niet konden beïnvloeden. Dat allemaal terwijl juist de crisis woedde in Barcelona.

Voetballer van Willem II blij

Abdellaoui opgeroepen voor Marokkaanse voetbalselectie

ROSMALEN — Yassine Abdellaoui begint een week te laat aan het eerste trainingskamp van de Marokkaanse voetbalselectie voor het WK. Die competitie, waarvan de loting afgelopen zondag plaatsvond, wordt volgend jaar in de VS verspeeld. Marokko is in dezelfde poule als Nederland ingedeeld. De 18-jarige Marokkaanse voetballer van Willem II in de eredivisie van het betaalde voetbal in Nederland, reist pas op 27 december naar Casablanca. De oefenstage is reeds op maandag begonnen in Marokko.

Yassine Aballaoui herstelt thuis bij zijn ouders in Rosmalen van een knieblessure. "Wel tof", vindt de jonge aanvaller het voetballand Nederland als tegenstander van Marokko. Dat in de eerste eindronde van het WK-Voetbal in de Verenigde Staten. "Leuk om tegen Nederland te spelen. Als ik er straks tenminste bij ben", zegt hij.

De loopbaan van de jonge Marokkaan bevindt zich in een stroomversnelling. Als enige 'Nederlandse' Marokkaan speelde hij een testwedstrijd met het nationale team tegen de Franse club Nantes. Hij maakte op bondscoach Hajri zo'n goede indruk dat hij werd uitgenodigd voor het trainingskamp in Casablanca. De oefenstage ging op 20 december van start en duurt tot 8 januari van het volgend jaar.

Op 30 december zou Abdellaoui in Casablanca zijn interland-debuut hebben gemaakt tegen Polen. Die wedstrijd gaat echter, volgens hem, niet door. Daarvoor in de plaats speelt Marokko op 5 januari, eveneens in Casablanca, een vriendschappelijke wedstrijd.

Sailboat-race in the Annabay
Sunday 26th dec. 11.30 h. till 13.30 h.

■ *WILLEMSTAD — Een groep zeer enthousiaste liefhebbers van de zeilsport op Curaçao houdt op zondag 26 december de Tiende Eindejaars Zeilrace. Het vorig jaar deden maar liefst 65 zeilsporters mee aan de wedstrijden. Voor dit jaar belooft dit zeilevenement groter van opzet te zijn. Het Curaçao Tourism Development Bureau (CTDB) ziet deze activiteit ook als een toeristisch project en is ook dit jaar een van de sponsors. De races staan gepland voor 26 december, Tweede kerstdag, om 11.30 uur. Voor meer informatie kunnen geïnteresseerden contact opnemen met Ivo van Dooren op telefoonnummers 676996 en 603859 of faxnummer 675882.*

■ *Bij La Piazza zijn schoenen en handtassen van hetzelfde materiaal verkrijgbaar. De schoenenzaak aan de Caracasbaaiweg 164 heeft hiermee een gat in de markt ontdekt. (Foto: Rob Leenarts)*

Lak en krokodillenprints zorgen voor feestelijk effect

La Piazza levert de schoenen

WILLEMSTAD - Met het oog op de feestdagen is het deze maand helemaal goed inkopen doen bij schoenenzaak La Piazza. Bij de schoenenspeciaalzaak aan de Caracasbaaiweg 164 is een uitgebreide collectie dames- en herenschoenen gearriveerd, waarbij glimmende exemplaren, lak-en krokodillenprints in de schijnwerpers staan. La Piazza is sinds oktober 1993 een begrip in Willemstad. Wie goed in de kleren zit, maakt het af met het juiste schoeisel en..... een handtas van hetzelfde materiaal.

"Bij die handtassen moet je niet denken aan het zwart- of bruinleren tasje dat overal verkrijgbaar is", verduidelijkt de heer N. van den Biggelaar. "Het gaat juist om de "moeilijke" kleuren". De ondernemer loopt naar een stellage waarbij duidelijk wordt wat hij met moeilijke kleuren bedoelt. Wat te denken van bijvoorbeeld goud met een brons-effect en met krokodillenprint of een poederpistachekleur voorzien van een vage metallicglans, om maar eens enkele moeilijk te definiëren kleuren te noemen. Avondkleding is pas echt àf als de schoenen in orde zijn en krijgt cachet als ook de handtas daar perfect op aansluit.

"Ik koop de schoenen in bij een Italiaanse fabrikant en koop daar tevens enkele losse stukken leer bij", aldus Van den Biggelaar. "In een Nederlandse fabriek worden dan van hetzelfde materiaal de tassen gemaakt. Van verschillende kanten krijg ik het verzoek hetzelfde met ceintuurs te doen, maar dat wordt wat moeilijker.

Het feit dat klanten in de gelegenheid zijn een bijpassende tas aan te schaffen, is uniek. Sinds een jaar of vijf leveren schoenfabrikanten namelijk geen tassen meer. De mensen zijn in z'n algemeenheid wat praktischer geworden, ja. Men koopt een [illegible] die voor meerdere gelegenheden geschikt is. Daarom vindt men in tassenspeciaalzaken weinig avondtasjes. Degenen die er wel prijs op stellen, hebben niet veel keus en wie de tas van hetzelfde materiaal als de schoenen wil, kan eigenlijk alleen bij mij terecht".

Constant beeld

In de geklede damesschoenen heeft La Piazza een ruime keus van lakpumps met goudgarnering op de hiel en een biesje op de hak tot aan de suede pumps, die hoog op de wreef zijn en een ietsje plateauzool hebben.

"Vergeleken met vroeger is er veel meer keus in de schoenen gekomen en met name voor de heren is het assortiment enorm uitgebreid", aldus Van den Biggelaar. [illegible] schoenen te koop, in zwart en bruin. [illegible] kunnen heren slagen in bordeaurood, [illegible] blauw enzovoorts en zijn er veel meer modellen verkrijgbaar.

De klantenkring van de schoenenzaak aan de Caracasbaaiweg 164 is niet aan leeftijd gebonden. Zo verkoopt Van den Biggelaar zijn Esprit-schoenen aan jonge mensen van veertien, maar ook aan zestig-jarigen.

De ondernemer heeft veel vaste klanten. "Het voordeel hiervan is, dat je gerichter kunt inkopen", vervolgt Van den Biggelaar. "Mede door die vaste klanten hebben we altijd een vrij constant beeld in de zaak.

Als de flatjes bijvoorbeeld in de mode zijn, is het niet zo dat we [illegible] zijn overgeschakeld op [illegible] dat type schoenen. Dat betekent dus, dat vaste klanten weten dat ze eigenlijk altijd bij mij kunnen slagen".

Tot voor enkele jaren reisde Van den Biggelaar altijd af naar Italië om zijn inkopen te doen. Tegenwoordig wachten de Italianen tot de grote presentaties in Dusseldorf, omdat met name het Verre Oosten met de ontwerpen aan de haal gaat. "Driekwart van de schoenen, die ik verkoop is Italiaans", besluit Van den Biggelaar. "De Italianen zijn van oudsher de schoenproducenten. In de ontwerpen zijn ze met hun raffinement het sterkst. Daarnaast voeren we schoenen van Duitse en Nederlandse leveranciers. We verkopen exclusieve schoenmerken tegen een betaalbare prijs."

i.m.

MARIACHI NIGHT

TEXAS Alaparia BRIEVENGAT

Djabièrnè 24 di desèmber di 8.30 - 10.30 p.m. na

TEXAS ALAPARIA BRIEVENGAT

Mariachi Fortuna

BIN GOSA DEN NOS AIRCONDITION DINING SALOON

Mededeling

KODELA maakt bekend dat:

haar kantoren, kassa's en technische diensten op 24 december 1993 van 7.30 tot 11.00 uur voor het publiek geopend zullen zijn.

De storingsdienst, tel. 135, blijft 24 uur tot uw beschikking.

Prettige Feestdagen.

KODELA

Speciale Service

Voor abonnees wiens telefoonnummer begint met:
367xxx, 368xxx, 369xxx, 370xxx, 371xxx, 374xxx, 375xxx, 376xxx, 61xxxx, 62xxxx, 652xxx, 653xxx, 654xxx, 655xxx, 656xxx, 657xxx, 658xxx, 691xxx, 692xxx, 693xxx, 694xxx, 695xxx, 696xxx, 697xxx.
Abonnees met MOBIL telefoon : 60xxxx

Verschillende mogelijkheden:

- Laat uw telefoon u vergezellen (follow me)
- Maak van uw telefoon een wekker (wake-up calls, appointment-call)
- Blokkeer uw telefoon tegen buitenlandse gesprekken d.m.v. een code (blokking by means of code)

Extra service op uw mobile telefoon :

- Blokkeer uw telefoon tijdens uw afwezigheid (blocking during absence)
- Vergader middels uw telefoon met twee personen (conference call)

Vroeger betaalde u Fl. 10,- inschrijfkosten voor elke dienst.
Nu betaalt u slechts Fl 30,- inschrijfkosten voor ALLE DIENSTEN!

Uw telefoon moet de volgende toetsen bevatten * en #. Wanneer uw telefoon deze toetsen niet bevat, kunt u tegen een aantrekkelijke prijs uw toestel inwisselen tegen een standaardmodel dat deze toetsen wel bevat.

SETEL

Voor meer informatie belt u onze TeleButik te Santa Maria, telefoon 331114, of ons TeleCenter te Saliña, telefoon 331777.

FUNDASHON MATERIAL PA SKOL

Tel. (599-9) - 614600 / Fax: (599-9) - 611741

wenst alle onderwijzers en onderwijzeressen, medewerkers en de gehele bevolking in 't algemeen

Prettige Feestdagen en Gelukkig 1994 toe

Wij willen u mededelen dat ons kantoor
GESLOTEN ZAL ZIJN
vanaf 24 december t/m 2 januari 1994.

Op 3 januari 1994 zullen wij weer open zijn voor publiek.

Kumisa un **bon aña 1994 ku**

PERSONAL POWER

Body-Mind

e kurso ku ta ofresé bo un bida nobo ku mayor konfiansa i seguridat; poder pa tuma desishon, mas salú, mihó kontròl di bo emoshonnan.

Nos próksimo kurso ta kumisa dia 9 di yanüari 1994. Pa mas informashon yama **658282** tur dia entre 5.00'or p.m. i 10.00'or p.m. Den fin di siman por bèl henter dia.

Yama **awe mes** i tuma asina e promé stap di bo **bida nobo.**

EILANDGEBIED CURACAO

Het Bestuurscollege van het Eilandgebied Curacao maakt bekend dat de

NAVOLGENDE BOUWPLANNEN

met ingang van heden gedurende vijftien dagen voor een ieder ter inzage liggen bij de Dienst Ruimtelijke Ontwikkeling en Volkshuisvesting aan de Plasa Horacio Hoyer 19. Belanghebbenden kunnen binnen genoemde termijn van vijftien dagen tegen de bouwplannen schriftelijk bezwaren indienen bij voornoemde dienst.
Bezwaarschriften dienen duidelijk aan te geven de naam, voornaam en het adres van de belanghebbende alsmede het belang op grond waarvan men bezwaar maakt.

Bouwplannen:

bouwen woonhuis te Sun Valley kavel V-27; verbouwen Rima-loods te Marinebasis Parera; bouwen woonhuis te Cathoentuin kavel C-3; bouwen terreinscheiding 2m. hoog te Souax 116B; uitbreiden winkel a/d Caracasbaaiweg 180; bouwen woonhuis te Sun Valley kavel Y-38; bouwen woonhuis te Curasol kavel BT-1; uitbreiden dagverblijf en bouwen washok/berging te Koraal Partir kavel 59; bouwen woonhuis te Groot Piscadera/Juan Hato kavel E-12; bouwen woonhuis te Barber kavel H-22; bouwen terreinscheiding te Kaya Labizjen 11; bouwen woonhuis te Sun Valley kavel U-83; bouwen woonhuis te De Goede Hoop kavel 126; bouwen woonhuis te Jan Kok kavel R-29; bouwen woonhuis te Janthiel Oost kavel 88.

Namens het Bestuurscollege van het Eilandgebied Curacao,
het Hoofd van de Dienst Ruimtelijke Ontwikkeling en Volkshuisvesting,

Ir. E.G. van der Horst.

PUNDA

is al volop in Feeststemming......

Koopavond tot 9.00 n.m.
op 23 en 30 december
met gezellige "Live Music"

Op 't Gomezplein (naast Society Boutique) staat er een

Kerststal met levensgrote figuren.

Kom er met uw gezin naar kijken en beleef alvast de Kerstsfeer.

De meeste zaken in Punda doen mee met het DMO etalage contest.

Kom met uw hele familie genieten van de prachtige verlichting en gezellige sfeer in Punda

Bij iedere aankoop van f 50,= of meer in de DMO zaken ontvangt u een lot om mee te doen aan de Eindejaarscampagne.

Eerste prijs:	**Ford Ranger Pick-Up XLT van Tauro Motors**
Tweede prijs:	**IJskast G.E. van Wimco**
Derde prijs:	**Kleuren TV 14" van Omni**
Vierde prijs:	**Camera Vivitar PS 50 van Boolchand's**

Prettige Feestdagen

toegewenst door alle DMO leden

DMO
DOWNTOWN MANAGEMENT ORGANIZATION

"...overleg met particuliere verzekeraars"

De Amersfoortse pleit voor heroverweging AZV

WILLEMSTAD — De verzekeringsmaatschappij De Amersfoortse bereikte dit jaar een mijlpaal met een premievolume van 5 miljoen gulden. Hoofddirecteur van het verzekeringsbedrijf, dat van de jonge Curaçaose verzekeraar is de collectieve ziektekostenverzekering. Met de invoering van de Algemene Ziektekosten Verzekering in de huidige vorm zien directeur van de Antillen Van der Pligt en president-directeur Van Ek 'een mogelijke bedreiging'.

Aan de aangekondigde basisverzekering voor ziektekosten kleven nogal wat bezwaren, aldus Van der Pligt, hoewel hij het initiatief om overheidsregelingen van ziektekosten te privatiseren op zich waardeert. "Maar er zullen belangrijke marktelementen in het nieuwe stelsel moeten worden ingebouwd. Ik denk aan een premie differentiatie, eigen risico's en eigen bijdragen."

Curaçao kan ook leren van Nederland waar het plan Simons, waar de AZV voor een groot deel van is afgeleid, opnieuw wordt geëvalueerd omdat gevreesd wordt dat het plan in zijn oorspronkelijke vorm de kosten van de gezondheidszorg juist doet oplopen. In dat kader pleit Van der Pligt voor heroverweging van de AZV 'in nauw overleg met de particuliere verzekeraars'.

President-directeur van De Amersfoortse Van Ek benadrukte eveneens de noodzaak om nog eens goed na te denken over de AZV. "In Nederland is men na jaren van ellende inmiddels terug aan het komen op een basisverzekering voor ziektekosten."

De Amersfoortse vestigde zich in 1989 op Curaçao en had toen twee mensen in dienst. In eerste instantie werden alleen collectieve ziektekostenverzekeringen verkocht, later werd dit aangevuld met individuele ziektekosten, arbeidsongeschiktheids-verzekeringen, doorlopendereisverzekeringen, ongevallenverzekeringen en sedert medio 1991 brandverzekeringen en particuliere aansprakelijkheids-verzekeringen.

Het bedrijf groeide uit haar jasje en is inmiddels verhuisd van het Waaigat (Scharloo) naar de Polarisweg, waar De Amersfoortse werk verschaft aan tien mensen.

Ter gelegenheid van de opening van het nieuwe pand werd een cheque van 10.000 gulden overhandigd aan het internaat voor doven.

Wapens en drugs minderjarigen op de dansvloer

WILLEMSTAD — Bij politiecontrole in discotheek Amadeus II aan de Caracasbaaiweg te Curaçao zijn een aantal wapens, marihuana en cocaïne en een penpistool gevonden op de vloer of in de vuilnisemmer.

De politie telde dertien minderjarigen in de danszaal. Dat is niet toegestaan volgens de vergunning van de eigenaar. Een politiewoordvoerder sprak zijn verbazing uit over het aantal van minderjarigen. Het is niet tot sluiting overgegaan, maar zegt wel dat dit voor de discotheek die onlangs onder een andere naam geopend is.

Niemand werd aangehouden. Ook niet een van de aanwezige muzikanten die de verdovende middelen op de kleding werd aangetroffen. Het komt in het algemeen vaker voor dat zakjes en scherpe voorwerpen op de grond worden gegooid als de politie bepaalde gelegenheden voor controle binnenkomt.

[illegible] van een kogel voor het penpistool met de zijn langs de deur gekomen. Vanaf 1 januari moeten alle discotheken voorzien zijn van metaaldetectors. Er is geen speciale afdeling bij de politie die horeca-exploitanten begeleid bij het nemen van veiligheidsmaatregelen, aldus een politiewoordvoerder.

Rovers bezorgen toerist vooral mentale klappen

Toneelspel redt senior (72) van slachtende kogel

WILLEMSTAD — In tegenstelling tot wat een politievoorlichter aan de pers vertelde is de zaterdag beroofde 72-jarige vakantieganger wel degelijk toegetakeld door zijn drie overvallers. Ze hadden ook het voornemen hem dood te schieten.

Het blijkt dat toneelspel ex-politieman Jan Leenders het leven heeft gered. Toen de overvallers hem en zijn [illegible] niet [illegible] het vliegveld op de knieën dwongen en hij een kogel voorbij hoorde suizen, liet hij zich vallen en hield zich voor dood.

Om half elf zaterdagavond werd hij bij Holiday Beach hotel met zijn eigen auto ontvoerd. Hij is met de kolf van een revolver op het hoofd geslagen en kreeg klappen in het gezicht en stompen. De overvallers dreigden zijn vingers af te snijden als hij zijn ringen niet snel afstond. Zij overlegden onderling waar ze hun slachtoffer zouden neerschieten. Dat werd een plek in de mondi. Daar kregen de ontvoerders een lekke band. Na in het donker een kogel op Leenders afgevuurd te hebben verwisselden ze de band. Hun slachtoffer was inmiddels in een gat met stekels gevallen. [illegible] rovers weg waren en de zon over het hem volstrekt onbekende terrein opkwam. Bij de landingsbaan van Hato klom hij over het hek en hij liep over het asfalt naar het luchthavengebouw tot hij mensen tegenkwam.

Familie vertelde vanochtend dat de nog vitale senior een diepe beenwond heeft overgehouden aan het drama. De mentale klap is echter groter.

Leenders kent Curaçao. Hij woonde 26 jaar op het eiland, werkte bij de gemilitariseerde politie en later bij de recherche en had de rang van majoor. Hij vertrok ongeveer in 1972 naar Nederland.

Dit jaar zijn al een handvol eilandgasten overvallen. Daarbij worden soms wapens gebruikt.

CFW ledental fors gestegen

WILLEMSTAD — De Curaçaose Federatie voor Werknemers kon in 1993 duizend nieuwe leden bijtekenen, waarmee de vakbond voor de privésector met ruim 3000 leden haar positie als grootste in haar soort kon handhaven.

Volgend jaar verwacht de bond nog eens 600 namen aan haar ledental te kunnen toevoegen. De CFW vertegenwoordigt werknemers in de handel-, bouw- en metaalsector.

Wapenfeit in 1993 is het afsluiten van een van de grootste cao's van de Antillen met een collectieve arbeidsovereenkomst die werd gesloten met de Curaçaose Aannemers Bond voor 4000 werknemers in de bouw. De CFW verwacht een aanzuigende werking van de CFW. Zo heeft Curcon nv de cao ondertekend voor haar werknemers, die lid zijn geworden van de CFW.

De CFW kijkt ook terug op een succesvolle afwikkeling van een cao voor de werknemers van de firma Rooijman nv, waarin een pensioenregeling is inbegrepen.

Eindejaarsfeesten op Brievengat

WILLEMSTAD — Feesten tot zonsopgang kan vrijdag op Landhuis Brievengat. Op 'bispu di pasku' is er dansmuziek van drie bands tot tegen het ochtendgloren van eerste kerstdag. Zondag tweede kerstdag is er vanaf 17.00 uur een folkloristische show, live merengue en salsa muziek.

Het traditionele wekelijkse dansfeest op vrijdag gaat op oudjaarsdag niet door. In plaats daarvan is gekozen voor donderdag 30 december. Dan spelen wederom drie bands. Zondag 2 januari is er super live dansmuziek.

Gewijzigde openingstijden Christoffelpark

WILLEMSTAD — Het Christoffelpark heeft in verband met de komende feestdagen andere openingstijden. Het park gaat op de vrijdagen 24 en 31 december om 12 uur dicht. Op eerste kerstdag en op 1 januari is het park de hele dag gesloten.

Op tweede kerstdag, zondag 26 december, is het open huis. De lokale bevolking kan die dag gratis het park bezoeken. Ook voor de handenarbeid-tentoonstelling Kind en Natuur hoeft geen entree te worden betaald.

Roverstrio slaat toe op Cubaguaweg

WILLEMSTAD — Drie jongens overvielen op de Cubaguaweg dinsdag rond vijf uur in de middag een man van veertig. Hij moest van hen zijn schoenen uit doen en zijn zakken leeg halen. De jongens namen 200 gulden mee. Het slachtoffer liet het er niet bij zitten en ging met de politie op onderzoek uit. Alras werd de twintig-jarige E.S. in de kladden gegrepen als een van de daders.

Riagg behandelt met meer niet-Nederlanders

Met kleren aan in bed, sleutels onder kussen

AMSTERDAM/WILLEMSTAD — De Regionale Instelling voor Ambulante Geestelijke Gezondheidszorg (Riagg), werkzaam in de Bijlmermeer heeft ten gevolge van de vliegramp vorig jaar oktober meer niet-Nederlandse hulpverleners in dienst genomen.

In totaal dienden zich na de ramp bij de Riagg Zuid Oost bijna 700 mensen in psychische nood aan, waaronder 115 Antillianen en Arubanen, 238 Surinamers en 76 Ghanezen volgens psychologe J. Rozenblad. Zij was gisteren een van de sprekers tijdens het seminar 'Geestelijke gezondheidszorg in interculturele context'.

Inmiddels zijn bij de Riagg nog 40 mensen onder behandeling als gevolg van de vliegramp. Omdat nogal wat mensen de buurt verlieten, is dit getal niet maatgevend voor de totale hulpvraag, ruim een jaar na het neerstorten van de Boeing van El Al.

Na de ramp opende de Riagg Zuid Oost haar deuren voor iedereen, terwijl normaal een verwijsbrief nodig is voor behandeling. Met alle 700 mensen, waaronder zich ook kinderen bevonden, zijn gesprekken gevoerd. In allerijl werden hulpverleners opgetrommeld om assistentie te verlenen. Vooral de begeleiding van Surinamers, Antillianen en Ghanezen deed een grote vraag naar niet-Nederlandse opvang ontstaan. Bestond voor de ramp 50 procent van de Riagg-populatie uit personen van niet-Nederlandse afkomst; na 3 oktober 1992 nam hun aandeel toe tot 90 procent.

SYNDROOM

Doel van de behandeling was, volgens Rozenblad, om te voorkomen dat mensen een Post Traumatisch Stress Syndroom (PTSS) zouden gaan ontwikkelen, wat zich overigens pas zes maanden of een jaar na een 'intens levensbedreigende situatie' kan gaan ontwikkelen. Slachtoffers van de vliegramp kampen met herbeleving van de verschrikkingen, hallucinaties, nachtmerries. Ze vermijden prikkels als tv kijken, zijn futloos, prikkelbaar en vertonen affektverlies. Vaak wilde men meteen verhuizen en de plek des onheils verlaten, aldus de psychologe.

Ook is sterk verhoogde waakzaamheid een symptoom van acute traumatische stressverwering. Rozenblad, die vele slachtoffers na de ramp begeleidde, vertelt dat mensen soms tot zes maanden na de ramp aangekleed slapen met de sleutels onder het kussen. "Ze bereiden zich voor op nieuwe ellende en willen weg kunnen rennen wanneer dat nodig mocht zijn."

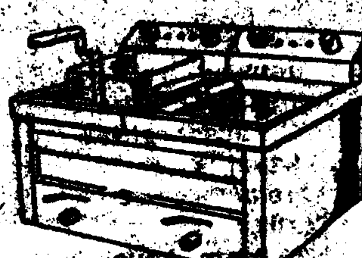
Tijdens het seminar stond de uitwisseling van ervaringen met de Antilliaanse en Arubaanse cliënt van het Riagg centraal. Een delegatie van personeel van de Riagg Zuid Oost kwam met name luisteren hoe hier op Curaçao mensen in psychische nood worden opgevangen. Amaryllis Tromp-Sprock: "In verhouding melden zich bij de Riagg een kleine groep Antillianen en Arubanen aan. Het is bij hulpverlenende instanties op Curaçao bekend dat Antillianen niet zo makkelijk hulp zoeken bij instituten als de Capriles Kliniek en de AGV wanneer zij kampen met geestelijke problemen. In een kleine gemeenschap is al gauw bekend dat men onder behandeling is en dat werkt stigmatiserend."

Sinds de vliegramp hebben zich echter veel Antillianen bij de Riagg Zuid Oost voor hulp aangemeld. Er ontstond meer vertrouwen, aldus Tromp-Sprock. Maar de hulpverleners kwamen er achter dat een Surinamer niet over een kam is te scheren met een Antilliaan. Reden voor de Riagg om een werkbezoek te brengen aan Curaçao om aan den lijve kennis te maken met de Curaçaose cultuur en gewoonten.

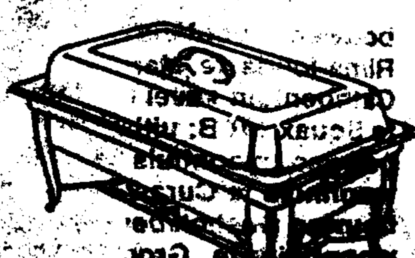

Rover slaat jongetje neer om 25 gulden

WILLEMSTAD — Om 25 gulden is dinsdagavond een jongen van dertien neergeslagen op de Eroeweg. Hij was op weg naar de bushalte. Hij draaide zich om toen hij voetstappen hoorde. Een donkerhuidige man met dreadlocks sloeg hem met iets hards op het hoofd en beroofde hem. Met een ambulance werd hij na het incident naar het ziekenhuis gebracht.

Compromis voorgelegd aan tegenstanders interim-grondwet:

Nieuwe kans voor overleg van ANC en regering met Vrijheidsalliantie

JOHANNESBURG - De Zuidafrikaanse regering, het Afrikaanse nationaal congres (ANC) en de Vrijheidsalliantie, een verbond van conservatieve blanke en zwarte partijen, hebben dinsdagavond besloten de onderhandelingen voort te zetten die moeten leiden tot verdergaande democratisering van en tot duurzame vrede in Zuid-Afrika.

De drie partijen geven elkaar tot 24 januari de tijd om overeenstemming te bereiken over de nieuwe Zuidafrikaanse ontwerpgrondwet. Eerder op de dag waren onderhandelingen tussen de drie partijen vastgelopen in een laatste poging van de regering en het ANC de Alliantie alsnog bij het democratiseringsproces te betrekken.

Het Zuidafrikaanse parlement stemt naar verwachting vandaag (woensdag) in met de interim-constitutie, maar de groeperingen die deel uitmaken van de Alliantie accepteren de ontwerpgrondwet niet. De Alliantie zegt dat nog niet tegemoet gekomen is aan haar eisen voor vergaande regionale autonomie in post-apartheid provincies. De Vrijheidsalliantie, waarin onder meer drie thuislanden vertegenwoordigd zijn, boycot ook de voorbereidingen voor de eerste algemene verkiezingen die in april 1994 worden gehouden.

Maar een akkoord behoort nog altijd tot de mogelijkheden, zo maakte Rowan Cronje, voorzitter van de Alliantie, duidelijk. Hij zal een compromistekst, opgesteld door de regering en het ANC, voorleggen aan de leiders van de vijf partijen van het verbond. "Ik wil benadrukken dat dit geen akkoord is. Het is een voorstel van de regering en het ANC. Dat zullen wij aan onze leiders voorleggen. Zij moeten daarover een besluit nemen." Regeringsonderhandelaar, minister Roelf Meyer, was uitgesproken enthousiast over het compromis: "Het is de beste overeenkomst die we konden bereiken. Het is fantastisch".

Volgens de compromistekst die de impasse in het democratiseringsproces moet doorbreken, zou de Vrijheidsalliantie zich aan drie principes moeten binden. Het verbond zou de geamendeerde grondwet moeten accepteren, deel moeten nemen aan de verkiezingen van 27 april en de uitslag van de verkiezingen respecteren. Voorts zou de Alliantie de bevoegdheden van de gemengde uitvoerende overgangsraad (TEC) moeten erkennen, die Zuid-Afrika bestuurt in de overgangsperiode naar de verkiezingen.

Afgevaardigden van de Alliantie wilden niet zeggen of hun leiders, inclusief Inkatha-voorman Buthelezi van het thuisland Kwazulu, met de compromistekst akkoord kunnen gaan. Inkatha-afgevaardigde Ben Ngubane zei echter dat er in het nieuwe Zuid-Afrika slechts één weg is: Die van onderhandelingen.

Twee Israeliers vermoord op Jordaanoever

JERUZALEM - In Israël zijn op de westelijke Jordaanoever nabij de stad Ramallah woensdag twee Israeliërs in hun auto doodgeschoten door gewapende Palestijnen, aldus het leger. Het tweetal werd van dichtbij beschoten toen het langs het dorpje Beitunia reed. De ramen van het voertuig waren geheel vernield. Israelische troepen hebben een uitgaansverbod ingesteld en zijn op jacht naar de daders. Militante moslims die tegen de Autonomie-overeenkomst zijn, hebben de verantwoordelijkheid voor de meeste aanslagen op joden opgeëist. Met de aanslag is het aantal Israëliers dat is gedood sinds de ondertekening van het akkoord tussen de PLO en Israel in september op achttien gekomen.

BOEING heeft van Korean Air Lines opdracht gekregen voor de levering van acht vliegtuigen van het type Boeing 777. De order is ruim een miljard dollar waard.

Voorkeur voor monarchie

■ *BOEKAREST - Inwoners van Boekarest betoogden tegen de huidige regering en toonden zich voorstanders van de monarchie tijdens een betoging waaraan tienduizend mensen deelnamen. Roemenie herdacht het feit dat vier jaar geleden het communistische bewind omvergeworpen werd.*
(AFP-satellietfoto)

Zakenimperium van cement tot fruithandel

Familie Nuvoletta (Napels) evenaart maffia van Sicilië

ROME - De familie Nuvoletta uit Napels vormt het succesvolste zakenimperium van de Italiaanse onderwereld. De clan heeft belangen in de meest uiteenlopende sectoren van de economie, van de produktie van cement tot aan de handel in fruit. De naam van de criminele clan viel dinsdag in de anti-maffiacommissie van het Italiaanse parlement. De financiële belangen van de familie die deel uitmaakt van de *Camorra* , de misdaadorganisatie uit Napels, worden zelfs door de Siciliaanse maffia niet geëevenaard, aldus de voorzitter van de commissie, Luciano Violante. In een rapport noemt de commissie de relaties van de Nuvoletta. Het gaat onder meer om holdings in de cementhandel, bouw- en aannemingsbedrijven en ondernemingen in de horeca. Maar ook groothandels in fruit, vis en vlees staan op de lijst, evenals toeleveranciers van staatsbedrijven.

Volgens Violante is de *Camorra* rijker en machtiger dan de Siciliaanse maffia. De commissievoorzitter beschouwt de Napolitanen als de gevaarlijkste van alle criminele organisaties in Italië. De *Camorra* heeft 6.700 leden, verdeeld over 111 groepen in 549 steden en dorpen in de zuidelijke regio Campania. "Ze hebben een sterkere greep op hun gebied dan de maffia. Ze hebben nauwe banden met de gemeentebesturen en plaatselijke banken. Hun netwerk is uiterst geraffineerd", aldus Violante. Ook politici, zoals de voormalige christen-democratische minister van Binnenlandse zaken Antonio Gava worden verdacht van banden met de *Camorra* .

AGENDA

[...]: 8000/11
[...]WEER: 8222/11
[...]TRALE: 8845
[...]AL: 8900/7446/14
[...]DENTEHUIS: 8350

* * * * * * * * *

[...]RE BIBLIOTHEEK
[...]jden voor het publiek:
[...] van 14.00-18.00 uur; dinsdag, [...] en donderdag van 08.00-12.00/[...]00 uur; vrijdag van 08.00-12.00/[...]30 uur.
[...] van 14.00-18.00 uur en vrijdag [...]-17.30 uur.

* * * * * * * * *

[...]ANTOOR
[...]gstijden)
[...]rkoop
[...] (tel.: 8508): maandag t/m don-[...]en 07.30/12.00.13.30-17.00 uur; [...]en 07.30-12.00/13.30-16.00; zat-[...]sloten.
[...] (tel.: 8214): maandag t/m vrijdag [...]0-12.00/13.00-16.00 uur; zaterdag [...]n.
[...]ket
[...]sels, Postspaarbank, Sigu-[...] Giro Betaalkaart)
[...] en Rincon: maandag t/m [...] 07.30-12.00/13.00-16.00 uur; [...]sloten.

* * * * * * * * *

[...] CLUBS
[...] H. van Bommel, tel.:
[...]oensdag 12.00 uur - Restaurant

* * * * * * * * *

[...]THUIS LVV
[...] maandag t/m vrijdag van 06.00-[...] In verband met planning van te [...]ntal slachtdieren bij keurmeester

* * * * * * * * *

[...]ARTS
[...]goen 24-A, Antriol)
[...] maandag, woensdag en [...] 13.30-14.30 uur; spreekuur te [...] donderdag van 17.00-17.30 [...]bestuurskantoor.
[...]gevallen gelieve tel.: 4255 te [...] 7855.

* * * * * * * * *

[...]TING DIERENASIEL
[...]RE
[...] Animal Shelter Foundation
[...]g 26. Tel.: 4989)
[...]jden maandag t/m zaterdag van [...]2.00/15.00-17.00 uur.

* * * * * * * * *

[...]TEN(BEZORGING)
[...] Carolina, Blvd. J. Abraham 15, [...]04 (na 18.00 uur tel.: 8342).

* * * * * * * * *

Arthur Sealy:

Dringende wijziging nodig voor ondersteuning lijst

KRALENDIJK — Ex-partijleider van de Partido di Akshon Nobo (PAN), Arthur Sealy, gelooft dat het zetten van handtekeningen op de ondersteuningslijsten dringend gewijzigd moet worden. Hij heeft inmiddels gezaghebber mr. Frits Goedgedrag verzocht dit 'antieke, corrupte en onmenselijke systeem' op zo kort mogelijke termijn te wijzigen.

Sealy begrijpt niet dat er op Bonaire nog steeds geen wijziging in dit systeem is. Hij gelooft overigens dat er geen enkele verandering is gekomen omdat de (grootste) politieke partij, de UPB, daar tegen is. Volgens Sealy beschouwt de UPB de ondersteuningshandtekeningen als een controle op degenen die gaan tekenen. Toch meent Sealy dat het niet mogelijk is om via de rechter een vonnis te krijgen, waarin duidelijk gesteld wordt, dat ondersteuningshandtekeningen een schending zijn van de geheime stemming.

De ex-PAN-leider is teleurgesteld dat gezaghebber Goedgedrag het tekenen van de lijsten ouderwets laat doorgaan, omdat hij geen tijd zou hebben daarin wijziging te brengen. "Er was genoeg tijd. Iedereen weet toch dat mensen naar de lijsten gesleept werden, dat mensen betaald werden om te tekenen dat er repressaille-maatregelen genomen werden tegen degenen die op een andere lijst tekenden dan van de UPB. Onze gezaghebber weet toch heel goed dat dit indruist tegen de constitutie en de vrijheid van meningsuiting van de bevolking."

Indien er inderdaad een wijziging komt in het systeem, dan is Arthur Sealy ervan overtuigd dat de bevolking zich meer bewust zal zijn van haar vrijheid en haar bijdrage aan de gemeenschap op een gezonde manier zal leveren en niet op een manier die veel lijkt op corruptie.

"De bevolking zal er eerst van doordrongen moeten zijn wat geheim stemmen is. Op de verkiezingsdag beseffen zij dan, dat een verkiezing in alle vrijheid en in het geheim gebeurt", aldus Arthur Sealy.

Belastinginspecteur: Voorzichtige schattingen

Opschudding over nieuwe aanslagen grondbelasting

KRALENDIJK — De ontvangst van de kort geleden verzonden aanslagen grondbelasting over 1992 heeft voor de nodige opschudding gezorgd. Met name de veelal hoger uitgevallen bedragen, veroorzaakt door een zo goed mogelijk taxatie, heeft de gemoederen in beweging gebracht. Overigens is er beroep mogelijk tegen de aanslagen, zegt belastinginspecteur Jan van Walbeek.

In dit kader zijn Van Walbeek en ontvanger Dirk Luijten aanwezig geweest bij dinsdag gehouden afdelingsvergadering van de eilandsraad. Tijdens deze bespreking zijn vragen beantwoord en is een toelichting verstrekt op de wijze waarop de nieuwe aanslagen grondbelasting tot stand zijn gekomen. Van Walbeek gaf daarbij aan dat gezien het grote aantal percelen dat getaxeerd diende te worden, de beide taxateurs zich hebben moeten beperken tot een zo goed mogelijke schatting vanaf de weg.

De eigenaren moeten derhalve ook niet vreemd opkijken dat ze niets van het bezoek van de beide taxateurs hebben gemerkt. Bij de vaststelling van de geschatte waarde zijn de taxateurs zeer gematigd te werk gegaan. Een en ander is door middel van steekproeven achteraf bevestigd aan de hand van de feitelijke verkoopprijzen van een aantal percelen dat nadien al weer is verkocht.

Verder heeft de inspecteur ter voorkoming van al te grote waardestijgingen bij de berekening van het te betalen bedrag de waarde van het onroerend goed nog eens met een vierde gedeelte verlaagd. Door zowel de voorzichtige schattingen van de heren taxateurs en de daarna nog toegepaste correctie van 25 procent lijkt het voor de hand te liggen, dat de opgelegde aanslagen formeel beschouwd aan de lage kant zijn. Niet uitgesloten is echter dat er hier en daar fouten zijn gemaakt bij de vaststelling van het te betalen bedrag.

Degenen die menen dat hun aanslag grondbelasting onjuist is, kunnen binnen twee maanden na de dagtekening op het aanslagbiljet schriftelijk hun bezwaren indienen bij de inspecteur. Daarbij moet wel duidelijk worden aangegeven waarom zij van mening zijn dat het bedrag te hoog is. Indien men moeite heeft met het op papier zetten van de bezwaren, kan men altijd een bezoek brengen aan de inspectie aan de Kaya Jean N.E. Vitte, alwaar men graag bereid is om hulp te verlenen.

Volgens de vakbonden in Frankrijk wil het autoconcern RENAULT nog eens 2100 banen kwijt. Het plan zou dezer dagen worden besproken met de ondernemingsraad. De banenvermindering moet door vervroegde pensionering en vrijwillig vertrek plaatshebben.

'Geen avontuur met toekomst Bonaire'

KRALENDIJK — "De PDB is niet van plan om te gaan avonturieren met de toekomst van Bonaire." Dat is de mening van partijleider Jopi Abraham in zijn radiopraatje voor politieke partijen.

Naar de mening van Abraham zal de belissing die nu genomen wordt over de gewenste toekomstige staatkundige structuur consequenties hebben voor de komende generaties. "Het is onze taak ervoor te zorgen dat hun geen twijfelachtige toekomst wacht. De politici van vandaag zullen die verantwoordelijkheid moeten dragen. De PDB wenst daarom duidelijkheid in de huidige situatie en de keuze die gemaakt moet worden", aldus Jopie Abraham.

De PDB-leider wijst er nogmaals op dat de PDB altijd voor een samengaan van de Antillen is geweest. Dat sluit volgens Abraham echter niet uit, dat de bevolking een vrije keuze dient te hebben over haar eigen toekomst. Volgens Abraham zal bij een keuze voor de toekomstige structuur wel rekening gehouden moeten worden met de bestaande familierelaties op de andere eilanden, maar ook met de vriendschaps- en culturele banden tussen de eilanden.

KOERSEN CENTRALE BANK

KOERSEN BANK VAN DE NEDERLANDSE ANTILLEN (CENTRALE BANK) OP WOENSDAG 22 DECEMBER EN TOT NADER ORDER:

	AANKOOP		VERKOOP AAN PUBLIEK
DOLLAR	1.77	1.78	1.80
CAN. DOLLAR	1.300	1.320	1.340
STERLING	2.585	2.640	2.700
[illegible]	92.60	93.32	94.12
FRANCS	122.46	123.18	123.98
[illegible]	29.34	30.44	31.14
D. MARK	103.81	104.53	105.33
[illegible]	0.74	1.04	1.10
FLORIN	98.00	100.00	*100.20
			**100.00
JAPANSE YEN	159.28	160.14	160.94
[illegible]	-.-	202.50	203.30

* BANKPAPIER
** OVERBOEKINGEN EN BANKCHEQUES

KRACHTENS ARTIKEL 12 VAN HET CENTRALE BANK-STATUUT STELT DE BANK VAN DE NEDERLANDSE ANTILLEN (CENTRALE BANK) DE RENTEN VAST VOOR HET DEVIEZENVERKEER:

DISCONTO: 5%
BELENINGSRENTE: 6%
RENTE 1 maand: 2%
Reserve Requirement: 7%
Reserve Period: 16 december-16 januari
Indicatieve koersen overheidspapieren:
obl. 1989/1994 koers: 101.04% Eff. rendement 5.75 % Land
obl. 1989/1999 koers: 100.00% Eff. rendement 8.00 % Land
obl. 1989/2004 koers: 99,14% Eff. rendement 8.375% Land
obl. 1990/1995 koers: 103.98% Eff. rendement 6.375% Land
obl. 1991/1996 koers: 103.94% Eff. rendement 7,00 % Land
obl. 1993/1996 koers: 102.72% Eff. rendement 6.50 % Land
obl. 1992/1997 koers: 103.89% Eff. rendement 7,125% Eiland
obl. 1992/1997 koers: 104.20% Eff. rendement 7.25 % Eiland
obl. 1993/1998 koers: 103.90% Eff. rendement 7,50 % Eiland
obl. 1993/1998 koers: 101.10% Eff. rendement 7.70 % Eiland

FINANCIEEL NIEUWS

Damrak ongeanimeerd

AMSTERDAM - "D'r is geen stemming vandaag. Het is hier heel rustig. De handel heeft weinig richting". Zo luidde het commentaar van een handelaar op het doen en laten van de Amsterdamse aandelenmarkt woensdagochtend.

"Ongeanimeerd". De EOE-aandelenindex stond rond 11.00 uur 1,19 punten hoger op 406,35. De CBS-stemmingsindex stond onveranderd op 145,8. "We zijn denk ik al aan het afbouwen richting eind van het jaar". Desondanks is de ondertoon van de handel momenteel goed te noemen. Op de vloer werd verwezen naar de verlaging van de speciale beleningsrente met 0,1 procent dinsdag en op de "fantastische vooruitzichten voor de aandelenhandel in het eerste kwartaal". De beurs in Frankfurt en Londen waren beide vriendelijk en de dollar was in Amsterdam vrijwel onveranderd.

Bedrijfsnieuws was er niet veel. Wel brokkelde de koers van vliegtuigbouwer Fokker acht dubbeltjes af tot Nf 20,90 in reactie op de woensdagochtend aangekondigde saneringsmaatregelen. In 1995 hoopt het Amstelveense concern weer met winst te draaien. Verder breidt Heineken verder uit in Zwitserland en noteerde rond 11.00 uur een dubbeltje hoger op Nf 209,20.

UITGEVERS

De uitgevers lieten allen hogere koersen zien. Elsevier, de afgelopen dagen niet te stuiten, zette een koerswinst van Nf 3,70 op het bord. Dinsdag kwam er al Nf 1,70 bij. Wolters Kluwer was goed voor een stijging met Nf 1,30 tot Nf 120,30 en VNU won twee dubbeltjes tot Nf 165,20. De Telegraaf wist twee kwartjes te klimmen tot Nf 144. Alleen Wegener lag er roerloos bij op Nf 103,20.

Stork boekte een winst van Nf 0,50 na een stijging van Nf 1 op dinsdag. Die dag verwierf de machinebouwer een belang van 32 procent in ingenieursbureau Comprimo. In de financiële hoek kon Aegon Nf 1 omhoog. "De verzekeringswaarden doen het momenteel niet slecht, doordat zij hun resultaten aan het verbeteren zijn via premie-verhogingen."

Op de lokale markt mocht bouwer HBG omhoog met een gulden tot Nf 263. Maandag kondigde het Rijswijkse bedrijf de overneming van Fib Beheer in Leeuwarden aan, gespecialiseerd in ontwerp en montage van industriele installaties. Branchegenoot Heijmans liet zich twee kwartjes ontglippen op Nf 47. Polynorm moest woensdagochtend weer Nf 1,80 terug tot Nf f 134 na dinsdag Nf 6,50 te zijn opgewaardeerd.

Inflatie in Europese Unie

3,2 %EU-gemiddelde(laatste 12 maanden)

G. Brittannië	1,4
Ierland	1,5
Denemarken	1,6
Nederland	1,7
Frankrijk	2,2
Belgie	2,5
Luxemburg	3,5
Duitsland (west)	3,6
Italie	4,6
Spanje	4,8
Portugal	6,2
Griekenland	12,3

Europese Unie

Bron: Eurostat
AFP Amigoe infographic

In november noteerde de EU zijn laagste inflatie-percentage sinds 1988

Fokker-voorman Nederkoorn tot personeel:

Na moeilijk 1994 komt er weer winst

AMSTERDAM - Fokker gaat een moeilijk 1994 tegemoet waarin drastisch en ingrijpend, bijna draconisch, wordt gereorganiseerd. Dit moet leiden tot een verlaging van de kostprijs van de vliegtuigen met dertig procent in drie jaar. Het zal pijn doen, maar in 1995 zal weer winst worden gemaakt en die winst zal structureel zijn.

Dit zegt bestuursvoorzitter E.J. Nederkoorn in het Fokker-bedrijfsblad Trimvlak. "Het zal, en dat gaat mij ook persoonlijk zeer aan het hart, onvermijdelijk zijn dat wij opnieuw scherp en diep moeten snijden in het aantal arbeidsplaatsen. Daarbij is met de bonden, de ondernemingsraden en de commissarissen overeengekomen dat er in alle lagen van de onderneming zal worden gesneden. Niet uitsluitend aan de basis maar ook aan de top", aldus Nederkoorn. Zoals het er nu naar uitziet zal iedereen binnen Fokker in februari weten waaraan hij of zij toe is, aldus de Fokker-topman.

Nederkoorn voegt eraan toe, dat na het uitvoeren van de herstructurering "Fokker een in alle opzichten professionele onderneming zal zijn". "Het is mijn vaste overtuiging, dat het alleen kan op de nu geplande manier. Het wachten op wonderen uit de markt is irreëel en levensgevaarlijk voor het voortbestaan van de onderneming. We moeten nu doorpakken. Ik acht dat in alle opzichten nodig", aldus Nederkoorn.

Er zal, als het herstructureringsplan wordt doorgevoerd, sprake zijn van een complete omslag, van een cultuurverandering. Dit is de mening van de heren G.L.M. Hamers en G.A. van Beek als rapporteurs van de "taskforce", de groep van twintig Fokker-managers die de toekomst van de onderneming grondig heeft onderzocht. De veanderingen zijn "drastisch, bijna draconisch", maar ze zijn naar het oordeel van de rapporteurs noodzakelijk.

***

De Belgische luchtvaartmaatschappij SABENA, voor 37,5 procent in handen van Air France, verwacht 1993 met verlies af te sluiten. In 1992 boekte Sabena een winst van zes miljoen frank (Nf 330.000). Vrijmaking van de luchtvaart en devaluaties hebben tot het nadelige resultaat geleid.

STOCKMARKET NEWS

NEW YORK	PREV	21-12	FRANKFURT	PREV.	21-12	AMSTERDAM	PREV.	21-12
DOW JONES	3751	3744	DAX INDEX	2178	2182	EOE	404.90	404.60
AM.EXP.	30.65	31.39	BASF	282.00	287.00	ABN-AMRO	71.60	71.40
ATT	54.90	54.50	COMMERZBANK	380.80	383.70	AEGON	105.50	104.50
ALZA CORP	28.25	26.75	DAIMLER BENZ	753.80	787.00	AHOLD	44.80	45.20
CITICORP	35.75	37.00	DEUTSCHE BANK	854.80	866.00	AKZO	180.00	180.60
ARCHER	23.90	27.65	MAN	382.50	390.00	AMEV	88.70	87.90
BORDEN	19.13	19.25	PREUSSAG	410.00	413.00	DSM	104.80	104.50
CITICORP	35.75	37.00	SIEMENS	746.90	756.00	ELSEVIER	172.30	172.70
COASTAL CO	27.25	26.75	VW	420.80	424.70	FOKKER	21.30	21.70
COCA COLA	42.65	43.13				GIST BROC.	53.30	52.80
CORNING IN	26.25	27.00				HAGEMEYER	121.00	120.80
DIGITAL	35.39	35.13				HEINEKEN	209.30	209.00
DUPONT	49.13	49.00				HOOGOVENS	46.60	46.70
EAST.KODAK	55.00	56.13	LONDON			HUNT.DOUGLAS	n.a.	n.a.
EXXON	63.90	63.39				ING	92.00	90.70
FORD	63.25	64.75	FT-100 INDEX	3361	3378	KLM	42.20	41.60
GEN.ELECT.	104.25	105.50				KNP-BT	44.90	45.60
GEN.MOTORS	54.65	54.65	ARGYLL	2.85	2.86	NEDLLOYD	54.50	54.30
HEINZ	35.90	35.65	BARCLAYS BANK	6.17	6.13	NUTRICIA	135.50	134.00
HOMESTAKE	22.75	21.50	BASS	5.67	5.60	PHILIPS	39.90	39.30
IBM	58.90	58.75	BRITISH STEEL	4.77	4.81	POLYGRAM	75.00	74.90
KELLOGG	60.00	60.25	BRITISH TEL	3.64	3.63	ROBECO	120.90	120.80
MC DONALDS	57.65	57.39	CADBURY	4.99	5.05	ROLINCO	120.90	122.00
MEAD	44.13	44.65	CABLE & WIRE	5.03	5.03	RORENTO	97.10	97.30
MERCK	34.00	34.13	GRAND MET	4.52	4.59	RODAMCO	61.50	63.20
MINNES.MNG	112.00	109.90	MARKS & SPENCER	4.31	4.29	ROYAL DUTCH	200.20	198.80
MOBIL CORP	75.00	75.75	REDLAND	5.90	5.92	UNILEVER	222.60	222.70
PFIZER	65.39	67.00	TATE & LYLE	3.95	3.92	VMF STORK	40.30	41.40
P.MORRIS	55.00	55.13				VNU	162.20	165.10
QUAKER	72.00	71.75				WOLTERS-KLUWER	n.a.	n.a.
SEARS	65.13	53.65						
UP JOHN	29.75	29.75						
US SURGIC.	22.75	22.13	TOKYO					
WOOLWORTH	23.90	23.50						
			NIKKEI DOW IND.	17850	17484			
GOLD	390.80	389.20				TORONTO		
SILVER	5.14	5.14	BRIDGESTONE	1310	1300	TSE 300	4222	[illegible]
			CANON	1500	1490			
CRUDE OIL	14.41	14.45	DAI ICHI KANGYO	1830	1800	ALCAN	28.00	[illegible]
			DAIWA SEC.	1250	1240	BELL	44.90	[illegible]
US$/Yen	110.65	110.98	HITACHI	829	821	BANK OF NS	29.50	29.75
			HONDA MOT.	1540	1500	CAN.PAC.	21.39	[illegible]
US$/DMARK	1.71	1.71	JAPAN AIRLINES	612	615	INASCO	38.39	[illegible]
			NOMURA SEC.	1850	1880	LAIDLAW	8.90	[illegible]
GBP/US$	148.70	148.90	NIPPON STEEL	303	300	MOORE	24.90	[illegible]
			MAZDA	405	400	NORANDA	24.68	24.90
US$/NLG	1.92	1.91	SONY	5550	5470	PLACER DOME	33.75	[illegible]
ECU/US$	113.00	113.30				POWER CORP.	21.25	[illegible]
CAN/US$	70.65	70.75				ROYAL BANK	[illegible]	[illegible]

Dow Jones iets lager

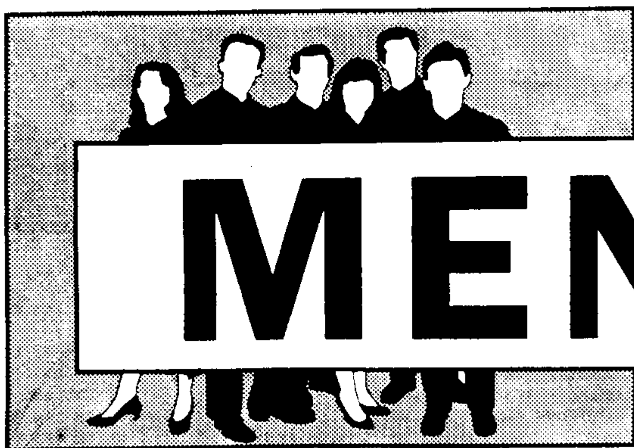
NEW YORK - Op de effectenbeurs van New York zijn de aandelenkoersen dinsdag licht gedaald. De Dow Jones-index van de dertig belangrijkste fondsen ging 10,34 punten achteruit tot 3744,87 punten. De omzet kwam uit op 269 miljoen aandelen. Het aantal dalers in vergelijking tot het aantal stijgers bedroeg 12 tot 8.

Kort na de opening van de handel stond de Dow Jones-index al in de min. Handelaren verklaarden de koersdalingen met de onrust die is ontstaan over een mogelijke renteverhoging door de Federal reserve board, het Amerikaanse systeem van Centrale banken. Die zou tijdens de komende feestdagen of begin volgend jaar worden doorgevoerd. Ook de opnieuw herhaalde voorzichtigheid ten aanzien van de optimistische voorspellingen over de verkopen in de Kerstvakantie maakten handelaren terughoudend.

De achteruitgang die de Dow Jones-index te verwerken kreeg, werd voor een deel veroorzaakt door de koersdalingen van de Minnesota Mining and manufacturing en Boeing Co. 3M verloor 2 1/8 dollar op 109 7/8 dollar terwijl de vliegtuigfabrikant 3/4 dollar moest inleveren op 43 7/8 dollar.

DOLLAR

Op de valutamarkt in New York noteerde de dollar vlak voor het eind van de handel Nf 1,9130. Maandag stond de Amerikaanse munteenheid in New York nog op Nf 1,9170. De slotkoers van het groene biljet op de wisselmarkt van Amsterdam was dinsdag Nf 1,91. Maandag eindigde de dollar nog op Nf 1,9190. De handel in Amsterdam was wederom zeer kalm, zoals zo vaak in de periode kort voor de feestdagen.

MENSEN

Getrouwd

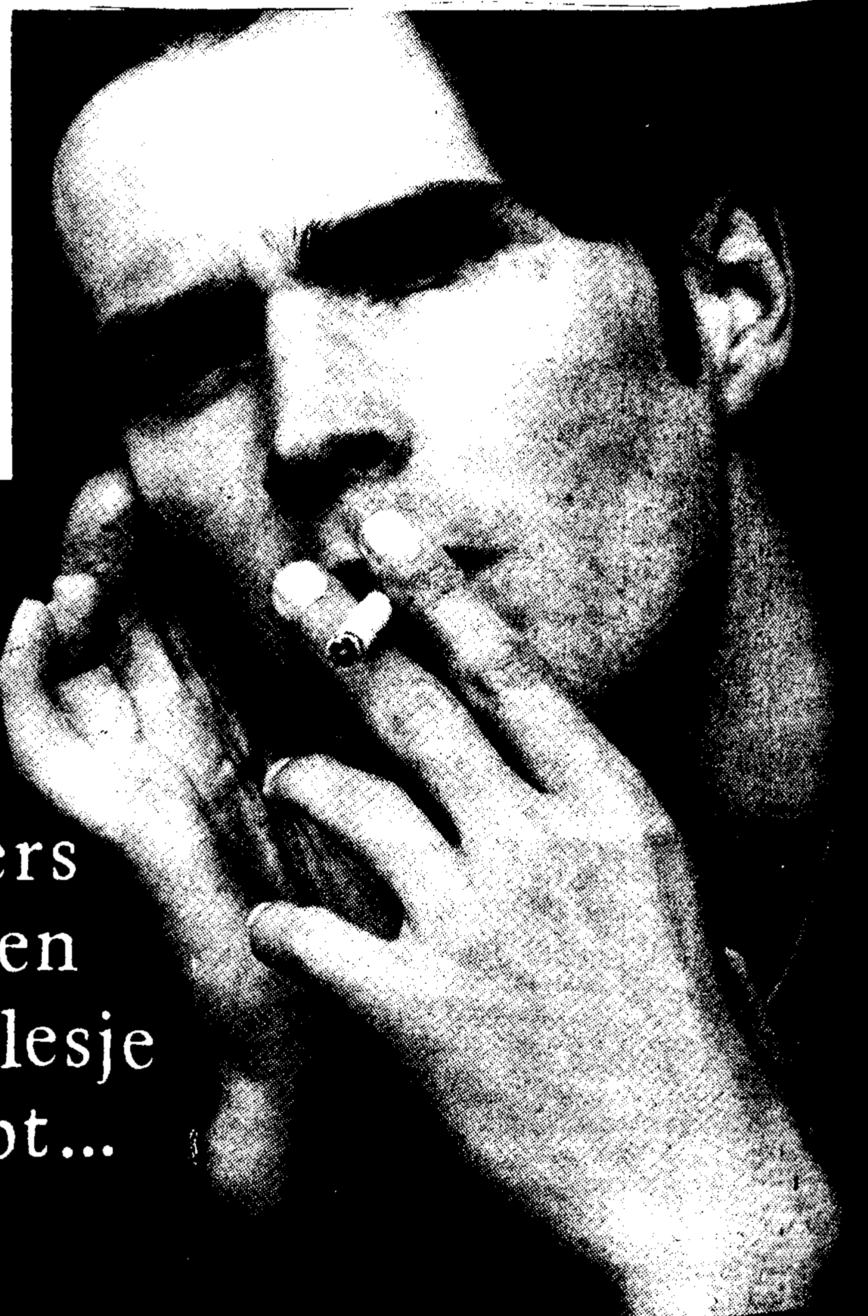
Valerie A. Kelly
&
Ashley J. Duits

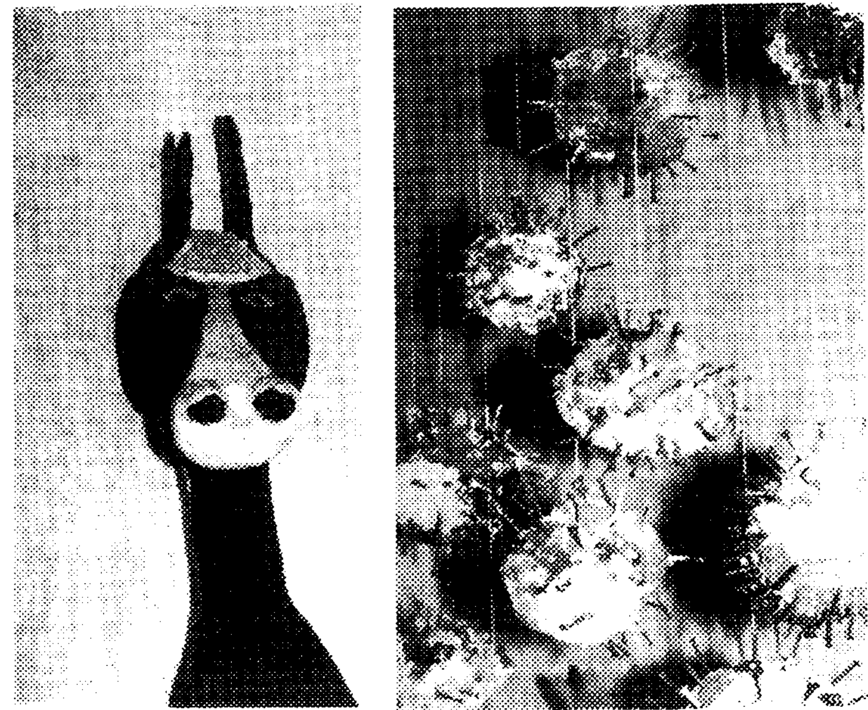
Curaçao
17 december 1993

Rund met dikke vinger

■ *De waarschuwende slogan op Nederlandse reclameborden tegen het einde van het jaar ligt nog steeds lekker in het gehoor: Je bent een rund als je met vuurwerk stunt.*

Dit jaar zijn de affiches weer een tikje grover om jongeren toch maar duidelijk te maken dat bijvoorbeeld strijkers niet in een glazen flesje gestopt moeten worden. Let op het 'bolle vingertje' en de 'knipoog'

■ *Te zien in het museum van het Christoffelpark: het resultaat van plak en knipwerk van kinderen die met Els Horsford op excursie gingen in het natuurgebied rond Landhuis Savonet. Van op zich waardeloos materiaal valt toch nog wat te maken. De tentoonstelling is tot en met februari. Het park is dagelijks van acht tot vier open, maar op zon- en feestdagen van zes tot drie.*

Geen reclame voor Marx, Jezus of kamillethee

In veel kamers in de grote villa brandt 's nachts het licht. Stervenden zijn bang voor het donker. Het gele herenhuis in de deftige wijk Zuriberg in Zurich herbergt **aidspatienten**. Het huis is naar het licht genoemd: **Lighthouse**, een vuurtoren in het leven van zieken en stervenden. De naam is een mooi symbool, zegt initiatiefnemer **ds. Heiko Sobel**.

In het Lighthouse wonen 80 patiënten, voornamelijk uit Zwitserland, maar ook Duitsland en Italië. Gemiddeld blijven ze er 53 dagen. De meesten komen er om te sterven. Maar een sterfhuis wil Sobel het Lighthouse niet noemen. Eerder een ziekenhotel, waarin de twintig medewerkers en talloze vrijwilligers "de patient helpen de dood tegemoet te leven".

De zeventien eenpersoonskamers en de twee appartementen hebben elk een eigen telefoon, televisie en lichte meubels. Voor familieleden en vrienden zijn er gastenkamers. Er zijn geen vaste eettijden en geen strikte huisregels. Drugs zijn er streng verboden. Verder is elke vorm van missie of propaganda taboe. Marx, Boeddha, Jezus, kamillethee of antibiotica -- iedere poging om een patient van een heilsweg te overtuigen is niet toegestaan, zegt Sobel.

Hij moet scherp calculeren om uit de kosten te komen en trouw aan zijn principe te blijven dat iedere aidspatient er terecht kan. Niet alle ziekenfondsen zijn bereid 650 gulden per dag te betalen. Het kanton geeft wel subsidie, de stad Zurich niet. Het tekort van een miljoen gulden per jaar wordt gedekt door de stichting Bluemehuus, dat vele donateurs heeft.

Veiligheid, geborgenheid en rust vinden de stervenden in het Lighthouse. Velen zijn onzeker en zonderen zich in het begin af. Zij komen uit de gevangenis, het ziekenhuis of gewoon uit hun eigen woning. In het Lighthouse wonen predikanten, arbeiders, heroïnehoertjes, huisvrouwen en managers, net zoveel vrouwen als mannen.

Als een bewoner overlijdt, worden er 24 uur lang kaarsen gebrand.

Archeologen ontdekken verzonken stad

Archeologen hebben in de buurt van de Kroatische havenstad Split, aan de Dalmatische kust, de restanten van een **verzonken stad** uit de oudheid ontdekt. Deskundigen vermoeden dat zij op de Helleense stad Sicula zijn gestoten, die als een van de belangrijkste handelshavens in de omgeving gold.

De speurtocht naar de stad, die al in de werken van de Romeinse schrijver Plinius de oude voorkomt, heeft meer dan 100 jaar niets opgeleverd. Duikers ontdekten de nederzetting begin deze week twee tot zes meter onder het wateroppervlak. Een deel van de gebouwen zou in zeer goede staat zijn. De onderzoekers hebben tot nu toe gouden en aardewerken voorwerpen aangetroffen en munten die uit de tweede tot de vijfde eeuw na Christus stammen.

Terug naar huis voor tien dollar

De veiling van **Judy Garlands's Oscar** uit 1939 voor The Wizard of Oz gaat niet door. Men verwachtte dat het ding dit weekeinde 100.000 dollar zou opbrengen. Maar het kleinood werd teruggetrokken ton Motion Picture Academy zei dat het teruggegeven moest worden voor tien dollar. Het ministandbeeld is eigenlijk een kopie dat aan Garland werd gegeven nadat zij de Academy in 1958 meedeelde het origineel te zijn kwijtgeraakt.

De Academy zegt dat was overeengekomen met de actrice dat ze het kopie niet zou verkopen of op andere wijze van de hand zou doen dan nadat ze het had aangeboden aan de Academy voor tien dollar.

Doris Day gaat weer zingen

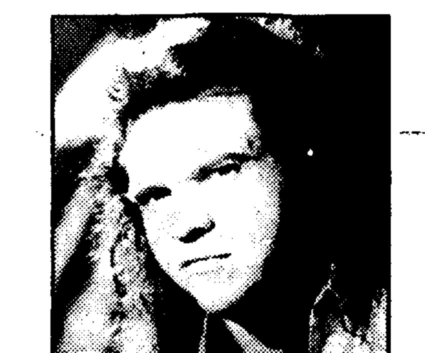
Het blad Variety weet vrijwel zeker dat **Doris Day** binnenkort voor het eerst in meer dan twintig jaar op zal treden als zangeres. Ze gaat dat doen tijdens de jaarlijkse benevietavond voor het Aids Projects Los Angeles. dit evenement is uitgegroeid tot een van de meest prestigieuze bijeenkomsten in Hollywood. Dit jaar worden als gasten Disney-topman Jeff Katzenberg en first lady Hillary Clinton verwacht.

Ontvangenis zonder vlekken

Even opletten met het interview in de New York Times met de voorzitter van het schoolbestuur van een school te San Fransisco, Tom Ammiano.

Hij meldt dat hij homosexueel is, vader van een dochter van tien die verwekt is nadat hij sperma doneerde aan een lesbisch stel. Een uitspraak waaraan een lezer van die krant toevoegt dat Ammiano in New Jersey onderwijs kreeg op de High School van de **Onbevlekte Ontvangenis** (Immaculate Conception).

Ze heeft er een vleselijke hekel aan

"Ik vind het niet erg om mevrouw Loaf genoemd te worden. En mevrouw Meat Loaf vind ik ook goed, maar ik heb een hekel aan mevrouw Meat."
Meat Loafs vrouw **Leslie** in een interview.

Sumo-worstelaar wil geen pornoster

De Amerikaanse Sumoworstelaar **Akebono** (24) heeft volgens Japanse kranten zijn verloofde de deur gewezen, omdat zij een rol zou hebben gespeeld in een pornofilm. Akebono, in Hawaii beter bekend als Chad Rowan, kondigde een maand geleden aan dat hij en **Noriki Usui** mochten trouwen van Akebono's coach Azumazeki. Die ontkende toestemming te hebben gegeven en drie dagen later werd de verloving verbroken. Sinds die tijd staan de roddelbladen vol met het gerucht dat Usui onder de naam Mamiya Satsuki zou hebben gespeeld in de pornofilm 'Reika' dat 'Bloesem van Schoonheid' betekent.

Velen hebben zijn
komst verwacht,
geduldig hebben wij
op hem gewacht.
Hij is eindelijk in ons
midden gekomen,
wij dankenGod voor het
geschenk van onze dromen
Hij is mooi, lief en klein,
O, wat is het fijn om nu ouders te zijn.

Hij is:

Serginni Leonardo

Geboren op: 15 december 1993

Siegert en Giselle Marten-Sulbarán

We proudly announce the arrival of our princess

Tarita Ciandra Palm

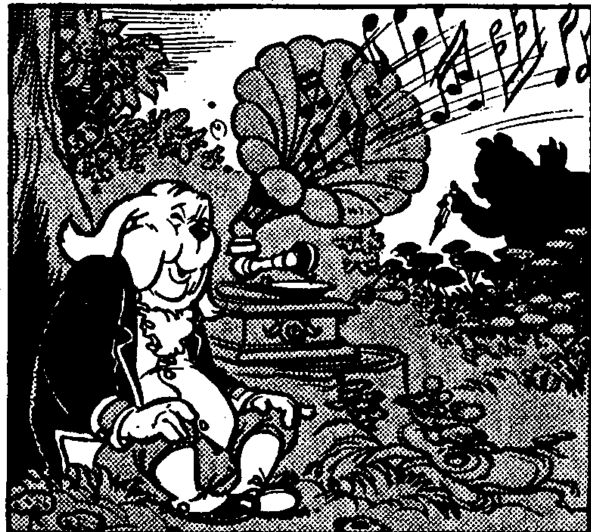
Thursday, December 16th, 1993
3410 gr, 49 cm

Parents: Stanley & Marianela

Heer Bommel en de Toornviolen

door Marten Toonder

4130— Heer Bommel was niet van plan om het erbij te laten zitten.

"Het komt allemaal van Supers knalfiets", sprak hij. "Het was het verkeerde geluid. En de botterikken dachten dat ik een geluidsbandje in de bloemen verborgen had. Maar we zullen ze iets beters laten horen. Haal de pathefoon van de zolder, Joost - en volg me."

De trouwe bediende gehoorzaamde. Zorgzaam zocht hij enige fraaie platen uit de voorraad en beladen met het instrument volgde hij zijn meester.

De avond viel reeds en de zon kleurde de hemel rood toen hij, gezeten bij een boomstronk, de motor opwond en een grammofoonplaat oplegde.

"Ik heb hier een mooi stukje, met uw welnemen", zo sprak hij. "Bertha Vandibari zingt hier de leadaria uit *De Mosselkwekers*. Het is mijn lievelingslied, als u mij toestaat.

"Ga je gang", zei heer Bommel. "Jij hebt meer verstand van muziek dan ik. Als het maar mooi is. Maak nu verder geen geluid, Joost. De bloesems moeten de tere klanken ongestoord kunnen opnemen, als je brgrijpt wat ik bedoel.

De knecht zette het apparaat aan en gaf zich over aan muziekgenot, terwijl heer Ollie heel stil een nieuw bed bloemen een injectie gaf.

De zon was ondergegaan en zijn spuit was leeg toen hij zich eindelijk oprichtte.

"Ziezo", sprak hij. "Nu kan er niets meer mislopen. Het werk is gedaan en we kunnen rustig gaan slapen. Want ik weet nu, hoe het werkt - en ik zal die lomperikken van het festival vreemd laten opkijken, wat jij?"

"Daar twijfel ik niet aan, heer Olivier", zei Joost............

HENRY ® By Dick Hodgins

I ASKED HENRY...
... TO UNTANGLE THE TREE LIGHTS
I WONDER WHAT'S KEEPING HIM ?

BONER'S ARK ® By Addison & Frank Johnson

WHEN YOU WRITE ABOUT US IN YOUR DIARY, PRISCILLA...
WHAT NAMES DO YOU CALL ME... LOVER BOY? SWEETIE PIE?
TEE HEE... I'M NOT GOING TO TELL YOU!
Dear Diary... Tonight I did the same old thing with "clammy hands"

BEETLE BAILEY ® By Mort Walker

KNOCK OFF THE CHATTER!
WHEN I COME BACK, I DON'T WANT TO HEAR ANOTHER WORD!
MERRY CHRISTMAS

REDEYE ® By Bill Yates & Mel Casson

WE GOT THAT PEEPING TOM YOU REPORTED, GRANNY!
FAST WORK! HOW DID YOU FIND HIM ?
IN SHOCK!

AGENDA

MEDISCHE DIENSTEN

ARTSEN

…CHTDIENST ARTSEN
…n van de artsen van Bandabou (…district) kunnen in spoedgevallen …n 641658 bellen en dan het …ordapparaat afluisteren. De …n van de andere districten kunnen …poedgevallen de artsenpraktijk van …eigen huisarts bellen en het …ordapparaat zal dan mededelen wie …stdoende arts is.

KINDERARTS
(particuliere patienten)
…e dienstdoende arts belt U tel.: …0/625100.

…IJKVERPLEGING

WIT GELE KRUIS WIJKVERPLEGING …PRINSES MARGRIET'
…a Maria 17. Tel.: 682344/ …47, 682412/682574. Fax: …00. Kantooruren: 07.00-16.30

… de wachtzuster gelieve tel.: …61 te bellen na 17.00 uur.
…spreekuur in ieder wijkgebouw: …elijks van 08.00-08.30/14.30-… uur.
…Huize Halman Otrobanda: tel.: …628288; spreekuur: woensdag van …09.00-11.00 uur.
…Sta. Maria 17: tel.: 682344; spreekuur: donderdag van 09.00-11.00 uur.
…Wijkgebouw Bonam: tel.: 371865. spreekuur: dinsdag van 09.00-11.00 uur. Sokudi: tel.: 367824.
Sentro Mediko Montagne Abao: tel.: 673711; spreekuur: woensdag van 09.00-11.00 uur.
Kaya Fensu 9 (Koraal Specht): tel.: 618577; spreekuur: donderdag van 09.00-11.00 uur.
Wijkgebouw Suffisant: tel.: 687707; spreekuur: donderdag van 09.00-11.00 uur.
Wijkgebouw Sta. Rosa: 671628; spreekuur: dinsdag van 09.00-11.00 uur.
Inloopspreekuur voor zuigelingen- en kleuterzorg: vrijdag van 08.00-10.00 uur. Hoek Vondelstraat/ Nilda Pintostraat. Tel.: 373584.

STICHTING NEUTRALE WIJKVERPLEGING
…Kantoor Gosieweg 15: P.O. Box 3619. Tel.: 692231/692232. Fax: 682709; geopend van 07.00-17.00 uur.
Kantoor Bandabou: Silberie Kavel 16; open van 08.00-16.00 uur. Tel.: 649422.
Voor de wachtzuster vanaf 17 december om 17.00 uur t/m 24 december om 07.00 uur gelieve tel.: 685381 of page 669-0368 te bellen.

KRAAMKLINIEK RIO CANARIO
Schottegatweg Noord 43. P.O. Box 3619. Tel.: 691838/ 692510. Fax: 691683; voor informatie over prenatale zorg en zorg gedurende en na de bevalling.
Consultatiebureau zuigelingen: iedere donderdagmiddag van 13.30-16.00 uur.
Consultatiebureau peuters: iedere dinsdagmiddag van 12.30-14.45 uur.

STICHTING WIJKVERPLEGING BANDABOU
Fontein 35, tel.: 648077/648387; open van maandag t/m vrijdag van 07.00-17.00 uur; na 17.00 uur bereikbaar: **zuster Mattheeuw. Tel.: 648827** b.g.g. 601760.
Consultatiebureau: iedere dinsdag van 09.00-11.00/18.00-20.00 uur.

AMIGOE
Colofon
UITGEVERIJ AMIGOE N.V.
Telefoon centrale (10 lijnen): 672000
Scherpenheuvel z/n of P.O.B. 577
Curaçao N.A.
Giro 440.000
Bankrek. nr.: 11-07-313
ABN-Amro
Bankrek. nr.: 874.825.10
Maduro & Curiel's Bank N.V.

Directie:
Fax: 674084
Ingrid de Maayer-Hollander
Leeward News Holding
Sheila Rhodes (secretaresse)

Hoofdredactie:
Fax: 674744.
N. Hendriksé hoofdredacteur/ eindredacteur ÑAPA

Overige leden Redactie:
Toon van Dongen, Hennie Harinck, Jobi Labadie, Marjo Nederlof, Dennis Pikero, Bart Pasman, Solange Isselt (opmaak) en Ken Wong (fotograaf)

ADVERTENTIE-AFDELING
Fax: 674524
Acquisitie: Viola Bernardus en Jenny Naaldijk
Aanname advertenties: Maandag t/m vrijdag van 07.30-15.30 uur.
Alle advertenties voor de komende dag moeten 1 dag van tevoren vóór 15.30 binnen zijn.

NEDERLAND
correspondenten:
B. Jos de Roo en Victor Hafkamp

Persagentschappen: ANP en AFP
Samenwerkingsovereenkomst met The Miami Herald, De Haagsche Courant, De Brabant Pers. Foto's: AFP

DRUKKERIJ: Rotaprint N.V.

DISTRIBUTIE (abonnementen):
Curaçao: Districo N.V. Tel: 370503, 370604, Fax: 370304

Losse nummers 60 cent:
Abonnementsprijs op alle eilanden van de Nederlandse Antillen Naf 16,=, op Aruba Naf 17,=.

Buiten Antillen (Nederland):
NAf. 81,15 per maand (luchtpost) of NAf.28,= per maand (zeepost); jaarlijks vooruit te betalen.

APOTHEKEN

NACHTDIENST
Otrobanda:
Paradeis, F.D. Rooseveltweg 46-B. Tel.: 689676/689808.
Punda:
Dominguito, Caracasbaaiweg 127. Tel.: 617988.

DIVERSEN

BELANGRIJKE NUMMERS (voor noodgevallen)

Ambulance:	**112**
Politie:	**114**
Brandweer:	**114**
Hospitaal:	**624900**
Aidslijn:	**128**
Kodela:	**135**

HEEFT U HULP NODIG?
Bel SOS-lijn 127!

NOODGEVALLEN/ VERMISSING OP ZEE
Telefoon: 637911 (RCC)
24 uur per dag bereikbaar!

STICHTING PROTESTANTS KOOPVAARDIJWERK
(Curaçao Seamen's Mission)
Emancipatie Boulevard 42. Tel.: 375317. Open op **dinsdag t/m zaterdag** van 20.00-22.30 uur. **Radioprogramma:** elke vrijdag via Radio Hoyer II van 19.05-19.30 uur.

FUNDASHON LECHI DI MAMA KORSOU
Voor informatie tel.: 672289, 375023 of 375542.

LUCHTPOSTSLUITING
POSTKANTOOR GROOT KWARTIER
Nederland: voor gewone stukken: maandag, dinsdag, donderdag en vrijdag om 11.30 uur; woensdag om 10.15 uur. Voor aangetekende stukken één uur van tevoren.
Suriname: voor gewone stukken: dinsdag en vrijdag om 17.30 uur en zaterdag om 10.45 en 17.00 uur.
De Verenigde Staten en Europa (op zaterdag): voor aangetekende en gewone poststukken om 14.45 en 15.45 uur.
Het zegelloket is op zaterdag van 07.00-15.00 uur open.

THORAX CENTRUM
(Jan Noorduynweg naast UNA. Tel.: 685544
openingstijden van maandag t/m vrijdag van 08.00-17.00 uur; op zon- en feestdagen alsmede op werkdagen na 17.00 uur voor **spoedgevallen tel.: 685917.**

STICHTING DIERENBESCHERMING CURAÇAO
Het Dierenasiel is open van maandag t/m vrijdag 10.00-12.00/14.00-18.00 uur; zaterdag van 08.00-13.00/16.00-18.00 uur; zondag gesloten.

DIERENARTS
voor spoedgevallen gelieve te bellen: **614000 (Veterinaire Dienst)** voor de dienstdoende arts.

* * * * * * * * * * * * * * *

NBC (kanaal 85)

WOENSDAG
15.00 Another World
16.00 Les Brown
17.00 Donahue
18.00 News
18.30 Inside Edition
19.00 News
20.00 NBC News
20.30 Journal
21.00 Unsolved Mysteries
22.00 Now
23.00 LAw & Order
24.00 News
24.35 Tonight Show With Jay Leno
01.35 Late Night
02.35 Rush Limbaugh
03.05 Later With Bob Costas
03.35 John & Leeza
04.35 NBC Nightside

TBS (kanaal 89)

WOENSDAG
15.50 Ton of Fun
16.05 Tom and Jerry's Funhouse
17.05 Captain Planet and the Planeteers
17.35 Brady Bunch
18.05 Saved by the Bell
18.35 Saved by the Bell
19.05 Grow'g
19.35 Grow'g
20.05 Andy Griffith
20.35 NBA Basketball
22.50 Movie: Semi-Tough
24.50 Movie: Jackson County Jail
02.35 Movie: National Geographic Explorer
04.35 CHiPs
05.35 Three Stooges

LIFE (kanaal 91)

WOENSDAG
15.00 Anything But Love
15.30 Tracy Ullman
16.00 Moonlighting
17.00 Movie: Love and Betrayal
19.00 Supermarket Sweep
19.30 Shop 'Til You Drop
20.00 Unsolved Mysteries
21.00 L.A. Law
22.00 Movie: Perfect
24.00 Unsolved Mysteries
01.00 Unsolved Mysteries
01.30 thirtysomething
02.30 Self-Improvement Guide
05.30 Self-Improvement Guide

FLAMINGO TV (kanaal 11)

WOENSDAG
16.00 Morning Stretch
16.30 Cartoons
18.00 Euro TV
18.30 Pasquale's Kitchen Express
19.00 Maria Laria Cara a Cara
20.00 CNN News
20.30 Ocurrió Así
21.30 On Scene
22.00 Euro TV
23.00 CNN News/Movie

Peking kan juridisch gezag Taipei niet erkennen

Overleg Taiwan en China eindigt zonder resultaat

TAIPEI - Onderhandelingen tussen China en Taiwan zijn woensdag na vijf dagen in Taipei geeindigd, nadat er over geen van de belangrijke kwesties overeenstemming kon worden geboekt.

De gesprekken liepen stuk op de weigering van China het gezag van Taiwan inzake juridische kwesties te erkennen. "Na een scheiding van vier decennia hebben beide partijen verschillende denkwijzen en manieren om problemen op te lossen", zei een vermoeide Hsu Hwei-Yow, hoofd van de Taiwanese delegatie, na afloop. Het communistische China beschouwt Taiwan als een afvallige provincie sinds de nationalistische regering zich hier na het eind van de burgeroorlog in 1949 terugtrok.

De delegaties konden het niet eens worden over een uitleveringsverdrag, waarbij Taiwan twaalf Chinese asielzoekers zou terugsturen die dit jaar vliegtuigen hebben gekaapt om naar Taiwan te vluchten. Evenmin werd een oplossing gevonden voor een visserijconflict en de repatriering van illegale immigranten uit China.

De vestiging van GRUNDIG in het Franse Creutzwald, waar televisietoestellen worden geproduceerd, is verkocht aan de Britse onderneming Gooding Consumer electronics in Cardiff. Gooding houdt 350 van de 550 arbeidsplaatsen in stand en wil eind 1995 weer 500 man aan het werk hebben. Grundig heeft eerder aangekondigd dat een van de drie produktievestigingen voor televisietoestellen in Neurenberg, Creutzwald en Wenen moest sluiten.

WEGA DI NUMBER

1468
7999
4096

TELECURAÇAO (kanaal 8/6)

WOENSDAG
17.00 Atardi Hubenil
18.00 Charlie the Clown, patras di Sirko Magiko
18.30 Informe Deportivo (presentator Rein Persaud)
18.45 Nieuws in het Nederlands
18.57 Tempu pa Dios
19.00 Leu Fo'i Kas (presentator Robby Schouten)
20.00 Telenotisia
20.30 **Task Force**
21.00 Wega di Number Kòrsou
21.07 Telenovela: **Ti Ti Ti**
21.30 **Kodela**-programma
22.00 **Real Meaning of Christmas**
22.30 NOVA
24.30 Sluiting.
(wijzigingen voorbehouden!)

AE (kanaal 73)

WOENSDAG
15.00 Movie: Dial M for Murder
17.00 Mrs. Columbo
18.00 Police Story
19.00 Rockford Files
20.00 In Search Of....
20.30 In Search Of....
21.00 Civil War Journal
22.00 American Justice
23.00 Our Century: Combat at Sea
24.00 Evening at the Improv
01.00 Civil War Journal
02.00 American Justice
03.00 Our Century: Combat at Sea
04.00 Evening at the Improv
05.00 Movie: Rage at Dawn

CBS (kanaal 75)

WOENSDAG
15.00 As the World Turns
16.00 Guiding Light
17.00 Young and the Restless
18.00 News
18.30 News
19.00 News
19.30 CBS News
20.00 Entertainment Tonight
20.30 Inside Edition
21.00 Hearts Afire
21.30 Nanny
22.30 South of Sunset
23.00 48 Hours
24.00 News
24.35 Late Show With David Letterman
01.35 Dangerous Curves: Crimetime After Primetime
02.35 Roseanne
03.10 Up to the Minute

ABC (kanaal 77)

WOENSDAG
15.00 One Life to Live
16.00 General Hospital
17.00 Oprah Winfrey
18.00 News
19.00 News
19.30 ABC News
20.00 Jeopardy!
20.30 Wheel
21.00 Thea
21.30 Joe's Life
22.00 Home Improve
22.30 Under Fire
23.00 Moon over Miami
24.00 News
24.35 Nightline
01.05 Movie
03.00 News
03.30 World News Now
05.30 Oprah Winfrey

CINE (kanaal 83)

WOENSDAG
15.30 Movie: Chitty Chitty Bang Bang
18.30 Movie: Escoria del Desierto
20.30 Movie: La Maquina de Escribir China
22.00 Movie: Stanley e Iris
24.00 Movie: Volver a la Onda
02.00 Movie: La Maquina de Escribir China
03.30 Movie: Romeo y Julieta
05.30 Movie: Ni Bendito Ni Maldito

Leven steeds duurder in Moskou

■ *MOSKOU - Een jeugdige straatverkoper gebruikt een telraam bij het verkopen van meel in Moskou. De kosten van levensonderhoud vliegen de pan uit in Rusland als gevolg van de hoge inflatie welke op zijn beurt het gevolg is van de huidige economische crisis.*

Nood-situatie als gevolg van ernstige overstromingen:

Maasdal Nederlands Limburg staat blank, geen levensgevaar aanwezig

MAASTRICHT - Dertig inwoners van het door overstromingen getroffen dorp Itteren aan de Maas in het Nederlandse Limburg zijn in het begin van de nacht van dinsdag op woensdag geëvacueerd. Het ziet er naar uit dat het wassen van het Maaswater tot stilstand is gekomen. In Limburg is als gevolg van de watersnood sprake van een ramptoestand.

Bij het evacueren is gebruik gemaakt van een helikopter van de marine. De evacuatie van nog meer bewoners die om evacuatie hebben verzocht is in de loop van de nacht gestaakt in verband met de sterke stroming. Dat heeft een woordvoerder van het crisiscentrum in Maastricht meegedeeld. De Hoovercraft die in het begin van de nacht in Itteren arriveerde, kan door de sterke stroming niet worden gebruikt. De Rijkswaterstaat had verwacht dat woensdagochtend tussen negen en tien uur de hoogste waterstand zou worden bereikt bij de stuw van Borgharen: 45,95 meter boven NAP. Woensdagochtend was dit de stand al 45,85 meter. Op 45,87 m gekomen kwam er geen verandering meer in dit niveau.

BOVENVERDIEPING

Volgens de woordvoerder van het crisiscentrum in Maastricht doen de grootste problemen zich momenteel voor in Itteren. De meeste van de twaalfhonderd inwoners hebben hun toevlucht tot de bovenverdiepingen van hun woningen gezocht. Ook in Borgharen is wateroverlast, maar in mindere mate omdat die plaats wat hoger ligt. In Maastricht en Roermond staan straten blank en zijn enkele kelders ondergelopen, maar grote problemen doen zich daar niet voor.

De overstromingen in Limburg hebben grote delen van het Maasdal tot rampgebied gemaakt. Het water in de Maas staat bijna drie meter hoger dan normaal en is op veel plaatsen buiten zijn oevers getreden. Diverse dorpen zijn door overstromingen geisoleerd. De situatie is zo ernstig dat het Rode Kruis het speciale gironummer 777 heeft opengesteld voor giften. Dat heeft de commissaris van de koningin in Limburg, mr. B. Baron van Voorst tot Voorst dinsdag van de hulporganisatie vernomen. Volgens de commissaris is er nergens sprake van acuut levensgevaar, maar elk huis in het overstroomde gebied heeft grote schade opgelopen.

SLECHT TEKEN

Volgens een woordvoerder van het crisiscentrum in Maastricht is het "lange tijd geleden" dat Limburg getroffen werd door overstromingen op deze schaal. "Het regent hier nog steeds en dat is een slecht teken. Ook in de Belgische Ardennen sneeuwt en regent het en dat water moet hier allemaal langs. Het ziet er niet best uit." In totaal waren dinsdag ongeveer tweehonderd hulpverleners in touw. Het leger zette een paar honderd militairen in. Uit Assen gingen honderd militairen op weg naar de bedreigde buurtschappen van de gemeente Stein om met zandzakken een dijk te verhogen en te versterken.

Op meerdere plaatsen in Limburg is woensdag een begin gemaakt met de evacuatie van bewoners die grote overlast ondervinden van het wassende Maaswater. Voor de evacuatie zijn 25 boten beschikbaar die ook kunnen worden benut voor bevoorrading of voor noodzakelijke pendeldiensten met het "vaste" land. Evacuatie gebeurt nog altijd op vrijwillige basis. Het crisisteam heeft zich woensdagmorgen wel beraden over de noodzaak om mensen gedwongen te evacueren, maar voor die maatregel is nog niet gekozen. In gevallen waarin door het uitvallen van de elektriciteit de centrale verwarming niet meer functioneert, krijgen de bewoners het advies zich te laten evacueren.

STORK Installatietechniek, de grootste werkmaatschappij van het Storkconcern, heeft een opdracht van Nf 15 miljoen ontvangen voor werkzaamheden aan de nieuwe Epon Eemscentrale bij Delfzijl. De order is goed voor vijftig manjaren werk.

Tot zeven jaar cel geëist voor mishandeling

ALKMAAR — De officier van Justitie T. Luigjes heeft voor de rechtbank in Alkmaar zeven en zes jaar cel geëist voor de molestatie en de vrijheidsberoving van vier bewaarders van het Alkmaarse huis van bewaring Bergerhout.

De 24-jarige A.M. uit Den Helder hoorde, ook wegens een reeks diefstallen, zeven jaar eisen, de 29-jarige E.M. uit Alkmaar zes jaar. Beide achternamen klinken Antilliaans.

Het tweetal ontsnapte op 9 september samen met vier anderen. Het zestal overmeesterde vier bewaarders, waarvan er twee ernstig werden mishandeld. De gedetineerden werden binnen drie weken aangehouden.

De Alkmaarse rechtbank doet in de zaak tegen A.M. Op 4 januari 1994 uitspraak. In de zaak tegen E.M. worden op 11 februari twee bewaarders gehoord.

Onthullingen over Bill Clintons escapades:

Echtgenote Hillary: Alleen bedoeld om geld te maken

WASHINGTON - Verhalen over seksuele escapades van president Bill Clinton zijn "schandelijk en verschrikkelijk". Zij zijn kennelijk verspreid door vijanden van de Amerikaanse president die hopen er zelf financieel of politiek beter van te worden. Dit heeft Clintons vrouw Hillary dinsdag verklaard in een interview met een Amerikaans persbureau.

Vier politiemannen, van wie er slechts twee met name genoemd wilden worden, hebben in interviews Clinton ervan beschuldigd hen gebruikt te hebben om afspraakjes met maitresses te regelen en geheim te houden. Dat zou gebeurd zijn toen Clinton nog gouverneur van Arkansas was. De vier werkten destijds voor de afdeling die was belast met de veiligheid van de gouverneur.

Het Witte Huis noemde de beschuldigingen belachelijk. "Soortgelijke aantijgingen werden ook gedaan tijdens Clintons verkiezingscampagne en die zijn toen onderzocht en afgehandeld", aldus Bruce Lindsey van het Witte Huis. Lindsey gaf toe dat Clinton contact heeft gehad met een van de agenten, maar ontkende dat de president hem een baan had aangeboden in ruil voor zijn stilzwijgen. Clinton wil er verder niets meer over zeggen.

Hillary Clinton meende dat haar man door de Amerikanen beoordeeld zal worden op zijn beleid, niet op grond van verhalen die iemand uit eigenbelang in de publiciteit brengt.

WEERSVERWACHTING geldig tot morgenmiddag 12:00 uur:
Licht tot half bewolkt met kans op een enkele plaatselijke bui.
Matige tot vrij krachtige, overdag af en toe krachtige oostelijke wind (tussen tien en 28 knopen).

WEEROVERZICHT:
Het weer op de Benedenwindse eilanden zal in de komende 24 uur bepaald worden door de uitloper van een hoge-drukgebied boven de Atlantische Oceaan. Als gevolg hiervan zal ons weer overwegend droog blijven.
Af en toe zal in de onderste luchtlagen echter iets vochtiger lucht worden aangevoerd waardoor enkele lichte buien tot ontwikking kunnen komen.

OVERZICHT WEERSGESTELDHEID

Vanmorgen 08.00 L.T.		Afgelopen 24 uur		
Station	**Het weer**	**Max**	**Min**	**Neerslag mm**
Aruba	licht bewolkt	31	26	0.0
Bonaire	licht bewolkt	31	26	0.0
Curaçao	licht bewolkt	33	26	0.0
Sint Maarten	licht bewolkt	29	25	2.1
Amsterdam	geheel bwlkt na motrgn	04	03	2.4
Atlanta	geheel bewolkt	08	01	0.0
Caracas	zwaar bewolkt	28	19	0.0
Kingston	licht bewolkt	31	24	0.0
New York	licht bewolkt	15	03	10.2
Paramaribo	half bewolkt	31	23	9.0
Port-of-Spain	licht bewolkt	31	23	0.0
San Juan	licht bewolkt	32	23	0.0

TE KOOP
Prachtige
DOBERMANN PUPS
(reu)
7 weken oud,
ingeënt en ontwormd
Nafl. 500,-
Tel. 677046 na 19 uur

WEGENS VERTREK
Seat Ibiza 1.5 GLX
'86 lichte schade,
prijs n.o.t.k.
kleuren TV + video
f 250,=
koelbox (gr. + kl.)
f 50,=
Tel: 374143,
Kaya Talon 8
Jongbloed

GEZOCHT
met spoed
TRAILER
voor zeilboot (21 voet)
Tel.: 367114
605666

TE KOOP
Mazda 626 GLX
4-deurs. Bouwjaar 1993.
Fully equipped.
Voor nadere inlichtingen
bellen: 615888
vragen naar
dhr. Kwidama

Te koop aangeboden:
Voor Pick-up:
- Front Rollbar +
2 halogeen lampen
- Achter bumper met
3 verschillende
trekhaakknobbels
- Achtercabine voor
lange bak.

Te koop gevraagd
Klein woonhuis of terrein
met spoed.
tel: 678858
Beeper 310-0456

Lagoen K-27, Curaçao N.A.
(599-9) 641377
FinCariar
Your seafood eatery at the seaside
Christmas Menu
25 + 26 dec. 1 - 8 p.m.
Buffet Style
Cold Items:
Peel and eat, Shrimp on ice
Ceviche Carko
Mixed green Salad
Hot Items:
Caraota negra
Ham di Pasku, drecha ku Brandy i Pika
Brisket beef, hinka den fornu
Smoked Turkey
Arepitas/Kerstbrood
Dessert
Fresh Fruit Salad/Quesillo
Coffee and Tea
fls. 39,50 + 10%
Everybody is entitled to one glass of Sparkling Wine (Champagne)
If you do have any question or items you want to discuss, feel free to call at **641377.**
Have a Merry Christmas and a Happy New Year!
Please make resv. in advance.

BETONMIX
TOMCO N.V.
Voor: Blokken, zand grind, bewapening beton
Brakkeput Ariba
nst Technische School
Tel.: 672204 - 674673.

Empress
Rent-A-Car
The Lowest Rates in Town!
24 Hour Hotline: 602499
Tel.: 617910 Airport Tel.: 691280

TE KOOP
AANGEBODEN
een goed onderhouden en in goede staat verkerende
TOYOTA COROLLA
bouwjaar 1991, airco, automatic, power steering en power brakes, 30.000 km. Gekeurd tot en met 21 december 1995. Laatste onderhoudsbeurt december 1993.
Tel.: 618666 / 655803

AMIGOE
FAXNUMMERS:
Redactie:
674744
Advertentie:
674524

BRING NEW LIFE TO YOUR CARPET AND FURNITURE
Revive the original beauty of your carpet and furniture. Cleaned in your own home or business by Von Schrader's VSI and VSII dry foam extraction system. No muss. No fuss. No odor. Use the same day.
We offer pick-up and delivery on area rugs. All work guaranteed.
We offer special cleaning rates during the holidays.
Phone at 652820 for estimate today.
VONSCHRADER ASSOCIATE
PROF - CARE CLEANING SYSTEMS
P.O. BOX 441 TEL. 652820

TE KOOP
PONTIAC BONNEVILLE SE
in 100% topconditie.
Aanvaarding in overleg.
Informatie:
na 18.00 uur
Tel.: 687996

Te koop
wegens overkompleet:
Solide eiken:
1 wandkast
1 buffet
1 tafellinnen kast
Na 18.00
tel. 371661 - 378829

Met echte diamant en toch zo
GOUDKOOP
per stuk slechts: F. 99,=
14 karaat gouden ringen met een echt diamantje. Een sieraad voor iedere hand.
Vraag naar uw gratis fraai uitgevoerde folders i.v.m. de komende feestdagen.
JEWELERS JOYERIA CORSOU JJC
Bloempot Shopping Center 15
Telefoon 37 00 33

UNITED COLORS OF BENETTON
De voorjaar/zomerkollektie
1994
is aangekomen bij onze winkels
in de Madurostraat
en Saliña Galleries.
Koopavond 23 dec. / Koopavond 30 dec. } tot 9 p.m. Punda & Saliña
Zondag 19 december en
zaterdag 25 december
zijn we geopend van 9.00 a.m. - 1.00 p.m.

Op **24 december** zijn wij
non stop open
van 8 tot 3 uur
Boutique Lilou
Caracasbaaiweg
Tel.: 613496

BONSAI
Bonsai - Fokkerweg
Kerstkollektie '93
Prachtige Kerstboeketten

"LEES-O-THEEK"
ARUBA - BONAIRE - CURAÇAO
HEEFT WEER PLAATS VOOR NIEUWE LEDEN.
Leesmappen met 12 verschillende Nederlandse weekbladen bij u thuisbezorgd, verkrijgbaar in verschillende prijsklassen.
Het pakket bestaat uit:
Panorama, Revue, Aktueel, Margriet, Libelle, Viva, Story, Privé, Weekend, Mijn Geheim, Sjors & Sjimmie en Donald Duck.
Betaal niet meer voor uw leesplezier dan nodig;
Wordt lid van de "Lees-O-Theek".
Voor meer informatie bel:
Aruba: **32030** na 2.30 p.m.
Bonaire: **6998**
Curaçao: **367294/602441**

Las Vegas SUPERMARKET
Gosieweg 90
Tel. 373772/371950/373044
Wist u dat....
Onze bakkers elke dag verse kaascroissants bakken?

Bijou'elle
Anjelierweg 1
Wilt u iets moois aan accessoires voor de komende feestdagen dragen of een leuk ... voor onder de kerstboom?
Dan moet u zeker eens bij ons langskomen.
Wij hebben een grote sortering **oorbellen, kettingen, armbanden, sjaals, haarspelden**
En niet te vergeten, in alle prijsklassen voor jong en oud.
Wij accepteren ook Visa, Master en Kompa Leon credit...

The Little Merm...
Kids Boutique
Anjelierweg 1

BLITZE KERSTKADO'S voor **TIENERS,**
jongens en meisjes en zich jong voelende volwassenen.
o.a. **T-SHIRTS** 100% katoen, Unisex, verschillende prints.
BEACHSLIPPERS, SHORTS, SHORTSETS, HAARBANDJES, BEA... DRESSES, TEASERS enz. enz.
THE BLITZ
Tel.: 377234 -
S.b.N. Doormanweg 37...
nst. Effe Anders -
t/o Centrum Supermarkt

Luister vanavond naar:
"CURAÇAO IN HET LICH...
Radio Korsou FM 101.1 Mhz, van 8 tot 9 u...
Rolf de Meijer praat met Mgr. W. Ellis
Bisschop van Willemstad
In de serie Vrede en Curaçao
Dit radio programma is een onderdeel van het werk van Fundashon Po...
Met dank aan: Princess Beach, Banco di Caribe, ING-Fatum, McLaugh... Bank, Van der Valk Plaza Hotel, de ING-Bank, Kodela, Setel en Madu... Holding voor hun steun aan dit radioprogramma.

MAMI, STOP!
Mahaai Mini Mall - SBN Doormanweg 22
Ontvangen een nieuwe kolle... prachtige kinderkleding voor ... komende feestdagen

The Country House
Wij hebben alles om u... huis voor de feestdag... sfeervol in te richten.
Mahaai Mini Mall - SBN Doormanweg 22 - Tel. 377369

MONILET
PLAYWORLD
Openingstijden Monilet Playwor...
23 december '93
koopavond tot 9.00 p.m.
24 december '93
8.30 a.m. nonstop tot 2.00 p.m.

Een van onze kliënten is een onafhankelijk adviesburo op het gebied van technisch en economisch management. Het multi-disciplinaire team voert op projektmatige basis opdrachten voor derden uit. In verband met te verwachten uitbreiding van de aktiviteiten komen wij voor hen graag in kontakt met kandidaten voor de funktie van :

projektmanager m/v

U bent verantwoordelijk voor het opzetten en uitvoeren van de diverse projekten. In overleg met anderen stelt u het projektteam samen. Naast de personele organisatie en technische begeleiding bent u tevens belast met budgetbewaking en bestelling van de materialen. Beheersing van aspekten als veiligheid, kwaliteit, kosten en tijd vallen onder uw verantwoordelijkheid.
U onderhoudt kontakten met de opdrachtgever en de aannemers.
U geeft leiding aan medewerkers op HTS-en MTS-nivo en rapporteert aan de general manager.
U bent afgestudeerd aan de TH of HTS, richting Werktuigbouw of Civiele Techniek.
Na uw opleiding heeft u uw kennis uitgebreid met ervaring op een van bovengenoemde gebieden. U heeft adviseurskwaliteiten en heeft projektervaring, bij voorkeur in de petrochemische industrie.
Ref.no: 977

Schriftelijke sollicitaties voorzien van volledige gegevens moeten worden gericht aan Drs. Caroline Serlie, Psychologisch Adviesbureau, P.O. Box 751, Curaçao.
Strikt vertrouwelijke behandeling gegarandeerd.
Gelieve ref. no. van de funktie te vermelden.

psychologisch adviesbureau
arendstraat 9, aruba   scharlooweg 75b, curaçao

Triumph INTERNATIONAL

Prachtige Lingerie
Verwen uzelf, vriendin of echtgenote
met het beste van het beste
Triumph INTERNATIONAL
Doreen Cotton in alle maten
sloggi **luxe tai**
strapless bh's
sloggi **for men**
Wij hebben de
grootste sortering
en de beste prijzen
Janina
Madurostraat 13
Donderdagavond koopavond tot 9.00 uur.

Triumph INTERNATIONAL

IGOE KERST KRANT '93

BON PASKU I UN FELIS AÑA NOBO

Het zwaard en het kruis van de Californische missies

Als onderdeel van de kolonisatie van de Nieuwe Wereld in naam van de Kroon en God, bouwden de Spanjaarden 21 missieposten langs de kust van Californië. Het doel was tweeledig: kerstening van de indianen, maar vooral het leggen van een basis voor de Spaanse koloniale expansiedrift.

= door Hubert Linkels =

"*En nombre de nuestro Bendito Padre y de San Juan, del cual su fiesta hoy conmemoramos...*" Met die woorden wijdt padre Fermín de Lasuén, overste van de Californische missies de Mission San Juan Bautista in. Het is 24 juni 1797, de feestdag van Johannes de Doper. Enkele *soldados de cuero* en een handjevol indianen kijken op een afstandje ongeïnteresseerd toe, hoe de getonsureerde priester zijn geopende handen in de lucht verheft.

In 1798 wordt de eerste steen gelegd voor de grootste kerk die door de Orde van Fransiscaner missiepaters ooit in Californië werd gebouwd. De kerk wordt nog steeds gebruikt als parochiekerk van het gehucht San Juan Bautista. Veertien missieposten waren aan de San Juan Bautista voorafgegaan. Zes zouden nog volgen.

De ontdekking van wat nu Californië wordt genoemd, vond plaats in het midden van de zestiende eeuw. Vermoedelijk door de Spanjaard Cortés. De kust van Californië werd ook aangedaan door de Engelse ontdekkingsreiziger Sir Francis Drake. Hij voer zelfs de baai van San Francisco binnen. Cortés noch Drake trok echter het land in. Het duurde tot diep in de achttiende eeuw voor Spanje besloot militairen en monniken van *Baha California* in het huidige Mexico naar *Alta California* (in het huidige Amerika) te sturen.

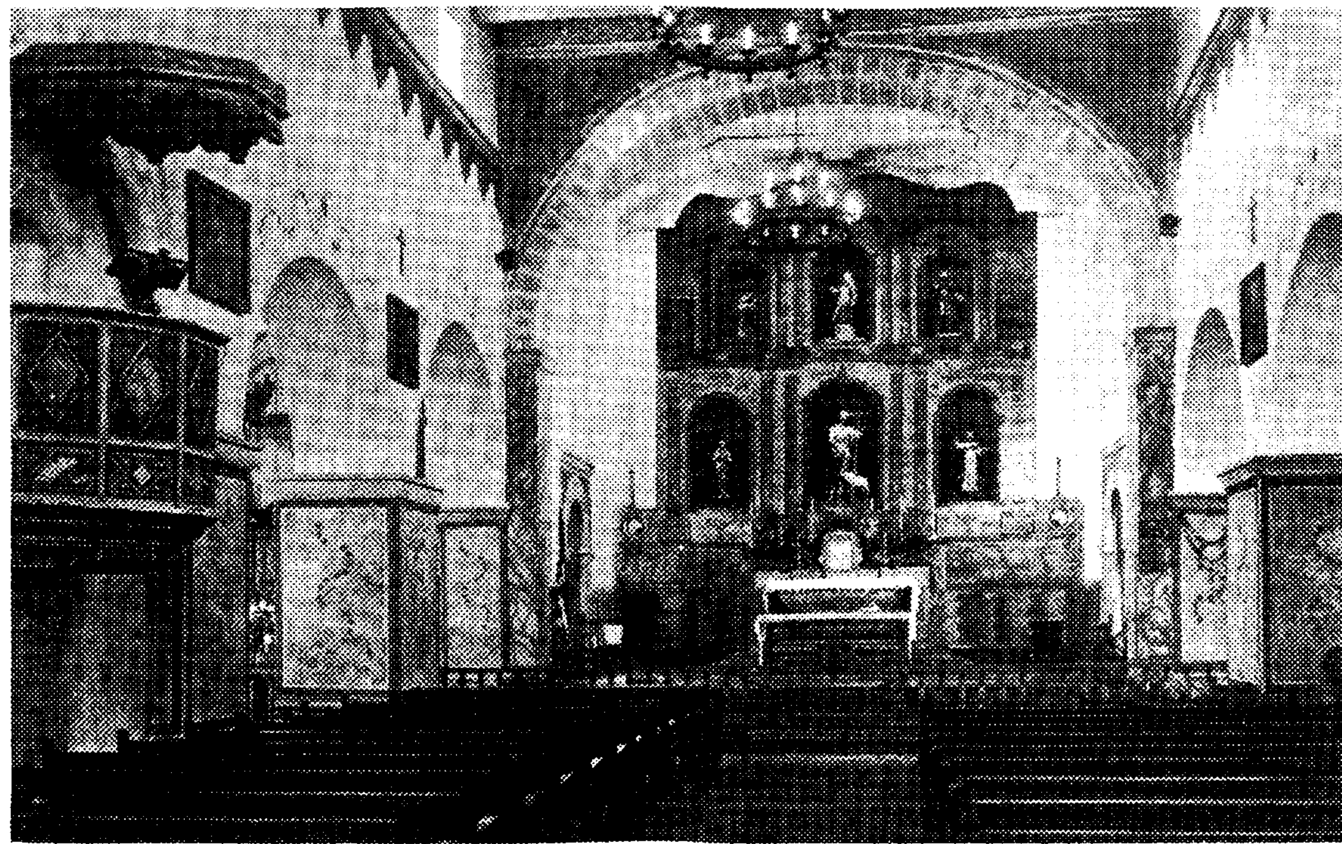
Eén van de Franciscaner monniken was padre Junípero Serra die het ruwe onherbergzame land binnentrok en negen van de 21 missieposten stichtte langs de kust van Californië. Het merendeel van de autochtone bevolking die zij ontmoetten, beschouwden zij als een vredelievend maar gedegenereerd ras. Hoewel de monniken tal van inboorlingen tot het christelijke geloof bekeerden, was het van de Spaanse koning meer de opzet om langs de kust van Californië een aantal militaire versterkingen te bouwen. De eerste kerstening leek geen succes te worden. Alles wat maar verkeerd kon gaan, ging verkeerd. Het doel was San Diego waar de eerste missiepost San Diego de Alcála door Serra gesticht zou worden.

Als ondersteunings- en bevoorradingsschip voor de monniken vertrok het zeilschip 'San Carlos' uit La Paz in het uiterste zuiden van *Baha California* via de Stille Oceaan naar de baai van San Diego. Junípero Serra en zijn kloosterbroeders trokken over het woestijnachtige langgerekte schiereiland naar het noorden. Toen zij in San Diego aankwamen, bleek niet alleen het grootste deel van de bemanning aan scheurbuik te lijden, maar de rond San Diego wonende indianen van de Yumasstam waren ook uiterst agressief en oorlogszuchtig. De goedgetrainde *soldados de cuero* wisten wel de aanvallen van de indianen af te slaan, maar waren zelf ook weerloos tegen scheurbuik.

Toen de Mexicaanse gouverneur Gaspar de Portola vernam dat de aanvoer van vers voedsel uit Mexico aanzienlijk vertraagd zou zijn, wilde hij de militaire en kerkelijke expeditie afgelasten. Enkele weken later echter arriveerde het zeilschip 'San Antonio' met vers vlees, groenten en fruit. Korte tijd later kon Serra met zijn monniken en zijn *soldados de cuero* op weg gaan naar Monterrey, waar hij zijn tweede missiepost de San Carlos Borromeo de Carmelo zou stichten. Serra koos het huidige Carmel als zijn woonplaats.

"Een ideale plaats, twee geweerschoten (2600 voet) vanaf de zee. Midweegs San Diego en San Francisco, waar vrijwel alle missies via *El Camino Real* bereikbaar zijn", liet Serra in het handgeschreven dagboek noteren. Padre Junípero Serra ligt begraven in de missie van San Carlos Borromeo de Carmelo. In 1784 op 71-jarige leeftijd overleed de grondvester van de Californische *missions*, gesloopt door tuberculose.

Serra's opvolger en vertrouweling was padre Fermín de Lasuén. Hij zette het levenswerk van Serra voort: de bekering van de indianen en het bijbrengen van de beschaving. Een belangrijk deel van die bevolking was het aanleren van bidden, het bijwonen van de katholieke kerkdiensten, het bewerken van het land en vooral het imiteren van de Spaanse levenswijze. Vele jaren later zouden missionarissen de heidense gebruiken van de indianen niet meer geheel uitbannen, maar gebruiken om de overgang naar het katholieke geloof te vergemakkelijken.

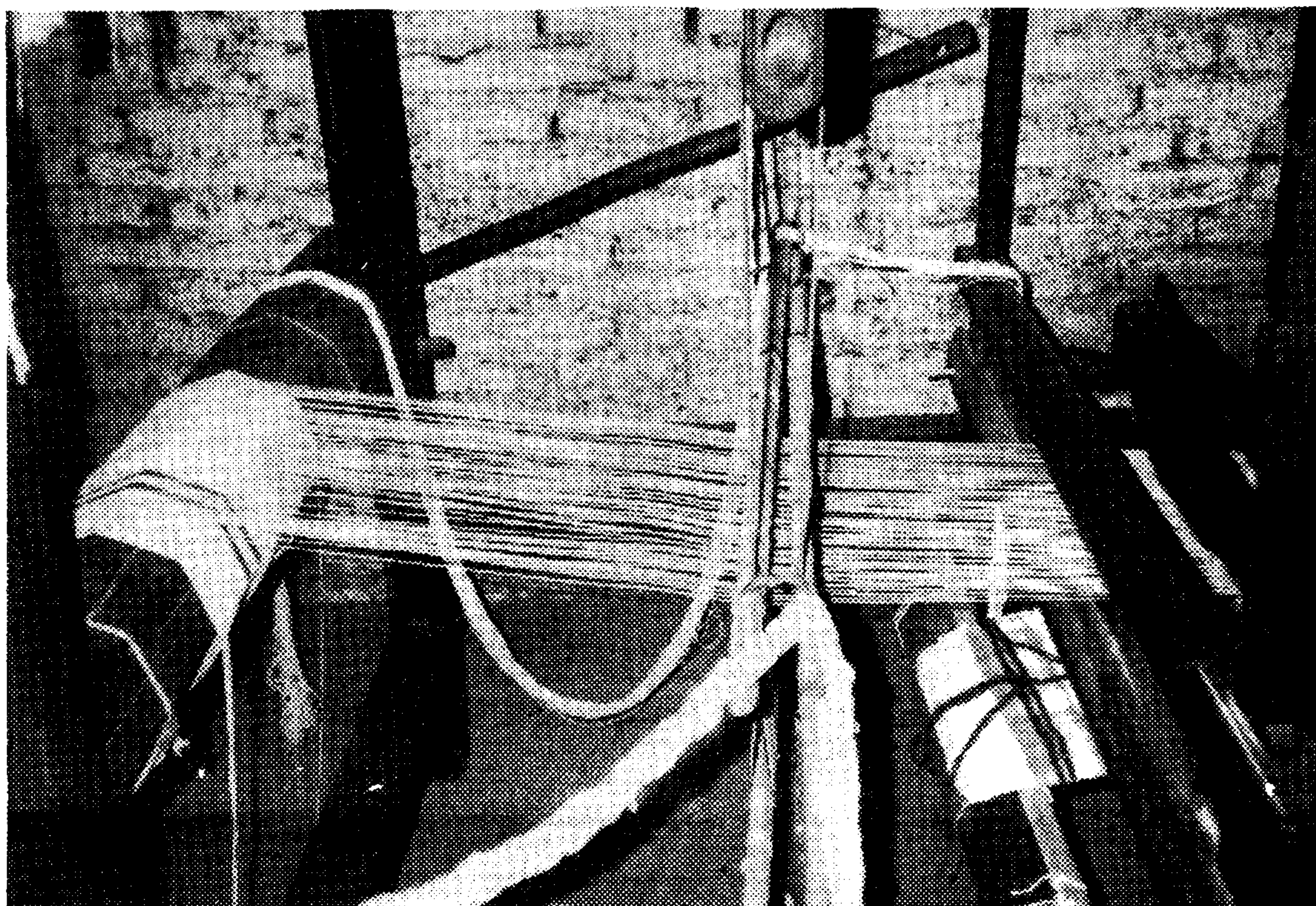
Het interieur van de San Juan Bautista kerk.

De Spaanse monniken leerden de indianen het land bewerken, maar onderwezen ook ambachten, zoals timmeren, smeden, weven en leerbewerken. In feite waren het ook de indianen die onder leiding van de monniken de missieposten bouwden. Hoewel het echte missiewerk in principe gebaseerd was op het 'winnen van zieltjes' voor de katholieke kerk, waren de indianen 'vrij' om wel of niet te kiezen voor het katholieke geloof. Was de keuze gemaakt en bevestigd door het doopsel, dan eisten de Spanjaarden dat de indianen met hun gezin hun verdere leven op de missie bleven wonen.

Een Californische *mission* bestond gewoonlijk uit het kerkgebouw met haaks daarop de langgestrekte missiegebouwen. Die waren aan beide zijden voorzien van een galerij met grote bogen om de zon buiten te houden. De derde zijde werd ingenomen door de verblijven van de priesters. Het vierkant werd gesloten door de begraafplaats. In het opengebleven deel lagen de — vrijwel altijd zeer fraaie — missietuin en een grote open ruimte, waar de op de missiepost levende indianen met hun gezinnen woonden en werkten. Daar vonden vrijwel alle activiteiten plaats.

Voor de volwassen indianen was dat timmerwerk, weven, leerlooien, smeden en (voor de vrouwen) kaarsen gieten. De kinderen hadden hun aangepaste arbeid. Zij verjoegen de vogels op het veld, deden boodschapjes en kaardden wol. Op vaste uren werd gebeden en gegeten. De maaltijden bestonden gewoonlijk uit *pozzole*, een gestampte maïs. De variatie was niet groot. 's Morgens werd er aan de maïs wat melk toegevoegd. Bij de noen werd de gestampte maïs met water en groente gemengd tot een dikke soep en het avondeten bestond gewoonlijk uit gestampte maïs met water. Op feestdagen viel er nog wel eens een stukje vlees af, maar verder was het eten zeer eentonig en vooral ongezond.

Ondanks de bescherming die de indianen op de missies genoten, waren er voor hen toch genoeg redenen om na hun bekering de missiepost te ontvluchten. Hun terugverlangen naar de uitgestrekte bossen bij voorbeeld. Soms werd de vlucht ook ingegeven door angst. Angst voor de onbekende ziekten van de blanken, waaraan de indianen makkelijk bezweken. Veel indianen konden ook maar moeilijk wennen aan de door de monniken vereiste regelmatige werktijden. De lijfstraffen voor overtredingen waren ten slotte ook een reden om het betrekkelijk veilige leven op een missie vaarwel te zeggen.

Een antiek weefgetouw

Die lijfstraffen werden niet voltrokken door de monniken, maar door de mee getrokken soldaten. Met zes man zorgden zij voor de bescherming van een missiepost en de bewoners. Dat was ruimschoots voldoende. De soldaten werden *soldados de cueros* genoemd naar de leren jasjes die zij droegen. Daarmee onderscheidden de missiesoldaten zich van het gewone Spaanse leger. In het algemeen werden de *soldados de cuero* gerekend tot de beste ruiters ter wereld. Zitten in hun zadel waren zij erg vaardig met hun lans en het brede platte zwaard.

Zij waren tegen de pijlen van vijandige indianenstammen beschermd door een leren wambuis, dat gemaakt was van zes of zeven lagen herteleer en hun *ardage*, een schild —gemaakt van twee lagen stierehuid —dat om de linkerarm was gewikkeld. De uitrusting van de soldaten was beduidend effectiever dan die van de indianen. Drie *soldados de cuero* stonden in een gevecht gelijk aan vijftig (!) indianen met pijl en boog.

De fraaie muurschilderijen en de glas-in-lood ramen in de kerken herinneren nog aan de oorsprong van de 21 missies. Zij vertellen het verhaal van padre Junípero Serra en zijn monniken in hun lange wijde grijze mantels, bijeengehouden door een knopenbouw, sandalen aan de voeten en een breedgerande hoed als bescherming tegen de felle hete zon. Een tocht vol ontberen die leidde van *Baja Californie* naar San Diego toen Serra in 1769 opdracht kreeg de indianen in Californië te bekeren. Zijn gedachtenis wordt levend gehouden in de *missions*. Zij bestaan nog steeds, maar natuurlijk niet in de opzet van Serra.

De missieposten zijn soms nog historische erfenissen die sterk samenhangen met de kerstening van de indianen en de kolonisatie van de Nieuwe Wereld. Verschillende van de fraaie kerken die in de loop van de jaren zijn gebouwd, gerenoveerd en herbouwd, worden nu nog steeds gebruikt voor de wekelijkse kerkdiensten. Opvallend — maar niet merkwaardig — is het feit, dat bij vele diensten gebruik gemaakt wordt van de Spaanse taal. De Mexicaanse invloed in Californië is nog steeds zeer groot. Niet alleen merkbaar aan de bouwstijl van vele gebouwen, maar ook aan de namen van steden.

Alle *missions* in Californië liggen langs de kust. In het uiterste zuiden van San Diego tot Sonoma in de noordelijk gelegen Sonoma Valley. Enkele missies liggen vijftien tot twintig mijl verder het binnenland in. Bij voorbeeld die van de door padre Lasuén gebouwde San Juan Bautista nabij Hollister aan de U.S. 101 en San José de Guadalupe in Fremont. Wie de missies bezoekt, ziet een duidelijk verschil. In conservatie, in rijkdom, in kitsch en in echte historische waarde. De San Carlos Borromeo de Carmelo (dat nu Carmel heet, het stadje waar filmacteur Clint Eastwood in 1987 de functie van burgemeester bekleedde) en die van Santa Barbara op ongeveer tachtig mijl ten noorden van Los Angeles (waar ex-president Ronald Reagan en popzanger Michael Jackson wonen) springen er wel uit. In opzet is er weinig verschil tussen de 21 missies in Californië, maar die van Carmel en Santa Barbara zijn toch in meedere mate het slachtoffer geworden van het massale toerisme waaraan de 'beter gesitueerde' missies ten prooi zijn gevallen.

Die van het opvallend Spaans-Mexicaans aandoende Santa Barbara bij voorbeeld. De missie — nog steeds in gebruik — wordt de 'koningin onder de Californische missies' genoemd. De architectuur is uniek, maar dat kan — enigszins sarcastisch — ook gezegd worden van de historische achtergrond. In 1786 werd de kerk gebouwd. Acht jaar later werd de kerk voor de derde keer gebouwd. In 1812 vernietigd door een aardbeving. In 1815 werd begonnen met de bouw van een nieuwe kerk. In 1831 werd er een tweede toren bijgebouwd. Een jaar later stortte de kerk in en werd opnieuw herbouwd. De gebouwen hebben dus nog maar weinig te maken met de kerk die op 4 december 1786 door Lasuén werd gebouwd.

Wat er nu staat, is ongetwijfeld erg fraai en zeker een lust voor het oog. Dat zijn trouwens in het filmsterrenstadje Santa Barbara vrijwel alle officiële gebouwen met hun blakend witte muren en de Spaansrode dakpannetjes op de daken. Deze missiepost zou onmiddellijk kunnen dienen als decor voor een geromantiseerde film over missieposten waar oude gerimpelde Franciscaner monniken vanonder hun monnikkap glimlachen en een strelend parelwit gebit tonen, dat zelds sedert 1786 nog niet is aangetast door caries.

Toch wint de missiepost in Carmel het nog in populariteit van Santa Barbara. Maar San Carlos Borromeo de Carmelo lijkt een historische leugen. Ook deze missiepost is de laatste jaren aanzienlijk gerenoveerd. Er is een fraaie bibliotheek gebouwd — de eerste van Californië, zeggen ze met grote trots — zoals men dacht dat padre Junípero Serra hem gebouwd zou hebben in 1769... als hij daarvoor het geld gehad zou hebben. Er wordt gefluisterd dat de fraaie kist waarin Serra's beenderen moeten rusten, volkomen leeg is. Maar de missie van Carmel is de drukst bezochte van alle missieposten. Serra en Eastwood. *Almost Unforgiven.*

Na de fraaie missies van Carmelo en Santa Barbara noodzaakte een tijdelijk gebrek aan geld Serra's opvolger, padre Lasuén om de opzet van de dertien missie aanzienlijk te beperken. Het was de missie Nuestra Señora de la Soledad in het gelijknamige plaatsje ongeveer 25 mijl verwijderd van Carmelin de Monterey County. Het stichten van de missie in Soledad was geen vooropgezet doel (te dicht bij Carmel), maar meer gebaseerd op toeval. Gouverneur Don Gaspar de Portola (toen nog kapitein in het Spaanse leger) begeleidde padre Lasuén door de Salinas Valley op zoek naar de haven van Monterey. Zij ontmoetten een zeer vredelievende indianenstam. Conversatie in de taal van de indianen was niet mogelijk.

Eén woord had een bekende klank voor Lasuén. Het leek op *soledad*, Spaans voor 'eenzaam' en 'afgelegen'. En zo werd de nieuwe missie genoemd: Nuestra Señora de la Soledad. De komst van de missiepaters was erg gunstig voor de indianen. In 1820 werd gedeelte van de rivier gedempt en het nieuwe land werd gebruikt voor het fokken van paarden, schapen en runderen. Toen vier jaar later de rivier buiten zijn oevers trad, dreef de houten kerk weg. In 1828 stierven honderden indianen aan pokken en de overgebleven indianen trokken weg. De Mexicaanse regering verkocht het rieten dak van de overgebleven kapel en de missie bestond niet meer. In 1850 werden de gebouwen echter gerestaureerd en de missie is nu de parochiekerk van het stadje Soledad.

De missie van San José de Guadalupe in Fremont heeft een uitgebreid museum met veel gebruiksvoorwerpen en herinneringen aan de autochtone indianen. Een van de weinige missies die een goed beeld geeft van het leven in een *mission*. Helaas is de kerk niet meer geheel oorspronkelijk. *Missions* — liggend op de Andreas Fault —zijn in Californië vaak het slachtoffer geworden van aardbevingen. Ook de missiekerk van Fremont. Bij de renovatie en restauratie van die kerk is wat te weinig rekening gehouden met het verleden en de chronologische volgorde waarin de geschiedenis zich heeft afgespeeld. Meer oorspronkelijk zijn de missies van San Francisco de Solano in Sonoma en die van Juan Bautista nabij Hollister. De laatste is een van de weinige missieposten, die goed geconserveerd is gebleven. Mogelijk omdat deze missie nooit gesloten is geweest. Misschien ook wel omdat het plaatsje San Juan Bautista vier mijl ten zuiden van de U.S. 101 sterk is achtergebleven in ontwikkeling en doet denken aan een Brabants gehucht in de jaren veertig. De 'souveniers' die verkocht worden, stammen trouwens ook uit die tijd.

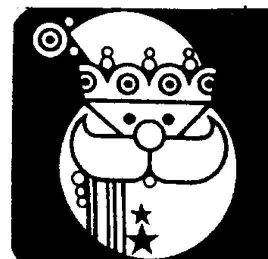
Erg interessant in San Juan Bautista zijn de overblijfselen van de oude *Camino Real* die door de Spanjaarden tot aan San Francisco werd aangelegd. *El Camino Real* bestaat nog steeds en is een belangrijke verkeersweg van San Francisco naar San José, parallel aan de U.S. 101. Op het kerkhof van San Juan Bautista liggen ruim vierduizend indianen begraven die door de Franciscaner monniken van deze missie werden bekeerd. De kerk is gebouwd op de Andreas Fault, gevreesd voor de aardbevingen die door deze scheidslijn worden veroorzaakt. De van *adobe* stenen gebouwde kerk (de enige met een middenschip en twee zijbeuken) is na de aardbeving van 1906 die het nabijgelegen San Francisco volledig verwoestte (onzichtbaar) verstevigd door een stalen geraamte. In de vloertegels staan nog steeds de afdrukken van dieren in het wild, die over de zachte klei liepen op het moment dat plavuizen in de zon werden gebakken.

Bezoekers wanen zich achter de halve meter dikke adobe-muren weer even in het verleden. De serene rust, het fraaie interieur van de kerk, de ongelijke plavuizen tegels, de lucht van wierook en de wat monotone Gregoriaanse kerkmuziek tijdens de zondagse kerkdienst geven een aparte bekoring. Er is dan niet veel meer nodig om even weg te zakken in de nostalgische sfeer die vijftig jaar geleden als typisch katholiek werd beschouwd en waarvoor zelfs protestanten in de kerstnacht naar de katholieke kerk togen.

Een van de laatste missies die werd gebouwd, was die van San Francisco de Solano in de Sonoma County, het wijngebied ten noorden van San Francisco. De missie moest de vervanging worden van die van San Francisco de Asís op Dolores in San Francisco en die van San Rafael Archangel enkele mijlen over de (toen nog niet gebouwde) Golden Gate Bridge. De mist, die elke ochtend de Golden Gate binnendrijft en gewoonlijk pas tegen een uur of elf optrekt, was funest voor de gezondheid van de indianen. Het idee van padre José Altimara om de missies ook uit te breiden naar de Marine County vond goed gehoor bij gouverneur Don Luís Arguello. Niet echter bij de overste van de Franciscanen padre Sarria. In 1823 werd de missie San Francisco de Solano geopend. De missie werd in 1832 door roerige politiek van die tijd gedwongen de deuren te sluiten. De missie werd in 1903 een historisch monument en tien jaar later geheel in stijl gerestaureerd.

De missiepost in Sonoma aan de Sonoma Plaza is zeker een bezoek waard. Niet zozeer vanwege het missiewerk, dat maar negen jaar heeft geduurd, maar vooral door de politieke achtergrond die bij deze missie ten gronslag lag. Daarmee zou immers het deel ten noorden van de Golden Gate opengelegd worden voor de Spanjaarden. Sonoma heeft een rijke historie als eerste hoofdstad van Californië. Bijna grenzend aan de missiepost staat ingeklemd tussen de kaasfabriek en een Italiaans restaurant *La Casa Grande* van de toenmalige Mexicaanse gouverneur in Californië, generaal Mariano Vallejo. In Sonoma werd in 1846 tijdens de *Bear Flag*-opstand de republiek California uitgeroepen. Een maand later werd 'de vlag met de beer' ingewisseld voor de *Stars and Stripes*.

Het laatste hoofdstuk in de geschiedenis van Spaans Californië was afgesloten.

= door Ithel Brute =

Luty Martinez, schrijfster van 'Linda's Road':

Saba heeft mij geïnspireerd

Naar aanleiding van haar eerste novelle *Linda's Road* dachten we het een goed idee zou om Luty Martinez te rviewen. Ze was meteen id om over zichzelf, haar ijverschap en het eiland te praten. Bij haar op ol, om de sfeer van het lokaal niet te missen, d ze een piepklein tje aan, waar normaal kinderen op zitten. "Ze n heerlijk hoor", verze- ze me als ze mijn ietwat lende blik ziet. En daar dan in het lokaaltje van Kolegio Erasmo oftewel Skol Humanista na Papia- ntu te Suffisant. De ol waar Luty Martinez s 1988 voor de klas staat. vóór heeft ze een jaar of op Saba gewoond. arom denken veel sen ook dat ik van Saba , maar ik ben geen anse, hoor", voegt ze er iddellijk aan toe. "Ik op Aruba geboren."

a de middelbare school t Luty Martinez zese- half jaar in Amerika oond en gestudeerd. Aan exas Women's Univer- behaalde ze haar lor degree in *Generic Spe- ducation* en haar *Mas- Education for the emo- y disturbed*. "Dit houdt at ik, met uitzondering het doven- en slechtho- onderwijs, op alle den van het speciaal wijs ingezet kan den. Zo werk ik met ren die verschillende en gedragsmoeilijk- hebben. Deze kunnen ren van achterstanden algebied tot hiaten op lak van rekenen, lezen rijven. Maar ook zwaar telijk gehandicapte kin- n en autistische kinderen aan mij toevertrouwd."

Op de Kolegio Erasmo t ze momenteel óók met eren die problemen met het leren. Ze ar een speciale groep eren onder haar begelei- ~~De laatste tijd heb ik ... remedial~~ noemen. Kinderen die een of andere reden mee kunnen komen in wone groepen, krijgen ze klas speciale aan- Wanneer ze zover zijn weer mee kunnen n met de rest, worden de groep teruggeplaatst.

op Saba heb ik een *class* gehad op de Heart School, de enige school die het eiland . Ik kreeg alle kinderen problemen hadden met olgen van de normale en. Maar over Saba oken, ik bezie mijn ver- aar nog altijd als een groot avontuur, zowel ositieve als negatieve

dan? Hoe ben je daar terecht gekomen?

werkte op Aruba op chool voor geestelijk kinderen, maar een gegeven ogen- nders. Dus, toen er geven moment een ntie in de krant ver- waarin ze iemand n voor het speciaal ijs op Saba, reageerde eteen op. Ik werd zen en raakte zo op rzeild. Daar reali- al heel gauw, in een piepkleine schap terecht was en. Volgens mij den er amper duizend en toen ik er was. In het voelde ik me ook heel erd, net als het eiland Ik maakte er dingen waardoor ik me heel afvroeg op welke pla- ik wel niet was terecht- en. Je kwam steeds en dezelfde mensen 's Ochtends, in de market en 's avonds in oeg, om maar wat te en."

n duwde je ook heel n een hokje. Iedereen z'n hokje waarin hij niet paste. Ik was bij eld de *teacher* uit n ik bleef de *teacher* ba tot de dag dat ik . Daar had ik veel mee, want ik vond geen van de hokjes paste waarin men veronderstelde dat ik moest passen. Als één van de weinige ongetrouwde onderwijzeressen op het eiland, had ik, bij voorbeeld, de vrijheid om te doen waar ik zin in had. Zo ging ik, om maar wat te noemen, geregeld met mijn vrienden uit. Maar dat en al de andere dingen die ik deed of niet deed, bleken een doorn in het oog van al diegenen die mij in zo'n heel smal hokje hadden geplaatst."

Maar Saba is volgens mij toch een rijke inspiratiebron voor jouw schrijverschap gebleken. Iedereen die jou kent en weet dat je daar een tijdje heb gewoond, zal geneigd zijn jouw verhalen op Saba te plaatsen.

"In principe kun je ze op ieder klein eiland in het Caribische gebied plaatsen. Want op al die eilanden waar je een heel kleine gemeenschap hebt, doen zich, volgens mij, dezelfde verschijnselen voor. Het is bekend dat roddelpraat, huichelarij, religieuze dweepzucht, sociale druk en controle op alle kleine eilanden in de regio voorkomen. En Saba is heus geen uitzondering op de regel. Van belang is dus dat de gebeurtenissen die ik beschrijf, zich in een kleine gemeenschap afspelen. Ik ging bij voorbeeld nooit naar de kerk, terwijl ik voor een katholieke school werkte. Je begrijpt dat men dit niet kon waarderen. Geen goed voorbeeld waarschijnlijk. Dit zal zeker, naast andere factoren, zoals het feit ik dat met iemand uitging, terwijl ik niet getrouwd was, ook ertoe hebben bijgedragen dat mijn contract niet werd verlengd na vier jaar. Als men je op het eiland niet mag of een ~~hekel aan je heeft gekregen, dan kun je het wel opdoeken.~~ En als je het niet uit jezelf doet, zullen ze er wel voor zorgen dat je weggestuurd wordt. Ik weet dat het met veel mensen is gebeurd in het verleden, onder andere enkele Amerikaanse *teachers*. Enkele van deze *teachers*, verlieten het eiland zonder enige vorm van afscheid. Ze zeiden, bij voorbeeld, dat ze 'eventjes' boodschappen gingen doen op een eiland in de buurt, maar je zag ze gewoon nooit meer terug. Het verloop onder het schoolpersoneel op Saba is erg groot, wat zeker niet bevorderlijk is voor de continuïteit van het schoolgebeuren."

"Maar ik kan niet ontkennen dat Saba mij heeft geïnspireerd en nog steeds inspireert. Daar heb ik bepaalde dingen meegemaakt, die ik elders niet zo gauw zou hebben ervaren, denk ik altijd. Het eiland is bijzonder vruchtbaar. Alles groeit er als bij toverslag, zal ik maar zeggen, zo gauw komt het daar op. Ik heb daar ook een orkaan meegemaakt in 1984. Toen het gebeurde, was ik er net een maand. Het was wonderlijk te zien hoe deze mensen zich dagen van tevoren heel rustig op de voorgestelde komst van de storm voorbereidden, alsof het de normaalste zaak van de wereld was. Ik heb trouwens nog steeds een band met het eiland via mijn vriend die er vandaan komt. Daardoor komt het ook altijd weer terug in mijn leven. We staan regelmatig in contact met de familieleden van mijn vriend die nog altijd op het eiland wonen, maar ook met de vrienden die ik daar heb gekregen. Vanaf het eiland kon ik ook gemakkelijk andere eilanden in de regio bezoeken. Zo ging ik bij ~~voorbeeld elke maand een paar dagen naar Sint~~ Maarten om boodschappen te doen; kleine spulletjes zoals vloeistof voor mijn contactlenzen, shag en bepaalde verse groenten halen. Maar ook hiermee hadden sommigen moeite, want men wist niet 'precies' wat ik ging doen. Ik moest ook heel erg wennen aan het regenbak water dat daar in het huishouden wordt gebruikt."

Zou je jezelf een schrijfster willen noemen, nu je deze novelle hebt gepubliceerd?

"Weet je, eigenlijk zie ik mezelf nog steeds als een aankomend schrijfster, want door deze twee publicaties, wil ik me nog geen gevestigde schrijfster noemen. Maar ik ben wel vast van plan door te gaan met het schrijven, want het heeft mij altijd gefascineerd. Voordat ik besloot mee te doen aan de literaire prijs voor het Antilliaans verhaal van het Corps Consulaire (1989), had ik al verschillende stukjes geschreven. De meeste zijn korte toneelstukjes, want schrijven voor het toneel vind ik toch het leukst. Naast de boodschap die je op een vrij directe manier wil overbrengen, vind ik het tevens betoverend om te zien en te horen hoe het geschreven woord, mijn woorden, op toneel tot leven komen."

"Op Saba is ooit één van mijn toneelstukken opgevoerd in de Youth Center in de kersttijd. Het was een groot succes. Ik heb nog enkele die opgevoerd zouden kunnen worden. Ik schrijf tevens sketches die door de kinderen op mijn school worden opgevoerd. Een van die sketches is enkele weken terug in Telefiesta op de televisie geweest. Toen ik nog op Aruba woonde, heb ik ooit enkele gedichten geschreven die in een krant zijn verschenen. Wat mij in het schrijven van poëzie fascineert, is vooral het woordspel, het onbeperkt kunnen spelen met de verschillende betekenissen, maar ook de combinatiemogelijkheden van de woorden. Nu zal ik niet zo gauw tot de publicatie van mijn gedichten overgaan, want ik vind ze, toch, meer dan mijn prozastukken, een privé karakter hebben. Op het ogenblik ben ik bezig met een jeugdboek in het Papiaments, dat ik beslist van plan ben af te maken."

Hoe heb je het schrijven van Linda's Road ervaren? Was het echt een crazyness zoals je stelt op een van de eerste bladzijden van het boek?

"Ik heb er ongeveer een jaar en drie maanden aan gewerkt. Eerst had ik het in grote lijnen opgeschreven, een soort synopsis dus. Daarna heb ik er een verhaal van gemaakt als oefening voor een cursus van Diana Lebacs, waar ik op zat. Op die cursus die drie maanden heeft geduurd, hebben we geleerd hoe je een roman in elkaar moet zetten. Dus moest ik mijn verhaal in hoofdstukken verdelen en geleidelijk aan de hoofdstukken uitwerken. Wat ik het interessants heb gevonden, was hoe je als schrijver kunt spelen met het tijdsaspect en het gezichtspunt van waaruit het verhaal wordt verteld. Ik heb in *Linda's Road* dan ook met genoegen met die aspecten geëxperimenteerd. Maar wat ikzelf het meest geslaagd vind, is het hoofdstuk waarin Linda Every, de hoofdpersoon, onderweg naar huis, een dialoog met haar overleden man voert."

"Maar één ding moet ik je wel zeggen, het schrijven van een boek is geen gemakkelijke bezigheid. Op een gegeven ogenblik was ik er zo zat van, dat ik het gewoon niet meer zag zitten. Het wilde gewoon niet vlotten. Ik had toen het gevoel dat het nergens naar toe leidde en dat ik een tijdje eruit moest. Naderhand begreep ik dat ik een *writer's block-periode doormaakte, die ruim twee maanden duurde. In die periode heb ik dan ook niet meer omgekeken naar de geschreven vellen, maar ging me met andere zaken bezig houden, die allemaal zijdelings verband hielden met het schrijven. Ik heb bij voorbeeld verschillende boeken gelezen, maar ook enkele stimulerende evenementen bezocht. Evenementen, zoals de Internationale Feministische Boekenbeurs te Amsterdam in 1992 en de Caribbean Women's Writers Conference op Curaçao, ook in 1992. In Amsterdam zat ik in de delegatie (afvaardiging) van de Arubaanse uitgeverij Charuba en kreeg de mogelijkheid om een stukje uit Linda's Road* voor te lezen voor een groot publiek. Deze evenementen hebben me enorm gestimuleerd. Ik heb tevens veel geleerd. Ik heb veel schrijvers mogen leren kennen, waardoor ik veel kennis heb opgedaan over het schrijversvak en de wereld van de uitgevers. Achteraf denk ik zelf dat het lezen en al die evenementen me geholpen hebben om het verhaal weer op te pakken op een bepaald moment."

"Gedurende het schrijfproces had ik tevens regelmatig contact met Diana Lebacs. Ik sprak veel met haar over de vordering van het verhaal, maar ook over mijn persoonlijke gevoelens ten aanzien van het boek en over de moeilijke momenten die ik doormaakte tijdens het schrijven. De dag waarop ik de laatste regel van de novelle had geschreven, voelde ik me heel erg triest. Ik werd zo depressief, dat ik Diana opbelde om erover te praten. Ze vertelde me toen dat het normaal was dat ik me zo voelde, dat het allemaal bij het proces hoorde. Aan de andere kant heeft het schrijven van een boek ook z'n interessante kanten. Gedurende het schrijfproces ben je in je gedachten aldoor bezig met het boek. En dat geeft toch wel een fijn gevoel. Je denkt bij voorbeeld veel na over de personages. Je gaat als het ware met ze naar bed en je staat met ze op. Op elk moment van de dag gingen mijn gedachten uit naar het boek. In gezelschap hadden mijn vrienden in die tijd niet veel aan mij als gesprekspartner. Men zal aan me hebben gemerkt dat ik vaak ergens anders was met mijn gedachten."

"Tijdens het schrijven van dit boek realiseerde ik me ook hoeveel macht een schrijver heeft over zijn personages. Ik herinner me nu bij voorbeeld het geval van de pater in het verhaal. Toen ik klaar was met hem, dus toen ik hem niet meer nodig had voor de lijn van het verhaal, wist ik gewoon niet wat ik met hem moest doen. Diana zei toen tegen me dat ik hem maar moest doden. Nou, wat vond ik dat erg. Ik had er echt moeite mee om me op die manier van die man te ontdoen. Op dat moment realiseerde ik me dus de bijna absolute macht van een schrijver over zijn personages. Maar als je eenmaal klaar bent met het schrijven van het boek, komt het uitgeven ervan. Dit beschouw ik als een ander proces, een andere avontuur, weliswaar interessant, maar soms ook knap zenuwslopend. Als je het manuscript eenmaal uit handen hebt uitgegeven, heb je er haast geen controle meer op. Een ding heb ik wel geleerd; je moet erg veel geduld hebben en bovendien een goede verstandhouding met je uitgever, anders gaat het niet. Maar alles brengt je langzamerhand naar het magisch moment, het ogenblik dat je het *final product* voor je ziet liggen. Het enige wat ik kon uitbrengen toen ik het boek zag, was *Wow*."

Op het ogenblik ben je dus bezig met een jeugdroman in het Papiaments, zoals je reeds zei. Maar wat tot nu toe van jou is gepubliceerd, is allemaal in het Engels geschreven. Waarom ben je overgestapt op het Papiaments? Heb je daarvoor een speciale reden gehad?

"Nee, niet echt een speciale reden. Zowel het korte verhaal *The Statia Bull* als de novelle *Linda's Road* heb ik in het Engels geschreven, omdat ze gaan over ervaringen die ik op Engelssprekende eilanden heb opgedaan en ik vond het daarbij ook fijn om in de verhalen te spelen met het Engels zoals het daar wordt gesproken. De roman waarmee ik nu bezig ben en die ik *Aventura na Mangel Haltu* (een plaats op Aruba) als titel heb meegegeven, schrijf ik in het Papiaments, omdat het in het kader van een cursus wordt geschreven. En deze cursus, die van de Sede di Papiamentu uitgaat en een jaar duurt, heeft als expliciete doel, publiceerbare manuscripten op te leveren van jeugdromans in het Papiaments. Dus de cursisten zijn nu allemaal met een manuscript in het Papiaments bezig.

Ik dus ook. Maar het is niet alleen omdat ik op deze cursus zit dat ik overgegaan ben op het Papiaments, er zijn ook andere redenen om in onze taal te schrijven. Vergeet niet dat ik werk op een school waar Papiaments de voertaal is."

"Elke dag word ik met de neus op de feiten gedrukt, namelijk dat er niet genoeg materiaal en boeken in het Papiaments voorhanden zijn voor onze kinderen. Op school zijn wij, naast het lesgeven, aldoor bezig met het vertalen van het materiaal in het Papiaments. Er is echt een nijpend tekort aan leesboeken in het Papiaments. Zeker voor die leerlingen die, als ze de leestechniek eenmaal machtig zijn, *reading machines* worden. Deze leerlingen willen op zichzelf doorgaan met het lezen in het Papiaments, maar al heel snel komt er een moment dat ze niet verder kunnen; ze 'stagneren', want er zijn niet genoeg boeken. Vooral voor die groep leerlingen in de leeftijd van twaalf tot zestien jaar is er een groot gebrek aan materiaal in het Papiaments. Dus sta ik volledig achter het initiatief van Sede di Papiamentu om het schrijven van leesboeken voor de jeugd in het Papiaments te stimuleren."

En hoe ervaar je nu het schrijven in het Papiaments?

"In het begin dacht ik dat het moeilijk zou zijn, want de start ging een beetje stroef. Maar naar gelang ik bezig ben, schijnt het best te gaan. Wel moet ik wel zeggen dat het schrijven van deze roman volledig onder begeleiding gebeurt, wat een grote stimulans en hulp betekent voor de cursisten. Je bent volgens mij veel bewuster bezig, want je wordt constant op die dingen gewezen waarmee je rekening moet houden tijdens het schrijfproces".

Kun je heel in het kort vertellen waarover het verhaal The Statia Bull eigenlijk gaat? Volgens mij lijkt het qua opzet en misschien ook qua intentie veel op Linda's Road.

"Dat klopt. Ze lijken op elkaar. En ze zijn beide op ware situaties gebaseerd. Eigenlijk wil ik een bepaalde gedachte of boodschap overbrengen op de lezers. In *The Statia Bull* laat ik een stier die dag en nacht in de weide staat, het dagelijks leven in een kleine gemeenschap op een klein eiland gadeslaan. Hij ziet dus alles wat de bewoners doen, zowel overdag als 's nachts, zowel de geoorloofde als de ongeoorloofde dingen. Zo ziet hij, bij voorbeeld hoe een buitenlandse *teacher* door de lokale (katholieke) élitegroep van de bevolking wordt behandeld. Maar op een dag staat hij er niet meer, en iedereen weet precies wat er met hem is gebeurd. In *Linda's Road* krijg je ook het dagelijks leven te zien in een kleine gemeenschap op een eiland in de Caribische Zee, maar met het verschil dat het dit keer door de ogen van een mens wordt waargenomen. Dus in het geval van *The Statia Bull* en *Linda's Road* klopt het dat ze op elkaar lijken qua opzet."

Heb je nog reacties uit de Bovenwindse eilanden gehad op The Statia Bull?

"Niet veel, maar degenen die tegenover mij reageerden, vonden het allemaal een goed verhaal. Van enkele buitenlanders op Saba weet ik dat ze het een prachtig verhaal vonden. De Sabanen zelf die het hebben gelezen, schijnen het onder andere gedaan te hebben om te achterhalen wie de mensen zijn die schuilgaan achter de namen die in het verhaal worden gebezigd. Ze menen bij voorbeeld te kunnen weten wie bedoeld wordt met Crazy Zeria en Johnnie the drunk, om maar een paar namen te noemen. Ik moet erbij zeggen dat sommigen er best lol in hebben gehad. Dat stond in een brief die ik kort geleden nog ontving uit Saba."

Bij het lezen van Linda's Road viel mij op dat de hoofdpersoon, Linda Every, zelf geen enkele drive of doel heeft in het verhaal. Zij is nergens mee bezig, ze wil niets en ze schijnt ook niets wezenlijks te doen, maar ze krijgt wel of toch een eremedaille van het Koninklijk huis?

"Ik heb met opzet zo'n personage als hoofdpersoon genomen. Ik heb ooit een zeer interessante *Caribbean play* gezien, waarin de hoofdpersoon ook niets specifieks deed. Hij werd volledig door krachten buiten hem om geleid. Ik wilde in deze novelle ongeveer hetzelfde doen. Laten zien dus dat iemand zich door allerlei krachten buiten hem om kan laten leiden. Toen ik nog op Saba woonde, heb ik iets dergelijks meegemaakt. Het was Koninginnedag en als onderwijzeres kon ik het niet maken om bij die gelegenheid weg te blijven. Dus was ik er ook bij toen enkele Sabanen op die dag een Koninklijke onderscheiding in de vorm van een eremedaille kregen uitgereikt. De traditionele lintjesregen dus. Ineens komt er een heel oude vrouw naar voren. Ik zal maar geen naam noemen. Als reden voor haar onderscheiding werd voorgelezen dat ze een arme vrouw was met veel kinderen, en dat ze elke dag op straat haar waren verkocht om haar kinderen te onderhouden. Verder had deze vrouw niets speficieks gedaan in het leven. Ik was toen gewoon met stomheid geslagen. Ik stond echt paf. Ik had er namelijk geen idee van hoe het gaat met die eremedailles op Koninginnedag."

Luty Martinez bezig met de kindertjes van haar klas op de Kolegio Erasmo.

LUTY MARTINEZ ...*schrijven over Saba*...

MERRY CHRISTMAS AND A HAPPY NEW YEAR

Eénzaamheid en de rechter hemisfeer

= door Irene Braakman =

In onze westerse maatschappij wordt vooral gewicht toegekend aan het rationele denken, tegenstelling tot de oosse samenlevingen, waar de intuïtieve kennis en elservaringen meer waa- wordt gehecht. Door erzoek heeft men aannelijk kunnen maken dat in linkerhersenhelft, ook wel nisfeer genoemd, de meer alytische, verbale en ratio- denkprocessen plaats den, terwijl zich in het chterhersenhelft de meer intuïtieve, spontave, nonver- en emotionele processen pelen, hoewel er ook wel erlappingen zijn.

De linkerhersenhelft, ook wel de zetel van ons intellect genoemdn, controleert en relativeert datgene wat ontspruit n onze rechterhersenhelft. t is hiertoe in staat door, grond van de in het leven gedane ervaringen en de r de maatschappij opge- de normen, alles af te gen, te vergelijken en te goriseren. Abstractievergen is een belangrijk kenerk van intellectueel functioneren. Ons denken en derling communiceren is elijk gemaakt door bruik te maken van symlen, alfabetten om een meenschappelijke taal te nnen hebben. Hoewel nsen dezelfde woorden nen gebruiken in hun derlinge communicatie is het toch nog steeds mogelijk dat diezelfde taal op grond van invleoden uit de rechterhersenhelft verschillend geïnterpreteerd wordt en een verschileldne gevoelswaarde toegekend kan worden.

NIET ONDERSCHATTEN

Hoewel de invloed van de rechterhersenhelft minder op voorgrond staat, moet hij onderschat worden. Het zelfs zó dat in de weten- ap, bij uitstek een linkerhemisfeer aangelegenheid, grootste vorderingen zijn worden gemaakt niet achter het bureau, maar door intuïtieve ingevingen, die in de studeerkamer ontwikkelde theorieën sluitend maken. Wanneer nu de invloed van de linker- of de intellectuele hersenhelft uitgeschakeld zou worden, kan de rechterhersenhelft z'n werking meer ontplooien. Wanneer men erin slaagt de linkerhersenhelft helemaal uit te schakelen, kan men in een buitengewone geestestoestand geraken, die het beste te duiden is als een trance. Hierin staat men maximaal open voor zintuigelijke en zelfs bovenzinnelijke indrukken. In zo'n toestand kan men bij voorbeeld geraken door hypnose of meditatie.

Maar ook ritmische muziek, herhaalde eentonige geluiden, zingen en flikkerlichten kunnen een bedwelmend effect hebben en iemand als het ware in een roes brengen, zoals ook lichamelijke activiteiten als joggen en lange afstandmarsen dit effect kunnen bewerkstelligen. Schommelbewegingen kunnen eveneens een soortgelijke uitwerking op iemand hebben. Misschien hebt u onder het schommelen in een hangmat wel eens gemerkt dat uw gedachten wegdwaalden en u ineens die éne geniale ingeving kreeg, of dé oplossing voor het probleem waarmee u zat. U had een helder moment zegt u dan. Verblijf gedurende langere tijd in een prikkelarme omgeving, maar ook slaap- of voedselonthouding en uitputting kunnen invloeden van de linkerhersenhelft verminderen en uitdoven. Dat er ook een aantal middelen zijn die dit effect tewweeg brengen mag bekend worden verondersteld. Denk maar aan alcohol, de meest gebruikte vermodelijk, marihuana en het op Curaçao veel gebruikte base of cocaïne.

Uit: Alleen rond de wereld - Eilco Kasemier & Gerard v. Straaten

Dit alles in aanmerking genomen is het mogelijk dat mensen die lange tijd alleen zijn in een situatie waar weinig beroep op hun intellectuele vermogens wordt gedaan ervaringen hebben waarbij de invloed en werking van de linkerhemisfeer verbleekt en de rechterhemisfeer z'n werking meer doet gelden. Solozeilers lijken bij uitstek zo'n groep. De monotonie van het dagelijkse bestaan, de lome bewegingen van de boot in het water, het gebrek aan een gespreks-partner om problemen, angsten en vrezen mee te delen zouden een goede voorwaarde kunnen vormen voor een verminderde invloed van de linkerhemisfeer. Het leek een aardig idee reisverslagen door te nemen en op zoek te gaan naar voorbeelden. We zijn natuurlijk afhankelijk van mensen die hun ervaringen aan het papier hebben toevertrouwd en voor het publiek openbaar hebben gemaakt.

Naast een aantal interessante voorbeelden bij solozeilers bleek er ook een reisbeschrijving te vinden van een bergbeklimmer die alleen een top van de Mount Everest, de Nanga Parbat, heeft beklommen. Hijzelf vergeleek de omstandigheden waarin hij verkeerde met die van solozeilers, al was zijn tocht misschien nog een graadje moeilijker. Hieronder volgen een aantal voorbeelden, die een veranderd beleven van de omringende werkelijkheid aantonen en die tot uiting kunnen komen in een haast mystiek beleven van de realiteit, verbondenheid met het universum, een veranderd tijdsbeleven, visuele en auditieve waarneming in de eigen angsten, wensen, verlangens en fantasieën, waanachtige ideeën, een tot leven komen van het eigen geweten en het scheppen van een fictieve metgezel bij gebrek aan een van vlees en bloed.

BERGBEKLIMMER

Het verslag van de bergbeklimmer lijkt met name ook heel illustratief voor een strijd tussen de linker- en rechterhemisfeer. Waarom iemand er alleen op uittrekt, zal van persoon tot persoon verschillen. Wat voor de één een vlucht uit de werkelijkheid is, waarin van alles is misgelopen, een huwelijk, relaties met andere mensen, ondernemingen, is voor een ander een bewijs dat hij zich zelf onder alle omstandigheden kan redden. Voor weer een ander is het een zoeken naar mystieke ervaringen en nog weer een ander een volbrenging van een jongensdroom. Het uitgangspunt zal vermoedelijk in belangrijke mate bepalen wat iemand emotioneel beleeft. De Franse wereldomzeiler Bernard Moitessier zeilde met zijn jacht de 'Joshua' om de wereld. In zijn boek *De lange route*, beschrijft hij in prachtig poëtisch proza zijn ervaringen, die hier en daar haast mystiek aandoen. Ter hoogte van Kaap de Goede Hoop beleeft hij het volgende:

"...Bespottelijk, zo gelukkig als ik ben. Ik voel me zo gelukkig, zo in vrede met het hele universum dat ik schaterend van het lachen aan dek klim om iets volkomen natuurslijks te doen. (...) Maar daar is met toch iets overkomen dat niemand zou geloven als ik het vertelde. Want zie je, daar stond een vent op het achterdek, zeker. Hij zag er overgelukkig uit en zei spottend (ik herhaal letterlijk): "Zeg, Goede Hoop, dat je zo'n lange arm hebt, dat moet verdomd handig zijn om je achterste mee te krabben, niet?" Het was wel even om bang van te worden, maar die vent was al weg voor ik hem zag gaan, terwijl ik naar achteren liep om hem zijn mond te laten houden....."

De volgende passage getuigt van een verandere tijdsbeleving:

"Alleen met de wolken en de golven, de zon en de sterren, de bakens van de zee die overal en nergens zijn, een beetje zoals die eenzame zeemeeuw die ik vanmorgen een blik pastei heb gegeven. Was dat werkelijk vanmorgen of was het gistermorgen? Ik herinner het me al niet goed meer en luister naar het geluid van het water tegen de huid. Dat was wel in de morgen, want hij ging achterop zitten en zijn veren vingen okerkleurige weerkaatsingen van de opkomende zon. En die drie meeuwen die ik op een nacht bijna heb gestreeld. Wanneer was dat? Twee weken geleden? Twee maanden? Ik weet er niets meer van (...) Vier maanden geleden ben ik vertrokken dat zou een week kunnen zijn of een jaar, het lijkt alsof dat hetzelfde zou zijn, de tijd is veranderd van dimensie."

Van een gevoel van verbondenheid met de hem omringende natuur getuigt de volgende passage, die eigenlijk niet met woorden is te beschrijven:

"Ik luister naar de zee, ik luister naar de wind, ik luister naar de zeilen die met de regen praten en met de sterren in de geluiden van de zee en ik heb geen slaap. Ik denk aan Williams Willis, helemaal alleen op zijn vlot van balsahout, maandenlang op de Stille Oceaan, met de zee voor hem alleen, midden in het heelal. En soms hoorde hij de vezels van zijn leven. Sedert enige tijd hoor ik die ook. Maar ik zal het niet kunnen uitspreken of het laten meevoelen. (...) Ik zal ze alleen mijn scheepsjournaal kunnen geven, met de vogels, de wind, de zee, de middaghoogten en de probleempjes van het dagelijkse leven. Het echte journaal is geschreven in de zee en in de hemel, dat kun je niet fotograferen om het aan anderen te te geven. Dat is langzamerhand ontstaan uit alles wat ons in die maanden omringt, het geluid van het water tegen de scheepshuid, het geluid van de wind die langs de zeilen glijdt, de stilte vol geheimen tussen mijn schip en mij, net zoals ik het bos heb horen praten toen ik een jongen was."

Het zijn zulke haast niet in woorden uit te drukken ervaringen, die ook een dichter tot het schrijven van een gedicht, een schilder aan het schilderen en een componist aan het componeren van een muziekstuk zou kunnen brengen. Ultieme ervaringen die aan de rechterhemisfeer ontspruiten. Bij Alain Bombard, die met een vlot alleen de oceaan overdreef, vinden we de volgende passages, waarin de schrijver met zijn eigen angsten geconfronteerd wordt:

"...de echo's (...) gaven de indruk vreemde dieren te zijn, die met elkaar praatten. Voor de eerste maal drong het tot me door wat werkelijke eenzaamheid betekent (...) Als je helemaal alleen bent, lijkt alles bedriegelijk, alles schijnt de spit met je te drijven. Niemand bij je te hebben, die de indrukken, die je krijgt, kan bevestigen of weerleggen. Ja, - toen had ik inderdaad de indruk slachtoffer te zijn van een zinsbegoocheling, die mij ieder begrip voor de werkelijkheid ontnam. Ik had niemand om mij heen nodig (...) Langzamerhand ontwikkelde zich bij mij een vreemde angst voor een vijandige gezindheid van onbezielde voorwerpen (...) Ik kreeg een gevoel van vervolgingswaanzin."

Wat iemand in een situatie helemaal alleen, zonder relativerende en corrigerende mogelijkheden bij de hand, beleeft, zal ook erg afhangen van zijn of haar karakter en de al dan niet verborgen angsten die op de achtergrond toch al aanwezig waren.

Eilko Kasemier zeilde met zijn 'Bylgia' rond de wereld en bij tijd en wijle zag hij een uiterst plezierig figuurtje aan boord verschijnen, die zo maar uit het niets opdook en met hem in gesprek raakte. Dit figuurtje, de Noorse godin Bylgie, waarnaar naar haar zeggen, zijn schip was genoemd, had veel kenmerken van zowel z'n eigen geweten als van een reisgezel en maande hem bij voorbeeld aan zich niet druk te maken over het gebied waar hij bezig was door heen te zeilen. Of ze ried hem aan wat meer aandacht aan z'n uiterlijk te besteden en z'n veel te lange baard af te scheren. Of ze geeft commentaar op dingen die hij doet.

Een schitterend en vermakelijk voorbeeld van een zinsbegoocheling kunnen we vinden bij Joshua Slocum, in zijn boek *Met de Spray de wereld rond* als hij door ziekte en koorts geveld met het schip door een storm heen vaart:

"... vanuit de kajuitstrap naar buiten kijkend, zag ik tot m'n grote verbazing een lange kerel aan het stuur staan. Z'n ruwe handen omvatten de spaken van het wiel als een schroef. Kunt u begrijpen hoe verwonderd ik was? Hij zag er uit als een vreemde zeeman en de grote rode hoed die hij droeg, stond op zijn linkeroor en staf af tegen een ruige zwarte baard. Men zou hem voor een zeeschuimer gehouden hebben. Terwijl ik deze ruwe verschijning aanstaarde, vergat ik de storm en was beniewud of hij gekomen was om mij de nek af te snijden. Dit scheen hij te raden. *Señor*, zei hij, z'n hoed afnemend, 'ik ben hier niet gekomen om u kwaad te doen. Ik heb altijd als vrij man gevaren, maar was nooit slechter dan een *contrabandista*. Ik ben een van Columbus' bemanning. Ik ben de loods van de Pinta en gekomen om u te helpen. Blijf maar rustig liggen, *señor* kapitein, ik zal uw schip vannacht wel besturen. U hebt een *calentura*, maar morgen zult u weer geheel in orde zijn'. Ik dacht, wat voor duivel is dat die daar zoveel zeil durft voeren? En weer scheen hij te raden wat er in mij omging, want hij riep: "Ginds vooruit die 'Pinta'; we moeten haar inhalen. Méér zeil, méér zeil! *Vale, vale, muy vale*! (...) Ik deed moeite om mijn matras uit te spreiden en daarop te gaan liggen in plaats van op het harde dek, m'n ogen steeds gevestigd op de vreemde gast, die, nogmaals, opmerkende dat ik slechts pijn en *calentura* zou hebben, zich inwendig verkneuterde en een woest lied inzette:

High are the waves, fierce, gleaming
High is the tempest rear!
High the seabird screaming!
High the Azore!

Ik geloofde dat ik nu aan de beterende hand was, want ik werd nijdig en klaagde: "Stop alsjeblieft met dat geschetter. Die Azore van jou had allang moeten slapen, als het een behoorlijke vogel was geweest."

Toen de pijn en de *calentura* over waren, was de woeste gast verdwenen, waarschijnlijk teruggekeerd naar de spookachtige 'Pinta'. Hij had Slocums schip in ieder geval veilig door de storm heen geloodst.

In het boek *Nanga Parbat* beschrijft Hans Messner hoe hij geheel alleen de westwand een van de bergtoppen van de Himalalaya, de Nanga Parbat, beklom met het doel de achtduizendmeter hoge top te bereiken. Behalve de eenzaamheid, in een hachelijke situatie die hoge eisen stelt aan iemand alertheid, spelen hier ook nog de fysieke eisen, die een hoogte van meer dan zesduizend meter hoogte aan iemand stellen, naast de zorg om het toebereiden van voedsel. In deze situatie raakt de schrijver in een dialoog, of liever haast een strijd, tussen zijn rechter en zijn linkerhemisfeer en kunnen we zien dat er een voortdurende overschakeling is tussen beide hersenhelften:

"...ik ben behoorlijk moe en laat mijn hoofd op het windjak rusten, dat ik als kussen op de mat gelegd heb. Pas nu denk ik eraan op mijn horloge te kijken. Het is een paar minuten over achttien uur. Plotseling heb ik het gevoel alsof ik zweef. Het is alsof ik heel licht ben. Maar ik ben niet bang om te vallen. Ik denk en voel niet meer op een normale manier. Dan weer lig ik er uitgeput bij. Afwisselend moe en zwevend! Ik neem het allemaar waar, eerst afwisselend, daarna ook gelijktijdig. Ik schommel tussen de normale waarnemingen en deze niet alledaagse gevoelens. Na een poosje worden deze gevoelens weer van elkaar gescheiden en heb ik het gevoel dat ik langs het tentdoek zwwef en op mezelf neer kijk. Daarna is het weer omgekeerd. Het is meer dan louter gevoel, ik zie alles als een beeltenis voor me, dan weer van boven, dan weer van onderen. (...) Over geen van beide gevoelens kan ik precies denken of ze tot uitdrukking brengen. Hoe vaag de beeltenis ook is, des te helderder is het besef meteen erna. Opnieuw praat ik met iemand en niet alleen met mezelf. Ik ben ervan overtuigd dat ik met mensen spreek, met wezen, die ik uit mijn ooghoeken denk te zien. Nee, dat zijn werkelijk geen hallucinaties (...) Ik ben er zeker van dat hier mensen zijn, maar ik kan ze niet zien. Ik praat met ze, maar ik weet niet of ik daarbij hardop spreek. Ik wil ook niets concreets vaststellen, ik ben er alleen, neem alles in me op - ben dat alles zelf. Met mijn verstand geloof ik zelf niet aan deze begeleiders, maar zodra ik ophoud met denken, zijn ze er weer. Voor mij is het duidelijk dat deze stemmen van buiten komen. Zo nu en dan zeg ik weer tegen me zelf: het bestaat niet dat er iemand tegen me praat. Ik ben toch allen." Maar ook dit gevoel wordt teniet gedaan door de tegenwoordigheid van stemmen. Ik weet niet of ik dingen formuleer of niet. Ik deel anderen gedachten mee in het sterke bewustzijn dat deze anderen er zijn."

Uit alle aangehaalde voorbeelden zal duidelijk zijn geworden dat eenzaamheid, ontberingen en bedreigingen een grote wissel trekken op iemands geest. Dat daarbij iemands geweten, de eigen angsten, wensen, verlangens en fantasieën tot leven zullen kunnen komen, is hopelijk duidelijk geworden. Uit de aangehaalde teksten zal ook duidelijk zijn geworden. Uit de aangehaalde teksten zal ook duidelijk zijn geworden dat wat voor de een een uitermate prettige mystieke ervaring is voor de ander angstig en bedreigend kan zijn. Veel zal afhangen van het uitgangspunt, de reden waarom iemand de reis ondernam. Was er sperake van hallucinaties? Misschien herkregen de volwassenen in de beschreven omstandigheden weer een vermogen dat ze alas kind kwijt waren geraakt, toen de rationele en intellectuele hersenhelft tot wasdom was gekomen. Een vermogen om fantasieën tot leven te roepen in tijden van 'nood'.

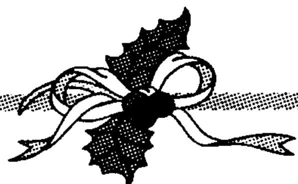
Ik zou het aan ieders eigen oordeel over willen laten of de waargenomen zinsbegoochelingen tot hallucinaties verheven moeten worden of niet. We zouden ons kunnen afvragen hoe wij zelf in soortgelijke situaties zouden reageren. Wij, die onszelf normaal noemen. Waar ligt überhaupt de grens van normaal? Misschien is er wel helemaal geen grens. Is dat alleen maar een standpunt van onze linkerhemisfeer?

Inspiratiebronnen:
1. *The Tao of Physics. Frithjof Capra, 1976*
2. *Whole brain thinking. Working from both sides of the brain to achieve peak performance. Jacquelyn Wonder & Priscilla Donovan, 1984*
3. *De lange route. Alleen tussen hemel en zee. Bernard Moitessier, 1985*
4. *Leven van de zee. De belevenissen van een vrijwillig schipbreukeling. Alain Bombard, 1953*
5. *Alleen rond de wereld. Eilco Kasamier; in beeld gebracht door Gerard van Straaten, 1982*
6. *Met de 'Spray' de wereld rond. Joshua Slocum, 1985*
7. *Nanga Parbat. Alleen naar de top. Hans Messner, 1980*

Uit: Met de spray de wereld rond - Joshua Slocum

Symbool van monumentenliefde Temminck Groll:

'Lelijke nieuwbouw nog storender dan sloop'

Toen Coen Temminck Groll - nu bijzonder hoogleraar aan de Universiteit van Amsterdam - in 1962 voor het eerst naar Curaçao kwam, vond hij het West-End en het Grahamgebouw maar storende elementen in het stadsbeeld. Tien jaar later kwam hij op het eiland en zijn mening terug. "Ik vond ze ineens een leuke vertaling van een internationale architectuurstroming uit de jaren twintig. Ja, een verschuiving in de opvattingen over monumenten. De relatief jongere monumenten traden geleidelijk aan op de voorgrond".

Aanvankelijk haalde men nog z'n neus op voor deze twintigste-eeuwse gebouwen: op de vroegere inventarisaties van Curaçaose monumenten worden Graham en West-End niet eens genoemd. Nu ondersteunt Temminck Groll zelfs acties die gevoerd worden voor het behoud ervan.

Er is in de loop der tijden meer veranderd in de inzichten. Keek de monumentenzorg in de jaren zestig vooral naar de individuele gebouwen als Penha, de synagoge, Fort Amsterdam en dergelijke, tegenwoordig is er veel meer waardering voor de stedebouwkundige samenhang. "Neem nou die prachtige topklasse achttiende-eeuwse huizen in de Breedestraat. Niet alleen het huis op zich, maar het feit dat het er een *paar* zijn maakt de straat zo mooi".

Dat kan van Pietermaai niet meer worden gezegd. Temminck Groll is flink geschrokken. Bij zijn laatste bezoek (in 1992) zag het er nog aardig uit. In betrekkelijk korte tijd heeft het verval echter flink toegeslagen. Hij ziet heus wel dat er een paar panden zijn of worden opgeknapt. "Maar tegenover twee opgeknapte panden staan zes ruïnes", zegt hij met een somber gezicht. "In Otrobanda is het gelukkig net omgekeerd".

Aanwijzing van de monumenten was dan ook dringende noodzaak. Persoonlijk had de professor het verstandiger gevonden om de aanwijzing van de monumenten te scheiden van de subsidieregeling. Net zoals dat in Nederland gebeurt. Daar wordt je huis tot monument aangewezen, wat betekent dat je zonder vergunning niet mag slopen of veranderingen aanbrengen. Na de aanwijzing kun je er bezwaar tegen maken, de rechter beoordeelt dan wiens belang het zwaarst weegt.

Op Curaçao geldt hetzelfde; alleen krijg je hier naast plichten direct ook een recht, namelijk dat op restauratiesubsidie. Bij loskoppeling van aanwijzing en subsidieregeling had op Curaçao al veel eerder met de aanwijzing gestart kunnen worden, meent Temminck Groll. Nu is gewacht tot de financiën en organisatie van het Monumentenfonds geheel rond waren.

"Ze zeggen dat je de aanwijzing er hier nooit door had gekregen, als je er niet ook de rechten bij haalt. Ach ja, het is hier ook anders dan in Nederland. Daar is alles afstandelijker. Daar ken je de minister niet persoonlijk".

Aan de andere kant hoeft beschermen van monumenten niet altijd iets te kosten, denkt de hoogleraar. "In het begin wel, dan moeten de vervallen gebouwen immers worden opgeknapt. Daarna moet je ervoor zorgen dat de eigenaars hun monument met begrip onderhouden. Dan heb je bijna geen restauratie meer nodig. Tot in de jaren twintig was het vanzelfsprekend dat dat gebeurde. Men schilderde zijn huis elk jaar waardoor het in prima staat

bleef. In Nederland is men nu al zo ver dat men een onderhoudssubsidie heeft ingevoerd. Met bijvoorbeeld tien keer 10.000 gulden onderhoud kun je een miljoen aan restauratie uitsparen. Dat is veel beter dan een diepzinnige discussie over hoe je gaat restaureren. Dat moet op den duur overbodig zijn".

Temminck Groll denkt dat Saba al vrijwel direct in de tweede onderhoudsfase kan springen. "Daar heeft tot nog toe een vrij natuurlijke monumentenzorg plaatsgevonden, omdat de Sabanen het accepteren dat regelmatig onderhoud iets heel gewoons is".

In zo'n tweede fase is er eigenlijk alleen nog maar sprake van verval bij huizen uit niet verdeelde boedels, denkt Temminck Groll. "Die zou je moeten kunnen onteigenen", luidt zijn onverbiddelijke standpunt. "Dat gebeurde in de middeleeuwen ook bij een leegstand van meer dan tien jaar. Dat zijn hele gezonde regels. Je moet wel, als je van de rotte kiezen af wil. Laten sloffen kan ook niet".

Behalve rotte kiezen heb je soms ook gaten in het stadsgebit. Van een pand dat dermate bouwvallig was, dat sloop de enige oplossing leek. Of een ongeïnteresseerde eigenaar die zijn aftakelende bezit met de grond gelijk liet maken om er iets nieuws of een parkeerterrein voor in de plaats te zetten. Dat is immers vaak veel goedkoper dan goede restauratie.

Die nieuwbouw mag best modern zijn, maar in een supergevoelige omgeving als bij voorbeeld de Breedestraat moet je wel oppassen, denkt Temminck Groll. "Daar moet je toch in elk geval dezelfde mate van verfijning hebben. Ritme, kleur en reliëf dienen aangepast te zijn aan de oude huizen. Er moet respect zijn voor wat er is. Als je hele lelijke nieuwe gebouwen, van die monstruositeiten ertussen zet, dan is dat nog storender dan sloop of verval".

Van de zogenaamde Disney-architectuur, namaakmonumenten, gruwt hij helemaal. "Dan doe je onrecht aan de bestaande oude gebouwen. De mensen denken dan al gauw dat die ook niet echt zijn".

Bij het Curoil-, het MCB-gebouw en de bibliotheek, alle drie aan het Waaigat, zijn de architecten 'gelukkig' niet in dergelijke imitatie vervallen. "Zij hebben duidelijk naar de omgeving, in dit geval Scharloo gekeken; onder toepassing van moderne vormen hebben zij gezocht naar een stijl die past in de architectuur van Curaçao. Die drie gebouwen zijn typisch voor hier. Je kunt ze niet in Indonesië of in Europa neerzetten".

Want ook al constateert de professor een duidelijke verwantschap tussen de Nederlandse architectuur over de hele wereld, elk land drukt toch zijn eigen stempel daarop. In zijn lezing twee maanden geleden in *Kranshi Bieu* liet hij bij voorbeeld telkens weer die typische Hollandse steile trap zien. Maar wel in elk land met andere, lokale kenmerken.

Een voorbeeld van zo'n regionale variant is het bolle zuiltje dat je alleen op Curaçao en in het noorden van Venezuela ziet. "Het is een Curaçaose variant van de klassieke zuil. Vermoedelijk mede ontstaan omdat men ze op het eiland niet van natuursteen maakte, maar van gepleisterde baksteen. Daardoor worden ze iets gedrongener".

De grote opkomst bij zijn lezing maakte een ding wel duidelijk: Temminck Groll, de eerste die zich op Landsverzoek aan een inventarisatie van de monumenten op de - toen nog - zes eilanden waagde, symboliseert kennelijk de monumentenliefde op het eiland.

Een symbool dat zich inmiddels voortgeplant heeft in zijn leerlingen. Tijdens zijn hoogleraarschap 'Restauratie van Gebouwen' in Delft leidde Temminck Groll immers verschillende Curaçaoënaars via een hoofd- of bijvak op. Sindsdien gebruiken ze de bij hem opgedane kennis in overheidsdienst, bij een architectenbureau of voor zichzelf.

Dat betekent echter niet dat het eiland het nu verder wel zonder Temminck Groll af kan. Dat blijkt onder meer uit de snelle inschrijving van twintig architecten voor de workshops die Temminck Groll hier vorige maand hield samen met ir. Frans Brugman (UNA) en ir. Michael Newton (DROV). Daar gaf de hoogleraar door wat hij weet van de algemene en internationale richtlijnen omtrent restaureren. Vertelde hij hoe je met monumenten en hun omgeving zou moeten omspringen.

Zo kwam de vraag op of je de shutter-ramen nog wel in ere moet herstellen. Tegenwoordig hangt in bijna elk kantoorvertrek immers een airco en dus moet er glas in de ramen. Temminck Grolls antwoord op zulke vragen is even simpel als diepzinnig: "Wees voorzichtig met wat je vindt en ga daar met een maximum aan respect mee om. Alles heeft waarde, als het karakteristiek is voor de plek waar het staat".

Open Monumentendag begin 1994

Promo: waakhond voor bedreigde monumenten

Talloze instanties houden zich op Curaçao bezig met de monumenten en hun bescherming. Geen enkele stichting of organisatie treedt echter naar buiten met een specifieke doelstelling als 'het bevorderen van de waardering van de historische bebouwing bij de eilandelijke bevolking'. "Dat vonden wij een gemis", zegt Robbin Martina. Reden waarom hij samen met een aantal gelijkgezinden de stichting *Pro Monumentu* (Promo) heeft opgericht.

Martina is voorzitter van de stichting. Samen met het dagelijks bestuur en een aantal enthousiaste leden vormt hij een actieve kern, die het behoud van en de waardering voor de Curaçaose monumenten propageert. "Dat kan zelfs zo ver gaan dat we in geval van dreigende sloop van een historisch pand in actie komen. We vervullen dus ook een soort waakhondfunctie, zowel in de richting van de overheid als van de monumenteneigenaar", laat hij een tikkeltje strijdlustig weten.

Primair gaat de aandacht van de Promoleden echter uit naar de bewustmaking van de eilandelijke bevolking van het historisch erfgoed dat Curaçao rijk is. Een van de middelen om dat te bereiken is het organiseren van een open monumentendag. "We willen binnen enkele maanden zo'n dag houden. In de oude joodse wijk Scharloo wordt dan een vijftiental panden voor het publiek opengesteld. Sommige panden kunnen helemaal van binnen worden bekeken, van andere gebouwen is alleen een deel te bezichtigen. We zorgen ervoor dat in elk huis vrijwilligers aanwezig zijn, die desgewenst informatie geven".

Speciaal voor deze dag werkt Promo aan een begeleidend krantje dat de geschiedenis van de panden beschrijft en een routebeschrijving geeft. "We hopen door zo'n open dag de Curaçaoënaar meer waardering bij te brengen voor de historisch en architectonisch waardevolle panden in deze wijk", zegt Martina.

De Promo-leden hebben ook de openbare bibliotheek op Scharloo zover gekregen dat zij medewerking verleent aan deze open dag. In het auditorium vertoont de bibliotheek op die dag enkele historische films, die een beeld van het oude Willemstad geven.

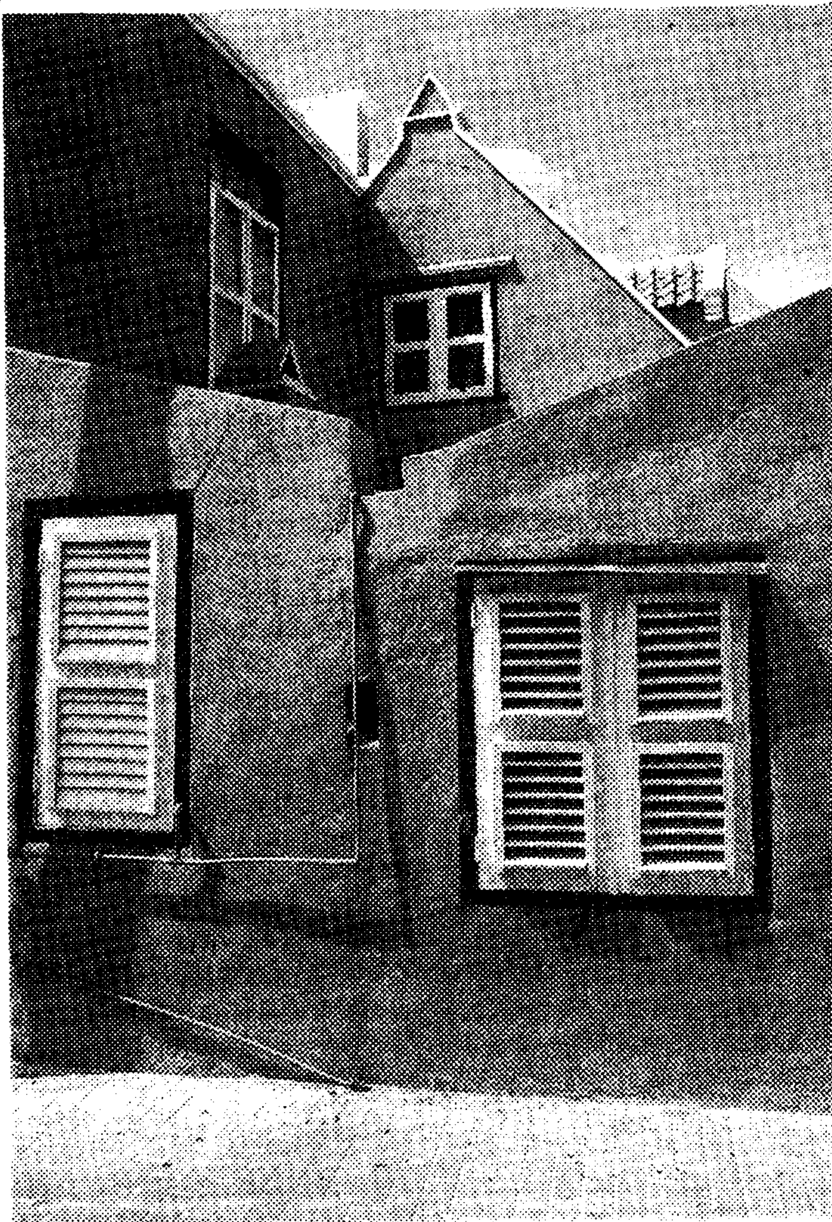
Een vraag naar het financiële aspect van dit grootse plan ontlokt een brede glimlach aan Robbin Martina. "Ja, het geld. We, dat wil zeggen secretaris Sandra Lewis-Nieuw, penningmeester Bert Kuiper en ikzelf zijn druk bezig fondsen te werven voor deze open dag. Er zijn natuurlijk altijd bedrijven die het belang van het behoud van historisch Willemstad hoog in het vaandel hebben staan. We hopen van hen financiële ondersteuning van onze doelstelling te krijgen".

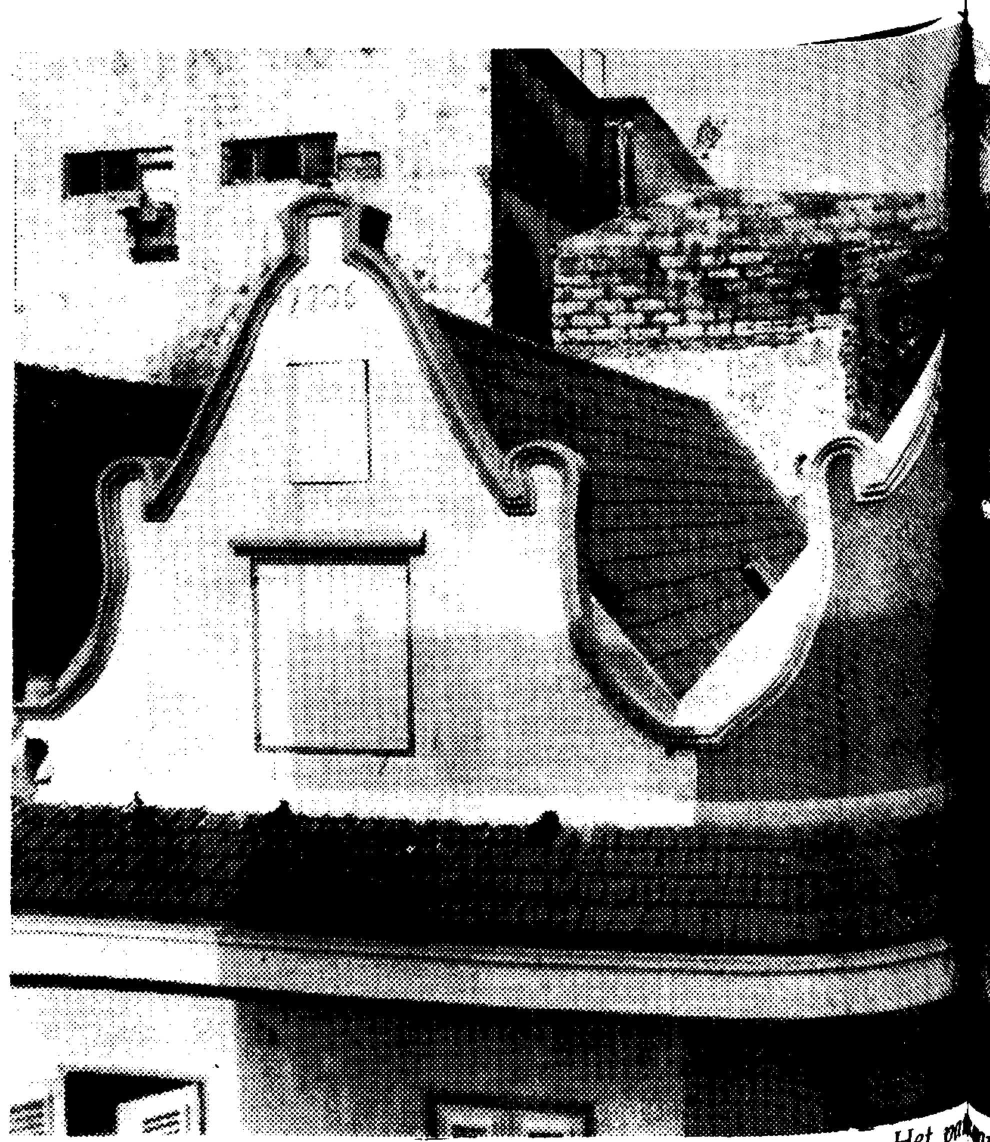
Martina sluit uitbreiding in de komende jaren naar andere wijken niet uit. "Alles hangt af van de respons in het eerste jaar. Maar wat ons betreft willen we graag meer huizen openstellen. In Europa werkt die formule heel goed. Daar hebben ze elk jaar in september zo'n open monumentendag; ook de monumentenbezitters ervaren het als een hele belevenis om hun huis op die dag aan het geïnteresseerde publiek te laten zien".

Promo heeft nog meer activiteiten in petto, al zullen die volgens de Promo-voorzitter even moeten wachten tot na de open monumentendag. "We denken aan het geven van rondleidingen en het organiseren van workshops, tentoonstellingen en lezingen. Maar daarvoor kunnen we best meer enthousiastelingen gebruiken", zegt hij. "Want de organisatie van een en ander kost wel heel veel tijd".

Zolang Promo haar doel maar bereikt, vindt Martina dat echter niet erg. "Het moet op den duur heel gewoon gevonden worden, dat de Curaçaose monumenten een speciale waarde vertegenwoordigen. Ze vormen immers een essentieel onderdeel van de Curaçaose geschiedenis".

■ *Een opgeknapt woonhuis in het Stegengebied (O.). Het pand is eigendom van de stichting Monumentenzorg, die mede zorgt voor de grote vooruitgang in de wijk Otrobanda, die ook Temminck Groll constateert. (foto: Michael Newton).*

■ *Een huis, twee gevels, twee jaartallen: links 'onze' jaartelling, rechts de joodse variant.*

Het pa... straat.

Restauratie Willemsta

Een snell
een lang

Het moge uniek heten voor Curaçao: een plan uit 1990 dat anno 1993 al aan zijn uitvoering is begonnen. In tegenstelling tot zoveel andere Curaçaose plannen en rapporten is het Monumentenplan Curaçao erin geslaagd zelf geen monument te worden. Wanhopige critici twijfelden wel eens aan de goede afloop, maar op 29 november 1993 wees de dienst Ruimtelijke Ontwikkeling en Volkshuisvesting (DROV) dan eindelijk de eerste panden tot beschermd monument aan. Vanaf dat moment mag Curaçao hopen op een restauratie-bloei, gevolgd door monumentale vruchten.

Landhuizen, stadswoonhuizen en eenvoudige huisjes wisten soms drie eeuwen lang alle stormen en onlusten te weerstaan. Alleen tegen die ene heftige, de storm van de industrialisering en de vooruitgang, waren zij niet bestand. In de tweede helft van deze eeuw sloeg het verval goed toe. Bewoners trokken uit de binnenstad naar de nieuwe wijken die rond het Schottegat waren opgetrokken. De nieuwe huizen oogden van binnen en van buiten aantrekkelijker dan de oude stadswoningen, die vaak niet ingesteld zijn op de eisen van de moderne tijd. De opkomst van de auto maakte bovendien het dagelijks vervoer van en naar het stadshart makkelijk.

Hoewel sommigen zich realiseerden dat een stuk culturele geschiedenis aan het afbrokkelen was, liepen de eerste pogingen tot opbouw op niets uit. Een informele Monumentencommissie deed in 1945 verstrekkende aanbevelingen zoals de instelling van een sloopverbod, een subsidieregeling, een Monumentenraad, die advies moest geven en een fonds dat monumenten zou verwerven, restaureren en beheren. De commissie en haar plannen bleven echter wat ze waren: informeel.

De volgende fase bestond uit diverse monumenteninventarisaties. Prof. dr. M.D. Ozinga beet in 1954 de spits af. Daarna volgden in 1967 en 1976 prof. dr. C. Temminck Groll en in 1986 - in samenwerking met de DROV - ir. Fernando Julian Labraña. Daarbij was Ozinga in 1954 de eerste die naast het belang van de landhuizen ook de waarde van de architectuur van de binnenstad erkende.

Dank zij de inventarisaties wist men weliswaar hoeveel monumenten Curaçao op dat moment bezat en in welke staat ze verkeerden, maar daarmee was nog geen beleid ontwikkeld. Wat moest er gebeuren en hoe? Bij de DROV was diensthoofd Butôt al wel bezig geweest met de aanzet tot een monumentenbeleid, maar de doorslag gaf waarschijnlijk het door de Verenigde Naties uitgeroepen Wereld Decennium voor Culturele Ontwikkeling (1988-1997). In dat kader wilden oud-minister van Onderwijs en Cultuur J. Veeris en drs. A. van der Staay (Nederlandse Nationale Unesco Commissie) ook iets aan Willemstad doen en zo legden zij de grondslag voor een eilandelijk Monumentenplan.

Als basis diende een hernieuwde inventarisatie van de monumenten in 1989 door ir. Michael Newton van de DROV en tekenaar Ro Croes, een bijgewerkte versie van de eerdere inventarisaties. In tegenstelling tot Temminck Groll en Julian Labrana keken Newton en Croes niet naar de monumenten sec, maar ook naar hun positie in het straatbeeld. "Een belangrijk uitgangspunt", zegt Newton nu, "was het effect dat sloop zou hebben op het straatbeeld. Zou dat het totaalbeeld van het historisch straatje verstoren? Zo ja, dan moest zo'n gebouw in principe behouden blijven. Als je alleen naar de architectonische hoogtepunten kijkt, verdwijnen op den duur de eenvoudige bouwwerken en daarmee het historisch karakter van een buurt".

Als voorbeeld noemt hij het Stegengebied, waarin nu de eerste monumenten zijn aangewezen. "Dat is een heel compact gebied dat nog bijna helemaal authentiek is. Er zitten wel een paar gaten in, maar als totaal is het gaaf".

...n de Heeren-

Restauratiespecialist Langenfeld over 'terug naar toen'

Aan de meegolvende goot herkent men de meester

= door Elisabeth de Montsouris =
Foto's: Ken Wong

Zijn vingers jeuken als hij het totaal verwaarloosde Landhuis Ronde Klip ziet. Dat zou hij zo willen restaureren; nu het nog kan. En dan bij voorkeur met de oude materialen van vroeger. Want dat kan best, weet Henk Langenfeld te vertellen. Hij is door Betonbouw naar Curaçao gehaald vanwege zijn specialisatie in de restauratie. Na in Amsterdam onder meer gewerkt te hebben aan het Centraal Station, diverse grachtenpanden, het Joods Historisch Museum en de Portugese synagoge, heeft Langenfeld op Curaçao belangwekkende gebouwen als Huize Belvedère, Huize Halman, Scharlooweg 55 (Rabo-bank) en het Radio Hoyer-gebouw onder handen gehad.

Vanaf zijn dertiende zit hij al in het vak. Toen werd de lastige Langenfeld van de lts getrapt omdat hij niet te handhaven was. Het leerlingenstelsel was het enige alternatief: overdag werken als krullenjongen en 's avonds op school de theorie. Nieuwbouw, restauratie, onderhoud, alles passeerde de revue. De oude ambachtslieden wisten bij de kleine Henk echter de liefde voor de restauratie over te brengen. En die liefde is in de 33 daaropvolgende jaren nooit gaan roesten. "Het is boeiend en afwisselend werk", zegt hij zelf. "Geen enkel restauratieproject is gelijk aan het voorgaande".

Het begint al met het zoeken naar de oorspronkelijke staat van het pand. Als er geen bouwtekeningen zijn, is men afhankelijk van oude foto's of prenten in het archief; en van mensen die nog weten hoe het er vijftig jaar geleden uitzag. Halverwege deze eeuw waren de meeste monumenten immers nog niet aan verval en verloedering prijsgegeven.

Hoever je terug moet gaan voor de originele staat is altijd een twistpunt. Als het aan Langenfeld ligt, wordt de buitenkant van een historisch pand zoveel mogelijk in de oude staat teruggebracht. Wanneer er echter een jaar of zestig geleden veranderingen zijn aangebracht in het oorspronkelijke ontwerp, is hij er voorstander van om die veranderingen als historisch gegeven te accepteren en dus te laten zitten.

Hij vertelt hoe tijdens de workshops over restauratie van prof. Temminck Groll bleek dat hij als enige die mening was toegedaan. Maar de meester zelf was het wel met hem eens, voegt hij er direct en niet zonder enige trots aan toe.

"Het ging om Scharlooweg 81, een huis in landhuizenstijl. In 1903 heeft de eigenaar aan de voorkant een soort balustrade opgetrokken, zodat het beter paste in de stijl van de overige huizen in de straat. Hij hoopte dat zijn pand daardoor meer aanzien kreeg.

Iedereen in de workshop vond dat de muur weg moest. Op zich begrijpelijk, want het is een lelijk ding. Maar het verhaal erbij is leuk en daarom vind ik dat je het gebouw zoals het nu is intact moet laten".

Voor het interieur is Langenfeld coulanter. Hij realiseert zich dat de oude indeling niet altijd even praktisch is voor de soms nieuwe bestemming. Dat betekent echter nog niet dat hij het eens is met die architecten die menen dat je een hele verdieping opnieuw en naar eigen inzicht kunt indelen. "Ik ben er voor om minstens een ruimte intact te laten. In Belvedère bij voorbeeld hebben we de hal helemaal in de originele staat hersteld. De trap, de nisjes, alles is bij het oude gelaten".

Ook door het gebruik van de juiste materialen is nog veel goed te maken in een pand dat verder aan de eisen van deze tijd moet zijn aangepast. "Het dient functioneel te zijn, maar dan wel met behoud van de authentieke details".

Een goed voorbeeld van hoe het niet moet is volgens Langenfeld het dit jaar gerestaureerde KabNA-pand aan de De Rouvilleweg. "Daar zijn van die lelijke systeemplafonds gebruikt in plaats van een houten balklaag of geverfde gipsplaten", stelt hij met [illegible] vast. En dan heeft hij het maar niet eens over de opstelling van de airco's. Het gaat hem te zeer aan het hart.

Dat geldt ook voor de restauratie van het stadswoonhuis Arrarat; een duidelijk voorbeeld van hoe het niet moet, stelt hij met enig beroepsverdriet vast.

Hoewel het in- en exterieur van een te restaureren pand onder verantwoordelijkheid van de architect vallen, heeft Langenfeld als hoofduitvoerder van de aannemer wel de nodige inbreng. "Die eigen bijdrage in de restauratie, dat is nou juist het leuke, al doe ik het heel voorzichtig. Je moet niet direct op de bekende tenen gaan staan. Maar er bestaat gelukkig een goed samenspel tussen architecten en aannemers op het eiland. Ze kunnen prima met elkaar overweg, wat de restauratie alleen maar ten goede komt. De meeste architecten op Curaçao missen op dit gebied nu eenmaal het nodige aan praktische ervaring. En dat realiseren ze zich maar al te goed. De workshops van Temminck Groll waren niet voor niets zo druk bezocht".

Volgens de restauratiespecialist moet je er bij dit soort werk wel op letten dat je het niet te mooi wilt doen. "Soms is iets zo mooi en zo strak gedaan, dat het authentieke verloren gaat. Laat die troffelslag maar zien als je een muur pleistert. Die zat er vroeger ook".

■ *De balustrade, die aan het begin van deze eeuw voor het pand Scharlooweg 81 werd gezet. Daardoor zou het pand in landhuizenstijl meer passen bij de chique huizen uit de buurt.*

Een mooi voorbeeld vindt hij Radio Hoyer. In de bouwmuur zaten diverse slagen. Toen op die muur een nieuwe betonnen goot gestort moest worden, liet Langenfeld die met de muur meegolven. "Mijn baas kwam kijken en zei meteen dat dat niet kon. Ik moest de goot recht houden. Net toen ik hem aan het overtuigen was van mijn standpunt, kwam Schoevers van Monumentenzorg langs. Die was het gelukkig met me eens. Hij wilde ook geen strakke goot".

Nu de eerste beschermde monumenten officieel zijn aangewezen verwacht men in de bouw een hausse aan restauratieprojecten. Gespecialiseerde vakkrachten ontbreken echter. In de nieuwbouw is nu eenmaal sneller en makkelijker geld te verdienen.

Langenfeld zelf heeft in de afgelopen tweeëneenhalf jaar een ploegje van een man of zeven weten op te leiden. "Ze hebben er aardigheid in en weten precies wat ik wil. Ik kan ze zonder moeite op een project loslaten, maar het zijn er natuurlijk veel te weinig. En nieuwe mensen opleiden is praktisch een dagtaak. Een geplande restauratiecursus aan de mts is na een introductie-avond helaas nooit van de grond gekomen, dus als er niets gebeurt, loopt het vakmanschap terug".

Continuïteit in de restauratiewerkzaamheden is volgens Langenfeld dan ook het enige wat kan helpen. Want elke aannemer heeft dan ook wel zijn eigen ploegje, als een project klaar is, wacht er meestal geen nieuwe klus. "Dan ben je de vaklui dus weer kwijt. Als we nu inderdaad op een geregelde basis werk krijgen, betekent dat dat je ook meer mogelijkheden krijgt om mensen op te leiden. Binnen tien jaar kunnen we dan weer een aardige ploeg vakmensen op Curaçao hebben".

...print na ...anloop

Toen eenmaal was vastgesteld wat monumentale waarde had, doemde het volgende probleem op: welke monumenten willen we beschermen en daarmee voor sloop of ondeskundige restauratie behoeden?

Uit de selectiecriteria komt naar voren dat het gaat om onroerende of roerende (ook die mooie oude bus kan een monument zijn) goederen die minstens vijftig jaar oud zijn. Naast het belang van het reeds genoemde totaalbeeld van een stadsdeel zijn ook de cultuurhistorische en architectuurhistorische waarden een belangrijk criterium om een gebouw aan te wijzen als te beschermen monument. Daarin kunnen vragen een rol spelen als: Heeft er een belangrijk historisch persoon in gewoond? Of is er een belangrijke overeenkomst gesloten?

Ook een markante ligging kan een toegevoegde waarde geven. Een gebouw dat een straat of plein domineert bij voorbeeld. Materiaalgebruik of specifieke details kunnen eveneens een reden zijn om een pand niet aan mogelijke sloophamers prijs te geven. Dat huis in de Heerenstraat bij voorbeeld dat een jaartal in christelijke en in joodse jaartelling draagt; of die twee gevels voor elkaar, de een honderd jaar ouder dan de ander in de Breedestraat (P).

Met deze criteria in de hand kwam men tot zo'n duizend te beschermen monumenten, waarvan 750 in de binnenstad. Daarop begonnen Michael Newton en kunsthistorica Fosca Bosch (in samenwerking met enkele lokale architectenbureaus) aan de lange lijdensweg van de beschrijvingen: van elk der 750 panden stelden zij zorgvuldig de monumentale waarde vast. Een plattegrond (door Ro Croes) geeft aan op welke bouwkundige eenheden de beschrijving betrekking heeft.

De beschrijving heeft onder meer tot doel toekomstige restauratieplannen te toetsen. Als de waarde van een pand in de driehoekige dakkapellen zit, dan mogen die bij een restauratie niet worden weggehaald. Een niet-karakteristieke muur daarentegen, die om praktische reden verwijderd moet worden, kan er rustig uit.

De eerste eigenaars van een beschermd monument hebben inmiddels bericht gekregen van de nieuwe status van hun bezit. Daarin wordt ook precies uitgelegd waarom het gebouw die waarde heeft, wat ze wel en niet mogen doen met het pand en hoe ze subsidie voor restauratie of onderhoud kunnen aanvragen.

De belangrijkste vraag in dit hele monumentenspel is wellicht waarom een eiland als Curaçao zo veel geld en energie steekt in het behoud van een paar oude gebouwen. Gaat het om verhoging van status, wanneer we kunnen zeggen in een historisch pand te wonen? Een pand dat vroeger door de aanzienlijken in de maatschappij werd bewoond? Een dergelijke elitaire zienswijze strookt echter niet met de wens ook eenvoudige arbeidershuisjes in ongeschonden staat voor het nageslacht te willen behouden.

Het argument dat een oud pand 'zo mooi' is, is geen objectief criterium. Bovendien kunnen weinigen op dit moment het Westendgebouw bij voorbeeld 'mooi' noemen; toch is dit pand vanwege zijn architectonische en cultuur-historische waarde van zodanig belang, dat men het graag gerestaureerd zou zien.

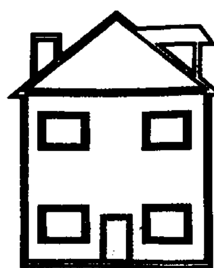
Met de begrippen architectuur, historie en cultuur komen we al een heel eind. Want wie oude handschriften in een museum bewaart, moet ook zijn oude huizen conserveren.

Daarnaast kan een gerestaureerd Willemstad - en bedoeld wordt een levende stad, waar mensen wonen en werken - van groot belang zijn voor het toerisme. Want zand, zee en zon hebben alle Caribische eilanden. Zelden echter kan een stad, Havana en San Juan uitgezonderd, bogen op zo veel historisch en architectonisch materiaal als Willemstad. Verval van de monumenten betekent daarom niet alleen een slordig ogende binnenstad, maar tevens een verkeken kans op dat extraatje dat de steeds verwendere toerist zoekt. Restauratie is dus in ons aller belang en ons aller ondersteuning waard.

...RA

Otrobandista Calista Elsbeth verknocht aan buurt

Rabu kopen in een monument

Moeder Calista Elsbeth en kinderen Reginalda, Etelwardo, Cirila, Calixta en Rudolph kregen in de week van 29 november alle zes een identieke, aangetekende brief thuisbezorgd. De afzender, de dienst Ruimtelijke Ontwikkeling en Volkshuisvesting (DROV), deelde hen mee dat het huis aan de Rifwaterstraat (O) dat zij met z'n allen bezitten, als beschermd monument is aangewezen. De kenmerkende Curaçaose plattegrond van de woning en de zogenaamde monumentale ensemblewaarde gaven de doorslag bij deze aanwijzing.

Wat de redenen precies zijn, vindt Calista Elsbeth (65) niet zo belangrijk. Ze vindt het echter wel heel goed dat de oude panden in Otrobanda beschermd en dus instandgehouden worden. "De huizen hier zijn mooi, zoals ze zijn", is haar simpele verklaring. "Je woont hier toch prima. Het is midden in de stad, je hebt alles dichtbij, je kunt hier werken, wonen en boodschappen doen tegelijk".

Nee, zij hoeft niet weg uit Otrobanda. Ze trok met haar, inmiddels overleden, man in 1948 bij zijn veel oudere zuster aan de Rifwaterstraat in. Vijf jaar later, in 1953, nam hij de woning van haar over. In de loop der jaren zijn al Calista's kinderen in het huis geboren. Haar man stierf er. "In die stoel", zegt ze en wijst op een Curaçaose schommelstoel.

Toen zij het pand kochten, zag het er prima uit. Dat was wel anders toen haar mans zuster het in 1936 van de familie Brussel kocht. "Mijn schoonzuster vertelt dat het toen een rotzooi was. Er was geen badkamer, geen wc, niks; dat heeft zij allemaal aangelegd. Ook verder heeft zij het helemaal opgeknapt: hout tegen de muren en boven asbest platen. Dat heeft ons huis gered, toen vorig jaar het pand hiernaast afbrandde. De twee woningen hadden dezelfde tussenmuur, dus het was kantje boord".

Calista staat op en haalt uit een doos met foto's kleine zwartwit-kiekjes. Daarop is het nu afgebrande en inmiddels geheel gesloopte pand nog in volle glorie te zien. Op elke foto poseert een ander kind.

Hoewel de brief van de DROV in ambtelijke, Nederlandse taal is opgesteld, weet Calista precies wat de monumentale status inhoudt. Voor wijziging aan het gebouw of sloop hebben de eigenaren vergunning van het Monumentenbureau nodig.

Slopen is ze absoluut niet van plan; en of ze haar huis nu gaat laten opknappen, weet ze nog niet. Als alle kinderen binnenkort bij elkaar zijn, zullen ze het daar over hebben. Het wachten is op een van hen die op St. Maarten verblijft. Dat er in principe restauratiesubsidie wordt verstrekt, is de familie bekend. "De overbuurvrouw is deze week bij het Monumentenbureau geweest voor inlichtingen. Daar moeten wij ook naar toe, dan vertellen ze ons maar precies wat het beste is", zegt zij vol vertrouwen.

Ook zakelijk gezien is renovatie van het Stegengebied van belang: Calista heeft sinds 1953 een piepklein winkeltje aan huis. "Door de bouw van het viaduct destijds heb ik veel minder klanten gekregen. Al die mensen zijn uit Otrobanda getrokken, naar Seru Domi. Nu ze de Zaantjessteeg aan het restaureren zijn, merk ik dat ook. De bewoners van die buurt zijn tijdelijk elders gehuisvest; maar als ze klaar zijn krijg ik juist weer meer klandizie". Calista realiseert zich heel wel dat herstel en dus ook bewoning van nu nog vervallen panden alleen maar goed is voor de buurt.

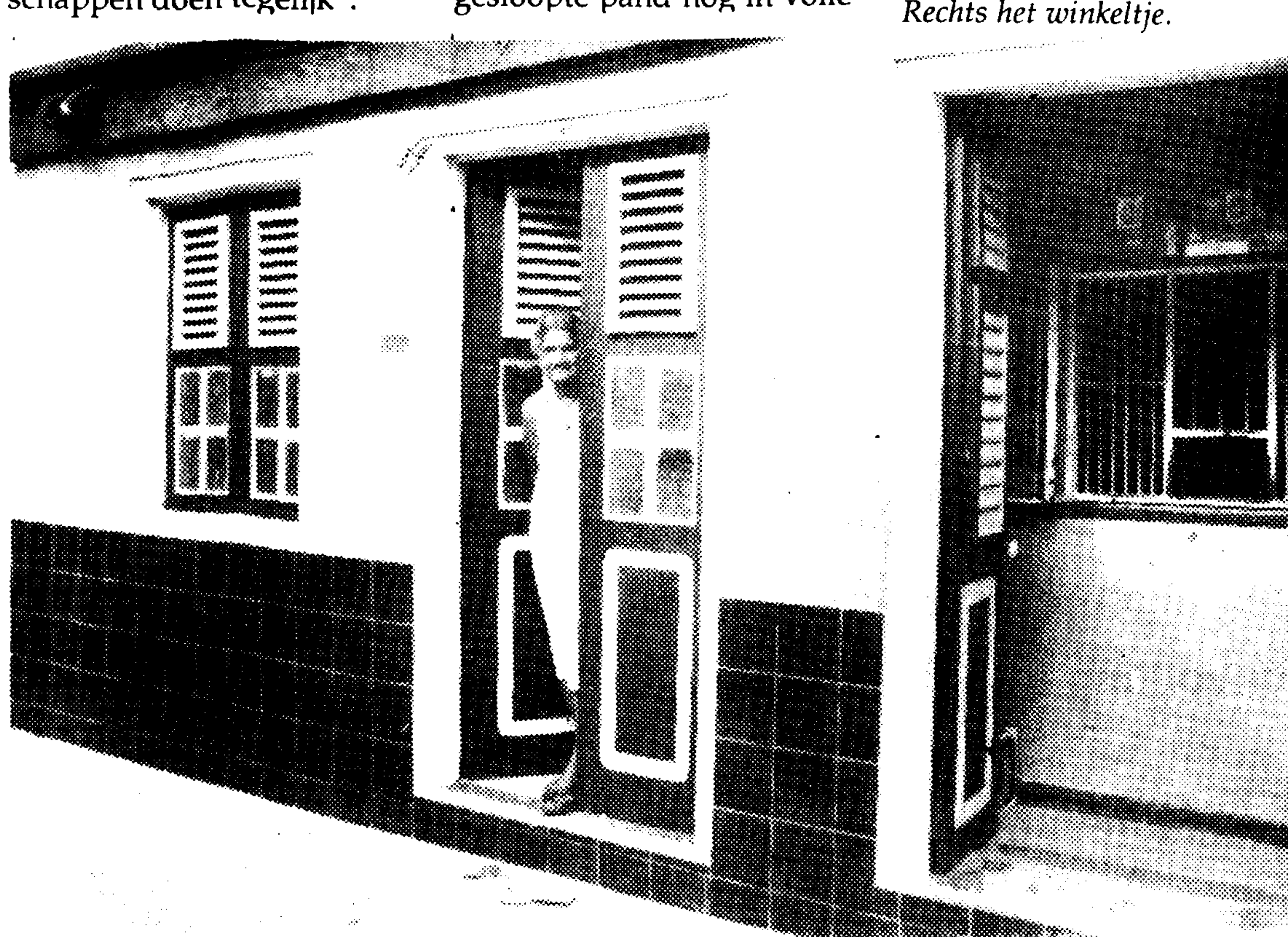
Ondanks een verminderde klandizie kan ze nog steeds van de opbrengsten leven. "Niet meer zo ruim als vroeger, maar het gaat wel", zegt ze trots.

Het winkeltje is zo klein dat je er net met z'n tweeën tegelijk in kunt staan. Calista bedient haar klanten vanachter een traliewerk. Sommige mensen komen speciaal naar de winkel, omdat Calista nog *rabu* (varkensstaart) en *karnisá* (gezouten vlees) uit de emmer verkoopt. "In de supermarkt kun je het soms wel krijgen, maar dan is het in plastic verpakt, en dat willen de echte liefhebbers niet".

Eenbuurtbewoonsterbevestigt dat. "Ik moest als kind van mijn moeder vaak *rabu* bij haar halen, klein gehakt, want mevrouw Elsbeth kapt het zo mooi in stukjes". Ze weet verder te vertellen dat je in het winkeltje alles in het klein kunt kopen: een enkel ei, een theezakje, een pepermuntje of een sigaret.

Het mooiste vindt zij de beperkte voorraad. "Toen ik een keer zes zekeringen tegelijk wilde kopen, mocht dat niet, want dan was de hele voorraad meteen op".

Twee kinderen wonen nog bij Calista aan de Rifwaterstraat. Een van hen is al getrouwd en zoekt wanhopig een woning; in Otrobanda. "Eigenlijk willen al mijn kinderen het liefst in Otrobanda wonen. Dus renovatie van de buurt, waardoor meer woningen [illegible] komen, is [illegible] belang".

■ *Calista Elsbeth in de deuropening van haar monument. Rechts het winkeltje.*

Prettige
Kerstdagen
en
Voorspoedig
Nieuwjaar

ODURAY N.V.
Rooi Koochi 3F
Tel.: 41144

GREETINGS

There's no greater pleasure than wishing you the best!

Merry Christmas
Happy New Year

At your service in 1994

KONG HING Supermarket
Havenstraat 16 — Oranjestad

TMC THEYSEN MANAGEMENT CORPORATION
Santa Cruz 115 • Aruba •

Eigenaars van:
* KENRO JEWELERS
* HOLIDAY INN DELICATESSEN
* AMERICANA DELICATESSEN
LES DELICES d' Aruba

wenst
de Arubaanse gemeenschap in het algemeen en haar klanten in het bijzonder:

GESLAAGDE KERSTDAGEN
en
VOORSPOEDIG NIEUWJAAR

Dank voor het in ons gestelde vertrouwen.
Ook in het nieuwe jaar geheel te Uwen dienste.

playa liquor and bottling co. n.v.
playa trading company n.v.
Aruba

Season's Greetings

Budweiser
KING OF BEERS

Wishing you all the best this holiday season

Henriquez Enterprises
Wilhelminastraat 89 -
Tel.: 29133

At your service in 1994

FARM

T-stout

Caribbean Mercantile Credit Company N.V.

Holidays Best to you!

ARUBAANSE VOLKSPARTIJ

WENST U ALLEN

PRETTIGE KERSTDAGEN
EN
VOORSPOEDIG NIEUWJAAR

In het nieuwe jaar moeten ... beslissingen in het ... Aruba worden ...

... de bres staan voor de ... van Aruba ... het al... en ... bevolking ...

Wij rekenen ... op Uw vertrouwen en steun

Beste wensen voor
Geslaagde Kerstdagen
en
Voorspoedig nieuwjaar

Ook in het nieuwe jaar - met nog meer ruimte - staan wij voor U klaar

NISSAN
TOCAR
UW AUTODEALER

Bon
Pascu
Bon
Aña

Ook in het nieuwe jaar staan wij weer voor U klaar met vuil ophalen en schoon maken

Merry Christmas

Bountiful year of progress, prosperity, growth and health

Een schone geest in Paramaribo

= door dr. Cees Maris =

Maureen Silos, Onderontwikkeling is een keuze, Drukkerij Leo Victor, Paramaribo.

N*anga wa tra disi mi e was'yu jeje krin*, zegt Carmelita's moeder bezwerend, terwijl ze het Creoolse oudjaarritueel voltrekt: "Met dit water was ik je geest schoon". Met een halve kalebas schept ze het kruidenwater met de Zeven Geesten over me heen. Ze spreekt de rituele formules eerbiedig uit, want ze heeft het niet tegen mij, maar tegen de goede geesten in me, om mijn boze geesten te verjagen. Overal aan de zwoele hemel van Paramaribo spatten nu de vuurpijlen uiteen. Mijn kwade geesten krijgen de volle laag: *Krin! Krin! Krin!* (van het Engelse *clean*). Zo, ik kan er weer een jaar tegenaan.

Magisch denken is de oorzaak van de gebrekkige ontwikkeling van Suriname, betoogt de Surinaamse sociologe Maureen Silos in *Onderontwikkeling is een keuze*, een van de weinige academische studies van eigen bodem die de laatste tijd in Suriname zijn verschenen. Als Hollandse patat zou ik zoiets niet moeten zeggen, maar met zelfkritiek ligt het anders. De Surinaamse *De Ware Tijd* noemde het boek zelfs 'een *must* voor allen die verantwoordelijkheid op nationaal niveau dragen'. Voorzover de gezagsdragers dit advies opvolgen, kunnen ze leren dat ze hun taak ernstig verwaarlozen. Dat komt door hun magische denkwijze: Surinamers hopen dat alles door een of andere extreme macht vanzelf wel goed zal komen, in plaats van zelf hun lot te bepalen door rationeel beleid op lange termijn.

Met deze kritiek volgt Silos de nieuwe lijn van Caribische schrijvers als V.S. Naipaul: je moet niet eeuwig de schuld van de onderontwikkeling op het kolonialisme schuiven, hoe schandalig en ontwrichtend dat ook was, maar zelf de verantwoordelijkheid nemen om je te bevrijden van de onderdrukkende tradities die alle vooruitgang verhinderen. Helaas wil dat maar niet lukken, schrijft ze. De Surinaamse regering mist elke creativiteit die verder gaat dan het innen van de steun van de Nederlandse belastingbetaler. Erger nog, doordat de bestuurders hun eigen bevolking bestelen heerst er in feite een *kleptocratie*.

KLEPTOCRATIE

Als Silos gelijk heeft, zal het moeilijk worden daarin verandering te brengen. Want wie zou dat moeten doen? De Surinamers zelf? Maar die acht ze wegens hun magisch-mythische instelling juist niet in staat tot een zelfstandige kritische houding tegenover de traditionele groepsnormen. Daardoor blijven ze gevangen in ondoelmatig conformisme en misplaatst ontzag voor hoger geplaatsen. Dit groepsdenken bederft ook het politieke leven. Het ideaal van individuele autonomie ontbreekt, waardoor er geen basis bestaat voor goed functionerende vrijheidsrechten en een rechtvaardige democratie.

De meeste politieke partijen zijn gebaseerd op blinde etnische loyaliteit. Westerse instellingen als de democratische rechtsstaat en de markteconomie dienen als façade voor autoritair bestuur, dat zich voornamelijk bezighoudt met bescherming van gevestigde deelbelangen. Het verstikkende burocratische vergunningenstelstel leidt tot corruptie, patronage en onderdanigheid, en doodt elke ondernemingszin. Begrippen als produktie, export en economische vooruitgang spelen uitsluitend een rol in de politieke retoriek. "De orale cultuur die wij hier echter cultiveren, is leuk voor het kampvuur, maar is dodelijk voor rationeel beleid." (p. 126)

De economische werkelijkheid bevestigt Silos' visie. De hele maand december zie je overal stratenlange rijen auto's die onder de brandende zon staan te wachten bij de benzinestations. Af en toe breekt een vechtpartij uit als de pomphouder een kennis laat voorgaan. Automobilisten die tegen sluitingstijd nog niet aan de beurt zijn, brengen de nacht dikwijls slapend in hun auto door. Zo erg als op Cuba is het nog niet: ossewagens zie je nergens, en de meeste Surinamers zullen niet gauw overstappen op de fiets. De goedkope fietsen die de regering uit China heeft ingevoerd, vallen trouwens onder de berijder uit elkaar. Wie de snel stijgende taxiprijzen niet kan betalen, moet urenlang op busjes wachten, en loopt dan nog een forse kans dat een zware creoolse vrouw hem in het gedrag met een doeltreffende heupbeweging opzij zet.

Het benzinetekort is ontstaan doordat de regering de oliemaatschappijen niet meer kan betalen. De staatskas blijft leeg doordat de bauxietmaatschappijen hun betalingen aan de staat hebben gestaakt. Na lang onderhandelen sluit de regering ten slotte een bauxietakkoord met een nieuwe, ongunstige wisselkoers. Er vloeit wel weer geld in de staatskas en benzine in de auto's, maar op den duur moet de overheid op sterk verminderde inkomsten rekenen. Ondertussen wacht de Nederlandse steun al geruime tijd op uitvoering van een saneringsprogramma in combinatie met een sociaal vangnet, maar de regering slaagt er niet in daar een serieus begin mee te maken. De prijs van een kilo rijst, het belangrijkste voedsel, is sinds december verdubbeld tot veertien Surinaamse gulden in mei, volgens de kranten doordat de handelaren een kunstmatige schaarste hebben gekweekt. Journalisten die kritische geluiden laten horen, worden telefonisch bedreigd.

CUBA

Met haar visie op de Surinaamse onderontwikkeling zet Silos zich af tegen de analyses uit de jaren zeventig, die dikwijls waren geïnspireerd door het marxistische Cuba-model. Deze theorieën presenteren Latijns-Amerika als slachtoffer van neokoloniale uitbuiting door het kapitalistische noorden. Het zuiden moet zich van die economische politieke en culturele onderdrukking bevrijden door een gewelddadige revolutie, te beginnen met een opstand tegen de eigen burgerij, om de weg vrij te maken voor de opbouw van een rechtvaardige maatschappij.

Na de revolutie van 1980 zijn in Suriname daadwerkelijk een paar stappen in deze socialistische richting gezet. Landhervormingsdecreten kenden aan iedere ingezetene een grondhuurrecht toe op een stuk staatsgrond. De overheid verzorgde volkswoningbouw en garandeerde de primaire levensbehoeften door subsidie van een consumentenpakket. Om opzichtige verschillen in welstand gelijk te trekken werden alle scholieren van de basisscholen verplicht een uniform te dragen. Maar deze sociale maatregelen werden onbetaalbaar toen Nederland zijn hulp stopzette wegens de Decembermoorden van 1982.

Inmiddels heeft het Cubaanse model zijn aantrekkelijkheid verloren. In feite bleek het gewelddadige dictaturen voort te brengen die zich in stand hielden door politieke moord en censuur. Aanvankelijk konden ze hun macht nog enigszins legitimeren dankzij economische steun uit Oost-Europa, totdat die wegviel door de ondergang van het reëel bestaande socialisme. Ten slotte kwam het bejaarde revolutionaire Cuba volstrekt alleen te staan. 'Socialisme of de dood!' klinken Castro's vertwijfelde laatste woorden. Elders in Zuid-Amerika hebben de kinderen hun eigen revolutie allang verslonden. Voormalige revolutionairen als Daniel Ortega voegden zich ongegeneerd bij de nieuwe rijken. In Suriname geldt ex-bevel Bouterse als een van de rijksten van het land. Eerlijk verdiend met zijn kippenfarm, verdedigt hij zich.

Bovendien, betoogt Silos, vertoont het anti-kapitalistische ontwikkelingsmodel ernstige principiële tekortkomingen. Eenzijdig gericht op verdeling verwaarloost het de produktie, zodat er ten slotte weinig meer te verdelen valt. Daarom moet Suriname de westerse rationaliteit op het gebied van wetenschap, economie en politiek niet afwijzen als imperialistische ideologie, maar haar juist omarmen. Hierin schuilt echter tegelijkertijd de grote moeilijkheid. Het zelfstandige abstracte en methodische denken dat daarvoor nodig is, heeft onvoldoende voedingsbodem in de pré-rationele levenshouding die de Surinamers hebben geërfd van de drie voornaamste bronnen van hun cultuur: het koloniale plantage-systeem en de magisch-mythische wereldbeelden van het voor-koloniale en Afrika en Azië. Wat nu?

EMANCIPATIE

Emancipate yourself from mental slavery; None but ourselves can free our minds, haalt Silos Bob Marley aan. Haar voornaamste imspiratie zoekt ze echter niet bij de Jamaicaanse reggae, maar bij de westerse systeemtheorie en culturele-evolutieleer, want een eerste vereiste voor vooruitgang is informatie over de toestand van Suriname. Ze beschrijft de geschiedenis van de mensheid als een leerproces van groeiende zelfkennis, waardoor het gaandeweg mogelijk wordt kritisch afstand te nemen van de eigen levenswijze en een grote mate van zelfsturing te bereiken.

Haar veelzijdige knap gecomponeerde evolutieverhaal mondt uit in een visionaire oproep aan het Surinaamse volk: "Ik hoop dat u met dit boek een wijder besef krijgt van ons bestaan, een besef dat verder gaat dan de Atlantische Oceaan en het Toemoek Hoemak-gebergte, een besef dat verder gaat dan uw eigen etnische groep, een besef dat teruggaat tot het ontstaan van leven op aarde, een besef dat teruggaat tot uwe diepste verwantschap met de eerste mensen op de Afrikaanse vlakte, zes miljoen jaar geleden. Want dan zult u ongetwijfeld begrijpen dat u het aan uzelf verplicht bent de toorts van het visioen op te pakken en dat u een bijdrage kunt leveren om dit visioen voor uzelf en uw kinderen waar te maken, namelijk: het creëren van een rechtvaardige samenleving." (p. 3)

DISSOCIATIE

Terwijl veel westerse intellectuelen tegenwoordig onder invloed van het cultuurrelativisme een kwaad geweten hebben om hun moderne beschaving als meerwaardig voor te houden aan 'primitieve' niet-westerse samenlevingen, wordt het ethos van de modernisering, met zijn nadruk op de emancipatie van het zelfstandige individu, overgenomen door schrijvers uit de Derde Wereld als Naipaul en Silos. Naipaul ziet de meerwaarde van de westerse cultuur juist in haar vermogen om haar eigen tradities te relativeren. Maar vervolgens kiest Silos toch een andere route dan Naipaul, want ze kent de westerse rationaliteit slechts een beperkte waarde toe.

De moderne wetenschap is vooral geschikt om kennis over de natuur te verschaffen, maar schiet te kort bij de bestudering van het bewustzijn. "De Derde Wereld schreeuwt om voedsel, de Eerste Wereld schreeuwt om zingeving." (p. 11). De objectiverende kennis van de natuurwetenschap schenkt de mens weliswaar meer macht over zijn omgeving, maar vervreemdt hem ook van de natuur, doordat ze het denkend ik tegenover de werkelijkheid plaatst. Silos spreekt van Europese dissociatie.

In het verlengde van de Cartesiaanse scheiding van lichaam en geest stelt het westen de rede boven de emotie, en verheft het in éém moeite door de rationele blanke man boven de vrouw en de neger, die thuishoren in de lagere lichamelijke regionen van sex en gevoelens. Het westen heeft seksisme en racisme weliswaar niet uitgevonden, maar er wel een specifieke vorm aangegeven. Suriname moet deze eenzijdige visie op de werkelijkheid dus vooral niet klakkeloos copiëren. Silos streeft naar een eigen, authentieke Caribische wetenschap en rationaliteit.

Die moet echter nog worden ontworpen, want helaas is de Surinaamse geest als gevolg van het kolonialisme zelf ook ontworteld. Door de slavernij heeft hij de Europese dissociatie ten dele verinnerlijkt, en nog verscherpt door een diep minderwaardigheidsgevoelen tegenover de blanken. Bovendien is de eigen identiteit zoekgeraakt in de niet-geïntegreerde multi-culturele samenleving, met onder meer indiaanse, Europese, Afrikaanse, Indiase en Javaanse levensstijlen. Het extreemste voorbeeld hiervan trok ik in een zelf uitgegeven autobiografisch verweerschrift van een ambtenaar, die kennelijk in de war is geraakt door zijn ontslag wegens seksuele intimidatie. Zijn hallucinerende gekte biedt een uitvergroting van de Surinaamse identiteitscrisis.

De auteur ziet geestverschijningen uit een groot aantal verschillende Surinaamse culturen dooreen optreden, zoals de Creoolse Winti, de westerse Jezus, de mohammedaanse Allah, de Hindoestaanse Dharma en de Caribische Gran Voodoo (die hem na een reeks beproevingen opdragen een *Profitie over Suriname* te schrijven): "Na mijn buiten-functiestelling, terwijl ik in de badkamer was en zong, kwam die engel van God-Allah O Akbar-Jezus de Christus-die-wind-die-winti-die obya-Mozes-mij ter hulp, dus ik kwam in geestvervoering en zingende terwijl ik ronddanste en blazend in de lucht riep ik mijn vrouw en zei: 'Ik ga weg! Ik ga weg! waar, dat weet ik niet, maar ik ga weg'."

Etnische tegenstellingen doortrekken ook de normale wetenschappelijke verhoudingen. Meestal gaat men vriendelijk met elkaar om, maar zodra je doorvraagt krijg je onthutsende uitspraken te horen. De Hindoestaanse taxichauffeur schampert: "Zie je al die rijen auto's op weg naar het centrum? Allemaal negers! Het is betaaldag, dan geven ze in een keer hun hele maandgeld uit." In een Creoolse taxi hoor je: "Koelies! Allemaal schurken! Alleen maar geld verdienen ten koste van anderen." Een Creoolse psychologe over de Chinezen: "Die moeten ze het land uitgooien. Ze letten alleen op hun winkel, ze nemen niet eens de moeite Surinaams te leren."

Huwelijken tussen Creolen en Hindoestanen komen sporadisch voor. "Ga terug naar je *kàfarni* (ongelovige, negerin)!" riepen Hindoestaanse ouders tijdens een ruzie tegen hun zoon die al jaren met een Creoolse is getrouwd. Binnen de etnische groepen heeft het kolonialistische racisme diepe sporen achtergelaten. Trouw je met een lichtere partner, dan klinkt het meesmuilend: "Die wil zijn kleur verbeteren". Met een donkerder partner ga je niet gauw in zee, tenzij hij rijk is. Helemaal onderaan staan de bosnegers. Een meisje stelde tevreden vast dat ze boven zulke kleuronderscheidingen stond, want ze was twee keer verliefd geweest op veel donkerder jongens. Gelukkig was ze dus niet racistisch. Alleen, met hen vrijen, nee, dat vond ze op de een of andere manier toch niet zo prettig.

Silos wil nu een gemeenschappelijke eigen Surinaamse identiteit en wereldvisie samenstellen uit de beste elementen van deze botsende culturen uit alle delen van de wereld, die in Zuid-Amerika ongevraagd op één hoop zijn gegooid: "De nieuwe Surinaamse wetenschap zal een universele wetenschap zijn, omdat het een gebalanceerde en geïntegreerde benadering van de werkelijkheid geeft. Het zal een paradigma zijn waarin de kracht van de kennissystemen van al de grote wereldculturen in één geïntegreerd geheel wordt ondergebracht. Deze wereldculturen zijn pre-Colombiaans Amerika, Afrika, Europa en Azië. De superkracht die hieruit volgt, geeft ons kennis en macht over alle niveaus van de werkelijkheid" (p. 192).

Silos werkt dit ambitieuze programma's in feite maar op beperkte schaal uit. Ze pleit vooral voor aanvulling van de westerse natuurwetenschap door de Aziatische contemplatieve bewustzijnswetenschap. De Europese dissociatie wil ze overwinnen door Aziatische integratie: door het transrationele meditatieve inzicht dat de Hindoeïstische mystiek biedt in de eenheid van mens en universum. De Afrikaanse magisch-mythische zienswijze en de eenzijdige Europese rationaliteit moeten daarin opgaan als lagere, maar noodzakelijke bewustzijnsfasen, luidt Silos' recept.

IDENTITEITSCRISIS

Je kunt Silos' boek lezen als een kritische analyse van de Surinaamse situatie, maar ook als een zoektocht naar de verloren eigen identiteit van een Creoolse vrouw, die gevormd aan een westerse universiteit, naar haar geboorteland terugkeert met idealen waarop niemand zit te wachten. Dit pijnlijke besef van afscheiding drijft haar tot een ontdekkingsreis naar een nieuwe authentiek Surinaams zelfbeeld. Ik ben alleen bang dat dit een vergeefse queeste is. Want haar ideaal van 'Aziatische integratie' via oosterse filosofie is óók import, die vreemd is aan haar Creoolse achtergrond. Ze ontleent haar oriëntalisme evenmin aan de Surinaams-Hindoestaanse tradities, die veel meer op uiterlijke rituelen zijn gericht dan op meditatie. De oosterse mystiek heeft ze leren kennen via westerse auteurs.

In India zelf heeft de contemplatievewetenschapbovendien weinig vooruitgang gebracht, zoals Naipauls kritiek luidt. Mijn bezwaar is van meer filosofische aard. Verdedigers van oosterse mystiek zeggen altijd dat je haar moet ervaren, omdat ze door haar boven-rationele karakter niet met argumenten te bewijzen valt. Maar elke ervaring berust op interpretatie. Een mystieke ervaring kun je interpreteren als een werkelijke éénwording met het universum, maar ook als een objectieve trance, waarmee geen objectieve werkelijkheid overeenkomt. De tweede uitleg lijkt me aannemelijker.

Het is wel begrijpelijk dat iemand vanuit een gebroken wereld een wensdroom van pijnloze eenheid op de werkelijkheid projecteert. Maar omgekeerd is het me een raadsel waarom uit een werkelijk bestaande cosmische eenheid ('stralend en allesdoordringend') een gebrekkige, gefragmenteerde wereld als de onze zou ontstaan. Daarom vrees ik dat wie, losgeraakt van zijn veilige tradities, zich eenmaal de vraag naar zijn identiteit stelt, die al voorgoed verloren heeft.

RATIONALISERING

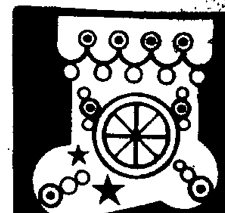
Blijft over dat Suriname meer westerse rationaliteit zou moeten invoeren. Maar op deze weg ligt ook een enorm obstakel, als je Silos' culturele-evolutieleer als uitgangspunt neemt. De moderne rationale rechts- en verzorgingsstaat is in het westen tot stand gekomen in een eeuwenlang, grillig proces dat door niemand is voorzien. Het klinkt dan nogal optimistisch als iemand in een magisch-mythisch denkende samenleving ineens roept: "Laten we nu rationeel worden!" -nog afgezien van de vraag hoeveel rationele keuzemogelijkheden een ontwikkelingsland in de internationale verhoudingen heeft.

De boektitel *Onderontwikkeling is een keuze* getuigt met andere woorden van een overschatting van de menselijke keuzevrijheid. Bovendien is het handhaven van de huidige toestand juist in het rationeel eigenbelang van een groot aantal machtige groepen en hun clientèles. Silos houdt hun weliswaar terecht voor dat er op deze manier uiteindelijk nauwelijks meer iets valt uit te zuigen, maar tegen die tijd hebben de rijken hun winst allang veilig gesteld op buitenlandse bankrekeningen. Toch lijkt rationalisering de enige uitweg uit de penarie. Als voorsprong boven het zeventiende eeuwse westen heeft Suriname dat het zich kan richten naar een voorbeeld, zodat het rationaliseringsproces zich doelgerichter kan voltrekken.

Bovendien wordt her en der al aan emancipatie gewerkt, zij het meer in de ondersteunende dan in de produktiesfeer, zoals door gezondheidszorg, rechtshulp en universitair onderwijs. Maar als de rationalisering slaagt, moet je die wel betalen met Europese dissociatie. De Surinamers zullen dus voorlopig nog op zoek blijven naar hun identiteit. Maar dat is niet de ergste ramp: je kunt beter aanvaarden dat de wereld niet harmonieus is, en dat de menselijke creativiteit juist in die vergeefse zoektocht ligt.

EIGEN GEESTEN

Silos' kritische analyse komt maar ten dele overeen met wat ik zelf in Suriname heb ervaren, toen ik er colleges filosofie gaf. Ondanks de politieke en economische malaise, waarvan je als passant allicht veel minder last hebt, voelde ik me al gauw opgenomen in het Surinaamse levensritme. Het ritueel van de *owri yari wassi* waarmee dit stuk begon, beschouwde ik niet als een symptoom van onderontwikkeling, maar als een bijzondere cultuuruiting die niet in de weg staat aan een rationele levenswijze: Carmelita's moeder laat haar lot in het nieuwe jaar natuurlijk niet afhangen van goedgezinde geesten, maar pakt hard aan om haar huishouden op peil te houden. Ik onderging de plechtigheid met eerbied en zelfs ontroering, als een moment van verbondenheid met een Surinaamse familie.

OP weg naar de toekomst

door Wim Baart =

…de laatste dagen van …et jaar zijn wij …ensen geneigd om …ooruit te zien en aan …omst te denken. En …nt meestal doordat …erst teruggeblikt … en de balans pro… op te maken van … wat voorbij is. Beide …zinvol, zowel het …ken alsook het voor… Maar als ik moest …en deze twee, dan …emakkelijker het …kken kunnen …n al mijn krachten …n om te trachten … zien.

… zijn wezens die …kunnen laten om te … aan wat misschien … is en later verwer…n worden. Dat komt … het bij onze manier …an hoort om doel…werk te gaan en als …aar enigszins kan … maken voor de … En het fascine…bij is dat dit hele… van leeftijd afhan… Persoonlijk voel ik …even sterk geïnteres…de toekomst van bij …d de Antillen, waar …r geleden voor het …an wal zette (ik …er boot, de 'Oranjestad') als vroeger. En natuurlijk ben ik even sterk geïnteresseerd in mijn eigen toekomst, en in die van mijn kinderen en kleinkinderen, èn achterkleinkind. Het is dus helemaal niet waar dat oude mensen alleen maar aan vroeger kunnen denken. Want het bestaan van jong èn oud is als vanzelf, bewust of onbewust, op de toekomst gericht. Eenmaal, dan zal ik...

VERLEDEN

Wie vooruit wil blikken, kan dat het beste doen als hij bereid is om soms ook achterom te zien. Wat is er geweest? Zo is het niet onbelangrijk te beseffen dat de geschiedenis van ons mensen op zijn minst al twee miljoen jaar aan de gang is. Toen gebeurde het dat er onder alle toen levende wezens voor het eerst één soort met intelligentie begaafd werd. En om precies te zijn: dat gebeurde in Oost-Afrika. Van daaruit verspreidde zich de soort over heel de wereld. Hoe alles toen gegaan is, wij kunnen alleen maar gissen. Want de menselijke cultuur begon pas, laat ons zeggen circa tienduizend jaar geleden. En geschreven bronnen van de mensengeschiedenis gaan niet verder terug dan omstreeks zesduizend jaar. En wat is dat op een periode van twee miljoen jaar?

Ik wil alleen maar even vaststellen, dat van alle levende wezens op aarde alleen de mens het vermogen heeft om na te denken en plannen te bedenken die in de toekomst verwerkelijkt gaan worden. Daardoor heeft de mens het vermogen om in de gang van zaken in te grijpen op een manier die angstwekkend kan zijn. Dat is het gevolg van de ontwikkeling in de laatste eeuwen van wetenschap en techniek. Kortgeleden las ik dat er geleerden zijn die al uitvoerige berekeningen hebben gemaakt van wat er moet gebeuren om op de planeet Mars een dampkring te creëren, waardoor het verblijf van mensen aldaar mogelijk gemaakt zou kunnen worden. Het is gewoon, voor mijn gevoel althans, een krankzinnig plan. Zo wordt de mens een mede-schepper naast God. Maar theorétisch gezien is dat inderdaad niet uitgesloten. Sinds er onder alle levende wezens één soort is ontstaan die een uitbreiding van het hersenvolume hebben geëvolueerd, de mens dus, moeten wij met alles rekening houden. De mens grijpt grootschalig in, niet alleen op aarde, maar zelfs mogelijkerwijze ook in de cosmos. Eigenlijk is het een an… idee.

Laten wij even dichter bij huis blijven: waarmee krijgen u en ik in de komende jaren te maken? Met het feit dat wij in een wereld leven waarin op steeds meer onbeschaamde wijze geweld gepleegd wordt. En dat niet alleen door kleine criminelen, maar door gezagsdragers, regeringen en leiders die hun medemensen naar hun hand willen zetten. Ik denk bij voorbeeld aan het arme Haïti. Kunt u zich voorstellen dat je daar veertig jaar geleden als toerist nog zo veilig was als in Abrahams schoot? Dat weet ik uit eigen ervaring. Je kon er diep het bergland in gaan en het enige probleem was dat je daar weliswaar eten kòn krijgen, maar dat de mensen gewoon weigerden om daar betaling voor te ontvangen. Dat streed je met alle gevoelens van gastvrijheid, naar hun besef. Denk je eens in.

GEWETEN

De mens kan door middel van zijn verstand in de toekomst problemen te lijf gaan op een manier die vroeger voor onmogelijk werd gehouden. Maar wat mij de rillingen kan bezorgen is als ik eraan denk dat het geweten van de mens niet in gelijke mate als het verstand is uitgegroeid. Wij hebben een machtig verstand, maar een heel zwak geweten. Vandaar al die ellende in de wereld, oorlogen en hongersnood. De boeven die zich van de macht hebben meester gemaakt, maken handig gebruik van de middelen die de techniek heeft geproduceerd om mensen te vernielen.

Wat er in de wereld in het groot ook gebeurt, laat even de blik richten in het klein, dat wil zeggen op onze persoonlijke, nabije toekomst. Wat zou ik u en mijzelf toewensen voor het nieuwe jaar? Hoe worden wij bevrijd van alles wat op menselijke vernietiging uit is? Hoe worden wij verlost van het kwaad? Niemand van ons kent het recept om van deze wereld in één keer een paradijs te maken. Dat recept bestaat ook niet. Maar er bestaat wel een aanwijzing van wat voor ons heel persoonlijk de weg is van bevrijd te worden van alles wat tot vernietiging leidt.

Op het kerstfeest staan wij stil bij de geboorte van Jezus van Nazareth. Als er ooit iemand op aarde is verschenen die begrepen heeft hoe zeer wij mensen bezig zijn om onszelf de vernieling in te werken, dan was Hij het. Hij stelde heel simpel, tegenover onze onwil en onmacht, de oproep om hem te volgen op de weg van zelfverloochening en naastenliefde.

Nu weet ik wel wat u denkt: het gaat moralistisch worden. Nee, om de dooie dood niet! Moralisme is het laatste waar ik zelf behoefte aan heb. Maar omdat de schrik mij in de benen zit bij de gedachte dat wij mensen nu helemaal over alle middelen beschikken om de wereld, het leefmilieu, onze medemensen en onszelf incluis compleet te vernietigen, daarom geloof ik in de weg die Jezus ons heeft gewezen.

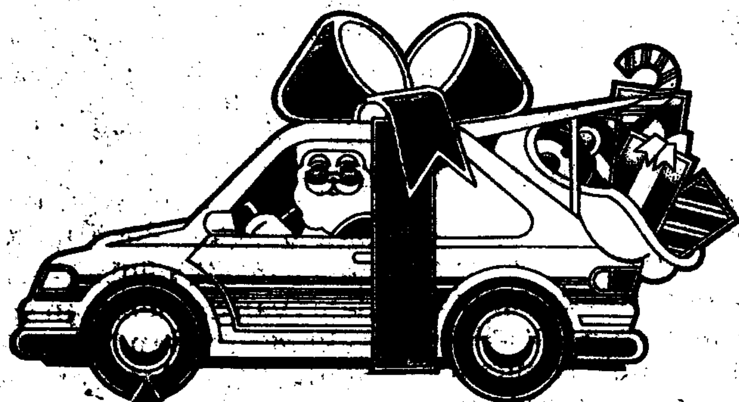
Eens, onvoorstelbaar lang geleden, moet het volgende in de evolutiegeschiedenis van de mens zijn voorgekomen. Een oermens bemerkte dat er een vreemde indringer was gekomen in zijn territorium. Deze oermens was weliswaar heel primitief, maar... hij behoorde al tot het met verstand begaafde levend wezen. Hij dacht na, toen hij zijn concurrent gezien had en kwam tot de conclusie: ik kan die ander proberen dood te slaan of ik kan proberen met hem in contact te komen en voor te stellen dat wij in het vervolg het gebied in tweeën delen en afspreken om niet op elkaars territorium te komen.

Onze toekomst, de uwe en de mijne, zal er wel bij varen als wij iets van die oermens leren.

Have The Best Christmas On Wheels!

Our thoughts and thanks go with you this season and throughout the year.

R.E.Yrausquin & Sons Aruba N.V.
MITSUBISHI MOTORS
Mitsubishi dealer
L.G. Smithboulevard 112
Tel. 21840 - 28200

At your service in 1994

HAPPY NEW YEAR
Season's Greetings
Ook in 1994 kunt U bij ons terecht voor voeding/verzorging van Uw huisdieren
Ruime keuze in vissen, aquaria en benodigdheden

PET-O-LANDIA
Fergusonstraat

Bon Pascu
Felis Anja Nobo

Dank voor het in ons gestelde vertrouwen. Ook in het nieuwe jaar staan wij voor U klaar.

TEARASA
Kamerlingh Onnesstraat 34
Oranjestad - Aruba
Tel.: 22188

Merry X-mas **Ron's** Happy New Year

Motorcycle Rental

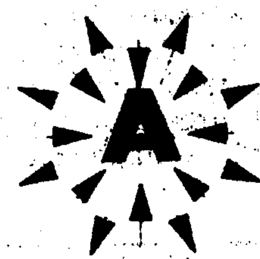
The A-1 Cycle Rental in Aruba

Address	:	Bakval No. 17-A
Telephone	:	62090 (During Office Hours)
		CALL US FROM YOUR ROOM
Office Hours	:	9:00 a.m. to 5:00 p.m. - Daily
		- Just two minutes from the High Rise Hotels -

Wij wensen de Arubaanse gemeenschap en in het bijzonder onze relaties, werknemers en gezinnen

Prettige Kerstdagen en Voorspoedig 1994

ARUBA STEVEDORING COMPANY (ASTEC) N.V.
Haventerrein - Oranjestad

SLEEP - COMFORT MATTRESS COMPANY
SABANA BLANCO 34 A
TEL.: 24405 - 22709

In 1994 slaapt U goed.
Dankzij onze matrassen
Bon Pascu en Bon Anja

Merry X-Mas
Happy New Year

AKO'S Upholstery
Fergusonstraat 106
Tel. 23818

We're sending our thoughts and hopes to all for
a Merry Christmas
filled with good luck and good health.
Thanks for your patronage during 1993.
In 1994 we're at your service again.

BOTICA SANTA ANNA N.V.
Noord 41-B - Tel.: 64010 - 68837

CONART
GENERAL CONSTRUCTION REPAIR & MAINTENANCE
P.O. Box 157 - Tel. 73611
Oranjestad - Aruba (Neth. Antilles)

Direction N. Bonck ... wishes you a
Merry Christmas
and a
Happy New Year

We are proud to have served you.
At your service again in 1994

Wij wensen de Arubaanse gemeenschap in het algemeen en onze kliënten in het bijzonder

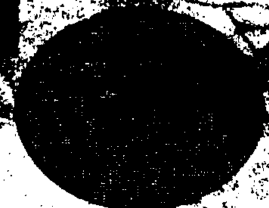
PRETTIGE KERSTDAGEN EN VOORSPOEDIG NIEUWJAAR

Het was prettig zaken met U te doen; ook in 1994 geheel te Uwen dienste

DOWCO
Oranjestad San Nicolas
Santa Cruz

PUEBLO SUPERMARKET

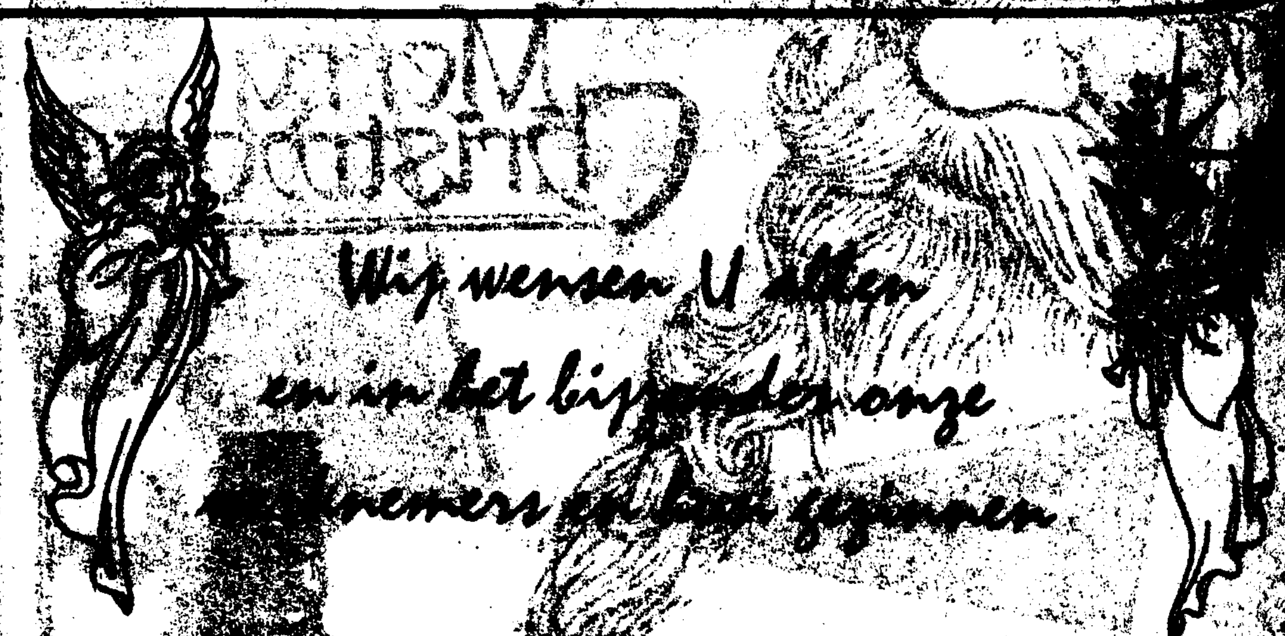
150 Parkeer...

Bon Pascu * Bon Aña Nobo
Vrolijk Kerstfeest * Voorspoedig Nieuwjaar
Merry Christmas * Happy New Year
Feliz Navidad y Prospero Año Nuevo

Dank voor het in ons gestelde vertrouwen ... uitgroeien tot de grootste en modernste Supermarkten van Aruba.
Ook in het nieuwe jaar staan wij voor u klaar.

Ook in 1994 is het ... goedkoop en gezellig winkelen in Pueblo!!

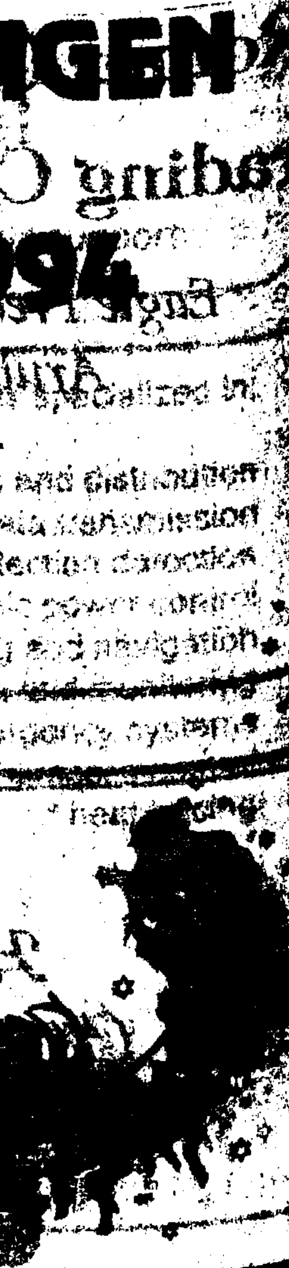

Wij wensen U allen en in het bijzonder onze werknemers en hun gezinnen

PRETTIGE KERSTDAGEN VOORSPOEDIG 1994

Ook in het nieuwe jaar geheel te Uwen dienste

Ports of Aruba
Aruba Ports Authority N.V.

Wist je dat ???

VAN DE vreemdste kerstbomen ter wereld staat in [illegible] aquarium-gebouw in Vancouver in Canada. Ieder jaar [illegible] een snoer lampjes vast gemaakt aan de bak met [illegible] alen. En de elektrische activiteit van die vissen doet de lampjes in de kerstboom branden!

=-=-=-=-=-=-=-=-=-=-

[illegible] OM GEVEN WE elkaar kadootjes met kerstmis? [illegible] roeger, vóór het christendom kregen de mensen [illegible] van hun goden. Toen die goden niet meer [illegible] eden werden, omdat de mensen christen werden, [illegible] n de kadootjes. Alleen was het nu de kerstman die [illegible] f. Wij mensen krijgen nu eenmaal graag iets. Maar [illegible] lijk is geven van kadootjes dus een heidens gebruik [illegible] egere tijden.

=-=-=-=-=-=-=-=-=-=-

[illegible] HINA IS het kerstfeest bijna onbekend. Maar een [illegible] kinderen krijgen een kadootje, omdat hun ouders dat [illegible] in China wonende Amerikanen hebben gezien. En [illegible] hele stad Peking, een miljoenenstad, zijn maar twee [illegible] waar kerstbomen verkocht worden. Alleen de [illegible] maken werk van het kerstfeest. Ze geven kerstdi- [illegible] en maken gemberbrood en krentenbrood. Soms [illegible] er een kerstman. En de hele dag worden er [illegible] edjes afgedraaid. Maar dat alles is meer voor de [illegible] merikanen en andere vreemdelingen, die in China [illegible] en niet voor de Chinezen zelf.

[illegible] kerstkaart

Xingoe de hond

WEET JE het nog? Xingoe de hond en zijn oude moeder Detta hebben een groep tapirs uit het maïsveld van Andreas gejaagd. De grootste tapir is in de rivier gedoken.

Heel in de verte komt zijn kop weer boven water. Zo gauw Detta hem ziet, springt ze in het water. En Xingoe duikt achter haar aan. Het wordt een woest gevecht. De tapir duikt onder water en valt Detta van achteren aan. Detta worstelt om aan zijn scherpe tanden te ontkomen, maar het lukt niet. Jankend verdwijnt ze onder water.

Xingoe bijt zich vast in de borstelige [illegible] van de tapir. Maar die gooit hem als een bal omhoog. Hij valt op een platte steen en blijft even onder water. Dan zwemt hij met zijn laatste krachten naar de kant. Hij huilt over het water. Maar Detta is verdwenen.

De volgende dag vinden Andreas en Christa haar lichaam een eind verder aan de rand van de rivier.

"Arm dier", zegt Andreas verdrietig. Xingoe drukt zijn neus in de hand van zijn baas. Loopt dan jankend naar de dode Detta. Zachtjes stoot hij in haar zij. Dan loopt hij terug naar Andreas. Het lijkt alsof hij om hulp smeekt. Hij begrijpt niet dat Detta niet meer op kan staan. Steeds opnieuw roept hij haar met gejank en geblaf.

Andreas legt zijn hand op zijn kop. "Kom maar, jongen", zegt hij. "Het heeft geen zin hier te blijven." En zo gaan ze terug naar de hut.

Als Xingoe op een morgen over de weiden zwerft, ziet hij dat er veel kalfjes en veulentjes geboren zijn. Maar de koeien willen hem niet dichterbij laten komen. Ze staan naast elkaar voor de kalfjes en stampen wild met hun poten. Xingoe draaft verder. Daar ruikt hij de bekende geur van een van de merries. Ze heeft zich in het struikgewas verstopt met haar veulen.

Xingoe loopt recht naar haar schuilplaats toe. Maar vandaag briest ze kwaad met opgetrokken lippen. Xingoe is nog nooit bang voor een paard geweest, maar dit is anders. Hij gaat voor de merrie zitten en blaft haar aan. Alsof hij vragen wil, wat dit toch wel te betekenen heeft.

HORIZONTAAL: 2. het glas staat ... de tafel; 3. het slot van een gebed; 6. niet helemaal rond; 8. bergplaats; 9. feestdag, die we over een paar dagen vieren; 11. niet dichtbij; 12. vlug; 13. plechtige gelofte; 15. afkorting voor deciliter; 16. ingewand.

VERTICAAL: 1. naaldboom; 2. voorbij; 3. zangstem; 4. hertachtig dier; 5. vindt men aan vingers en tenen; 6. kleur; 7. bloem; 10. afkorting voor dominee; 13. afkorting voor en anderen; 14. afkorting voor decimeter.

Wie kan tot tien tellen

NEEM DRIE lucifers uit een doosje en leg ze op tafel. Neem ze nu één voor één op, daarbij tellend: een, twee, drie. Leg ze nu weer één voor één neer en tel: vier, vijf, zes. Pak er nu op en tel zeven, weer één en tel acht. Laat de derde liggen en zeg: één blijft liggen. Leg nu de twee stokjes die je in je hand hebt één voor één neer en tel: negen, tien.

Dit lijkt heel eenvoudig: met drie lucifers tot tien tellen en ze dan alle drie op tafel te hebben. Maar als je een ander vraagt hetzelfde te doen, zal hij negen van de tien keer tot zijn grote verbazing merken dat het hem niet lukt en dat hij met een paar stokjes in zijn hand blijft. Hoe kan dat?

Heel simpel. Jij begint namelijk met de drie lucifers op tafel te leggen en als je ze dan *oppakt*, begin je te tellen. Maar hij de ander geef je ze in zijn hand en zegt: begin nu maar te tellen. Hij begint dus bijna altijd te tellen als hij ze *neerlegt*.

Het lijkt een flauw foefje, maar je zult er veel plezier mee hebben. De anderen zullen het niet kunnen hebben dat het niet lukt en het telkens weer opnieuw proberen. Tot op het laatst een slimmerik — meestal nog per ongeluk — ontdekt hoe de vork in de steel zit.

Weddenschap

DE VOLGENDE weddenschap zul je altijd winnen. Let maar eens op. Neem een oude postkaart, scheur die in vijf stukken en zet op ieder stuk een cijfer van 1 tot en met 5. Leg de stukken in de volgorde 1, 2, 3, 4 en 5 op tafel, zodat iedereen ze goed kan zien. Draai ze dan om, in dezelfde volgorde, met de cijfers naar onderen zodat je ze niet meer kunt zien. Iedereen weet dus het getal op de achterkant.

Haal nu een rijksdaalder te voorschijn. Ben je niet zo rijk, dan is een gulden ook goed. Leg hem op het stuk, waarvan iedereen weet, dat er een 2 op de achterkant staat. Zeg nu: ik durf te wedden, dat zich onder dit geldstuk de 3 bevindt. En je hebt nog gelijk ook!

Je hebt namelijk van tevoren aan één kant van de gulden een stukje papier geplakt met een 3 erop geschreven. Maar je hebt er wel voor gezorgd dat de anderen dit niet gezien hebben. Het klopt dus, als je beweert dat de drie zich onder het geldstuk bevindt. Want je hebt niet gezegd dat de drie onder het stuk postkaart ligt.

Verborgen woorden

IN ONDERSTAANDE zinnen zijn voorwerpen verborgen, die je aan tafel gebruikt. Kun je ze vinden?

1. Jan had de klok wel horen luiden, maar wist niet waar de klepel hing.
2. Domkop! riep Kees. Kijk toch uit!
3. Het naambordje op het hek glom als nieuw.
4. Ik zag hem, toen ik naar huis toe liep.
5. Waarom wilde je me slaan? huilde Rietje.
6. Een oester is een schaaldier en heerlijk om te eten.
7. Wanneer kom je eens langs? vroeg moeder.
8. Ik weet niet wat er aan de hand is.
9. Wij nemen wat we maar te pakken kunnen krijgen.
10. Ze schoten met één schot elkaar dood!

OPLOSSING: 1. lepel; 2. kop; 3. bod; 4. stoel; 5. mes; 6. schaal; 7. kom; 8. water; 9. wijn; 10. schotel.

OPLOSSING kerstpuzzeltje: HORIZONTAAL: 2. op; 3. amen; 6. ovaal; 8. la; 9. kerstdag; 11. ver; 12. snel; 13. eed; 15. dl; 16. darm. VERTICAAL: 1. spar; 2. over; 3. alt; 4. eland; 5. nagels; 6. oker; 7. aster; 10. ds; 13. e.a.; 14. dm.

Trucje met walnoten

HET IS weer kerstfeest en we eten walnoten. Probeer ze voorzichtig open te maken, zodat je twee hele helften hebt. Stop er nu een piepklein kadootje in of een briefje met een kerstversje of een geheime boodschap. Lijm de helften weer keurig op elkaar en verstop de noot tussen de andere noten, die nog gegeten moeten worden. Nu maar kijken hoe degene die die noot krijgt zal reageren!

Onze vriendjes

HÈHÈ, eindelijk stond onze kerstboom op zijn plaats en hadden we alle versiersels erin gehangen. Hij was echt mooi geworden, vonden we, terwijl we onze bezwete gezichten afveegden. Dat vond Makker, onze hond, ook hoewel hij eerst een verbaasd naar die nieuwe boom op zijn domein keek. Voorzichtig snuffelde hij aan de ballen en lampjes. Wat was dat nou? zag je hem denken. Maar uiteindelijk besloot hij dat het gewoon een boom was. En wat doe je als hond met een boom? Juist, je moet laten merken dat hij op jouw terrein staat. Dus draaide hij er nog een rondje omheen, beurde [illegible] zijn poot op en plaste er vrolijk tegenaan!

WALTER

Cirkelspel

TREK EEN grote cirkel in het zand. Geef elkaar een hand en vorm een kring in de cirkel. Iedereen probeert nu de ander uit de cirkel te duwen. Wie met twee voeten buiten de cirkel komt, moet de kring uit. Wie als laatste overblijft, heeft gewonnen.

Raadseltje

P	A	A	R	D
H	O	N	D	
E	E	N	D	
D	U	I	F	
T	Y	G	E	R
V	O	G	E	L

SCHUIF DE woorden naar links, de één een beetje meer dan de ander, net zo lang tot je in de eerste rij de naam van een rashond hebt.

Oplossing raadseltje: poedel.

Versjes van vroeger

De geschiedenis van de wilde jager

[illegible] zou uit jagen gaan
[illegible] ed hij zijn groen rokje (jagerspak) aan;
[illegible] de weitas en 't geweer
[illegible] zich naar 't woud bij 't meer;
[illegible] bril ook opgezet
[illegible] een jager o zo net.

[illegible] was ook reeds opgegaan
[illegible] jager koesterend aan;
[illegible] en de jager moede was,
[illegible] zich neer in 't groene gras.
[illegible] hij weldra sluimerend neer,
[illegible] naast zijn schietgeweer.
[illegible] dat hem gadesloeg,
[illegible] je hebt nog tijd genoeg.

[illegible] nam bril en jachtgeweer
[illegible] spoedig rechtsomkeer,
[illegible] stond hem waarlijk goed,
[illegible] (geweer) schonk hem heldenmoed.
[illegible] het haasje toen,
[illegible] jager van fatsoen.

[illegible] had zijn slaapje uit
[illegible] van de kleine guit,
[illegible] bril en snaphaan droeg
[illegible] gadesloeg.
[illegible] een luide kreet
[illegible] hij het zelf nog weet,
[illegible]
[illegible] vlucht gegaan.

[illegible] bron.
[illegible] zo vlug hij kon.

[illegible] schoot de haas de snaphaan af.
Wat klinkt dat prachtig: pief, paef, paf!
O wee! zo riep verschrikt des jagers vrouw,
Mijn goede beste man, ei zeg, wat doet ge nou?

En toen het schot werd losgebrand,
Ontviel de koffiekop haar hand,
En 't warme vocht viel stromend neer
Op 't hazekind, nog jong en teer.
Maar 't haasje had een ruige kop,
Dus stond hij daadlijk vrolijk op
En riep: Sliep uit de jagersb[illegible]
Die op de vlucht gaat voor [illegible]

Om te kleuren